

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Poučevanje, poučevanje na razredni stopnji z angleščino

Lucija Šturm

**BOVŠKO NAREČJE PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI V PETEM RAZREDU
OSNOVNE ŠOLE BOVEC**

Magistrsko delo

LJUBLJANA, 2022

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

Poučevanje, poučevanje na razredni stopnji z angleščino

Lucija Šturm

**BOVŠKO NAREČJE PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI V PETEM RAZREDU
OSNOVNE ŠOLE BOVEC**

BOVEC DIALECT AT LITERATURE CLASSES IN THE 5TH GRADE OF THE BOVEC
ELEMENTARY SCHOOL

Magistrsko delo

Mentor: prof. dr. Igor Saksida

Somentorica: doc. dr. Barbara Ivančič Kutin

LJUBLJANA, 2022

ZAHVALA

Za strokovno pomoč, nasvete in pomoč pri nastajanju magistrskega dela se iskreno zahvaljujem mentorju prof. dr. Igorju Saksidi in somentorici doc. dr. Barbari Ivančiči Kutin.

Najlepša hvala vodstvu Osnovne šole Bovec, učiteljici Mojci Ostan in njenim učencem za sodelovanje v akcijski raziskavi.

Še posebej pa hvala staršem, ki so mi študij omogočili, prijateljem in sošolcem, ki so ga naredili zanimivega, in vsem ostalim, ki ste me na tej poti podpirali, spodbujali in me preprosto imeli radi.

IZVLEČEK

Sodobni čas in tehnologija nam omogočata, da lahko do želenih informacij in različnih virov zabave pridemo zelo hitro, saj so oddaljeni le klik stran. V preteklosti so si ljudje pogosto krajšali dolge zimske večere s skupnimi opravili in pripovedovanjem različnih zgodb, spominov ter se pogovarjali o aktualnih dogodkih. Komunikacija je potekala v narečju. Ob takih druženjih so se iz roda v rod prenašale, pa tudi na novo nastajale, folklorne pravlјice, pesmi, povedke in spominske pripovedi. To gradivo strokovna terminologija imenuje slovstvena folklor in s to besedo nadomešča terminološko zmedo, ki se je skozi čas z različnimi poimenovanji ustvarila v strokovni literaturi. Različni avtorji namesto omenjenega izraza uporabljajo besedne zveze, kot so ljudsko ali ustno slovstvo, narodno blago, ljudska književnost, tradicionalno slovstvo in podobno (Stanonik, 1999, 2001). Danes slovstvena folklor žal le poredkoma kroži v živo med ljudmi kot nekoč, k sreči pa je bila ta dragocena dediščina, ki smo jo podedovali od svojih prednikov, zapisana in jo je mogoče najti v arhivskih virih in nekaterih objavah.

V akcijski raziskavi sem želela ugotoviti, ali učenci petega razreda Osnovne šole Bovec poznajo lokalno pripovedno folkloro. Podatke o poznavanju, po mojem mnenju najbolj znanih folklornih pripovedi, sem zbrala s pomočjo ankete. Na podlagi rezultatov sem oblikovala sklop učnih ur, pri katerih so učenci spoznavali značilnosti slovstvene folklore in se na različne načine srečali z nesnovno kulturno dediščino svojega domačega kraja. V raziskavo je bilo vključenih 19 učencev petega razreda Osnovne šole Bovec. Analiza izvedbe akcijske raziskave je pokazala, da je poznavanje lokalne slovstvene folklore med učenci skromno. Med učnimi urami so učenci pokazali veliko zanimanja za tovrstne vsebine, kar se je odražalo tudi v njihovem aktivnem sodelovanju in ustvarjalnosti. Poznavanje lokalnega pripovednega izročila se je s pomočjo takega pristopa povečalo.

Ključne besede: slovstvena folklor, folklorni dogodek, bovški govor, pouk književnosti, faze šolske interpretacije

ABSTRACT

Modern times and technology allow us quick access to either the information we need or to various sources of amusement. They are just a click away. In the past, while sitting at a collective task, people often used to make the long winter evenings shorter by telling all kinds of stories and memories or by discussing current events. The language of communication was their dialect.

During such gatherings, folk fairy tales, songs, stories and memorial narratives were passed down from generation to generation, and new ones were made. Professional terminology calls this material 'slovstvena folklor' (verbal folklore), thus replacing with it the terminology confusion which, by the use of various denominations, has been created over time. Several authors prefer using phrases like folk or oral literature, folk treasures, traditional literature, etc. (Stanonik, 1999, 2001). Nowadays, traditional units of verbal folklore rarely circulates live among people, as it once used to. Fortunately, however, this precious heritage, left to us by our ancestors, has been recorded and can be found in archives and some publications.

In my action research I wanted to learn if the fifth-graders of the Bovec Elementary School know the local narrative folklore. I collected the knowledge data of folklore stories, in my opinion the best known ones, based on a survey. Basing on the results, I designed a set of lessons in which students learned about the characteristics of literary folkloristics and met with the intangible heritage of their hometown in various ways. 19 fifth-graders from the Bovec Elementary school were included in the study. The analysis of the conducted action research showed that the knowledge of local literary folkloristics among the students is modest. During the lessons, the students showed a lot of interest in this kind of topic, which was also reflected in their active participation and creativity. With such an approach, knowledge of the local narrative tradition has increased.

Key words: literary folkloristics, folklore event, Bovec dialect, literature classes, phases of school interpretation

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	14
2 TEORETIČNI DEL.....	15
2.1 BOVŠKI GOVOR.....	15
2.2 SLOVSTVENA FOLKLORA	16
2.2.1 ZGODOVINA IN ZAČETKI SLOVSTVENE FOLKLORE.....	16
2.3 TERMINOLOGIJA.....	16
2.4 ŽANRI SLOVSTVENE FOLKLORE	17
2.4.1 PESNIŠTVO	17
2.4.2 PRIPOVEDNIŠTVO.....	18
2.4.3 FOLKLORNI OBRAZCI.....	19
2.4.3.4 PREGOVORI.....	19
2.4.3.5 UGANKE	20
2.5 FOLKLORNI DOGODEK	21
2.6 RAVNINE FOLKLORNEGA DOGODKA	21
2.6.1 TEKST	21
2.6.2 KONTEKST.....	22
2.6.3 TEKSTURA.....	22
2.7 VLOGE UDELEŽENCEV PRI FOLKLORNEM SREČANJU.....	23
2.7.1 PRIPOVEDOVALEC	23
2.7.2. SPREJEMALEC	24
2.8 ZBIRANJE SLOVSTVENE FOLKLORE	25
2.8.1 RAZISKOVALNI PRISTOP K SLOVSTVENI FOLKLORI.....	25
2.8.2 KABINETNO DELO	27
2.9 SLOVSTVENA FOLKLORA V OSNOVNI ŠOLI.....	28
2.10 DIDAKTIKA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI.....	30
2.10.1 IZOBRAŽEVALNI CILJI	30
2.10.2 PROCESNI CILJI	31
2.10.3 VZGOJNI CILJI.....	31
2.11 MLADINSKA KNJIŽEVNOST	32
2.12 TRADICIONALNI POUK KNJIŽEVNOSTI.....	32
2.13 SODOBEN POUK KNJIŽEVNOSTI.....	33

2.13.1	IZBIRA KNJIŽEVNIH BESEDIL.....	34
2.13.2	CILJI KOMUNIKACIJSKEGA POUKA.....	34
2.13.3	NEVARNOSTI KOMUNIKACIJSKEGA POUKA	34
2.14	FAZE ŠOLSKE INTERPRETACIJE	35
2.14.1	FAZE PRI OBRAVNAVI BESEDILA	35
3	EMPIRIČNI DEL.....	36
3.1	RAZISKOVALNI PROBLEM	36
3.2	CILJI RAZISKAVE	37
3.3	METODA IN RAZISKOVALNI PRISTOP	37
3.3.1	VZOREC	37
3.3.2	POSTOPKI ZBIRANJA PODATKOV IN PRIPOMOČKI.....	37
3.3.3	POSTOPKI OBDELAVE PODATKOV	38
3.4	PRIČAKOVANI REZULTATI	38
3.5	IZVEDBA IN EVALVACIJA AKCIJSKIH KORAKOV.....	38
3.5.1	ANALIZA UČNEGA NAČRTA ZA SLOVENŠČINO	38
3.5.2	PEDAGŠKO DELO NA TERENU	45
3.5.2.2	DRUGA IN TRETJA UČNA URA	50
3.5.3	OBLIKOVANJE RAZREDNE KNJIGE.....	64
3.5.4	ANALIZA ANKETE	65
3.6	PRIMERJAVA REZULTATOV Z ANKETNO RAZISKAVO IZ LETA 2013	74
3.7	UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA UČITELJE	75
3.7.1	UGOTOVITVE.....	75
3.7.2	PREDLOGI ZA UČITELJE.....	76
4	SKLEP.....	78
5	VIRI IN LITERATURA	80
6	PRILOGA.....	82
6.1	RAZREDNA KNJIGA.....	82
6.2	ANKETA O POZNAVANJU LOKALNE SLOVSTVENE FOLKLORE PRED TEMATSKIM SKLOPOM UČNIH UR.....	102
6.3	ANKETA O POZNAVANJU LOKALNE SLOVSTVENE FOLKLORE PO TEMATSKEM SKLOPU UČNIH UR	106
6.3	ANKETA O ZADOVOLJSTVU	110

KAZALO GRAFOV

Grafikon 1: Učenčevo poznavanje zgodb	66
Grafikon 2: Učenčevo poznavanje zgodb – drugi del	67
Grafikon 3: Izvor poznavanja zgodb	68
Grafikon 4: Učenčevo poznavanje zgodb po izvedbi tematskih učnih ur	69
Grafikon 5: Učenčevo poznavanje zgodb po izvedbi tematskih učnih ur – 2. del	70
Grafikon 6: Izvor poznavanja pripovedi po izvedbi tematskih učnih ur	72
Grafikon 7: Zadovoljstvo učencev s tematskim sklopom učnih ur	73

1 UVOD

Ali učenci bovške osnovne šole poznajo pripovedno folkloro, to je pripovedi lokalnega ljudskega izročila? Si odrasli in drugi nosilci slovstvene folklore dovolj prizadevamo za to, da bi se umetnost pripovedovanja ohranila tudi v današnjem času?

V bovški osnovni šoli je na hodniku vedno mogoče slišati narečno govorico. Učenci so na svoj narečni govor ponosni in velikokrat ga je mogoče slišati tudi med poukom. V bovškem narečnem govoru je v preteklosti nastalo veliko zanimivih lokalnih pripovedi, ki so zdaj del folklornega izročila. Dandanes pripovedi niso več prisotne v vsakdanjem življenju ljudi kot nekoč, zato vse bolj izgubljajo mesto v moderni družbi.

V okviru magistrske naloge sem pri učencih 5. razreda želela preveriti poznavanje nekaterih bolj znanih bovških folklornih pripovedi. Učencem sem želela na zanimiv način predstaviti lokalno nesnovno kulturno dediščino. S tematsko potjo in organizacijo razrednega folklornega srečanja sem želela učence ozavestiti o tem kulturnem bogastvu in jih spodbuditi k ohranjanju tovrstnega izročila.

V teoretičnem delu sem predstavila značilnosti slovstvene folklore. Pripovedništvo je stara besedna umetnost, s katero so si ljudje v preteklosti krajšali dolge zimske večere. Poleg zabavne komponente ima slovstvena folkloro tudi pedagoško in estetsko funkcijo, funkcijo prenosa spominov in vrednot. Pri ohranjanju slovstvene folklore in drugega besednega izročila so pomembni dobri pripovedovalci, ki pomembno vplivajo na potek folklornega dogodka ali srečanja. Prav tako so pomembni njihovi naslovniki, ki pripovedi poslušajo in lahko kasneje postanejo nosilci slovstvene folklore ter tako prispevajo k ohranjanju pripovedi. Izročilo se trajno ohranja tudi z njegovim zapisom, ki omogoča ohranjanje vsebine, ne pa tudi žive slovstvene folklore.

Folklorno izročilo je pomembno ohranjati in obravnavati tudi v šolskem prostoru. Komunikacijski pouk književnosti zasleduje idejo o kakovostni obravnavi besedil, pri čemer lahko učitelji zaradi svoje avtonomnosti, sami izbirajo besedila, s katerimi bodo uresničili predpisane učne cilje. V pouk lahko tako vključijo tudi besedila iz lokalne slovstvene folklore.

V empiričnem delu sem med učenci izvedla akcijsko raziskavo. Želela sem preveriti aktivno poznavanje lokalnih folklornih pripovedi med učenci 5. razreda OŠ Bovec. Pripravila sem tematski sklop šestih učnih ur, v katerem sem učencem s pomočjo tematske poti in razrednega folklornega srečanja, ki je opisano v poglavju *Folklorni dogodek*, predstavila najbolj prepoznavne pripovedi folklornega izročila na Bovškem. Projekt smo zaključili s poustvarjalnim pisanjem, z izdelki pa smo z učenci oblikovali razredno knjigo.

Z magistrsko nalogo želim opozoriti na pomen ozaveščanja in ohranjanja folklornega pripovedništva. Šola je prostor, v katerem bi po mojem mnenju morali bolj načrtno in sistematično naslavljalati problematiko ohranjanja folklornih pripovedi, kot del nesnovne kulturne dediščine. Menim, da imajo najpomembnejšo vlogo pri tem procesu učitelji razrednega pouka in slovenščine, saj jim njihova avtonomnost omogoča izbiro besedil, obravnavanih pri pouku. S tega vidika je pomembno, da so učitelji ozaveščeni o folklornih pripovedih, saj priprava učnih ur s folklorno vsebino zahteva precej časa in znanj slovstvene folklore.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 BOVŠKI GOVOR

Ljudje se sporazumevamo na več različnih načinov. V Sloveniji je eden od teh uporaba slovenskega jezika in njegovih socialnih zvrsti. Glede na okoliščine mora posameznik premisliti, katero socialno zvrst jezika bo uporabil za sporazumevanje z različnimi sprejemniki. Slovenski jezik delimo na knjižni in neknjižni jezik (Gomboc, 2009).

Knjižni jezik predstavlja normo slovenskega jezika. Zanj je značilna ustaljenost in enotnost, definirajo pa ga pravila, ki so zapisana v jezikovnih priročnikih. Največkrat ga uporabljamo pri pisanju in govoru v šolah, kjer se ga tudi naučimo, javnih ustanovah in v sredstvih javnega obveščanja (Gomboc, 2009).

Neknjižni jezik večinoma uporabljamo v zasebnem življenju, največkrat v govorjeni obliki. Neknjižne zvrsti delimo glede na njihovo prostorsko uporabo in predmet zanimanja posameznih skupin. Med prostorske zvrsti slovenskega neknjižnega jezika uvrščamo pokrajinski pogovorni jezik in narečja. Pokrajinski jezik je jezik določene pokrajine, katerega oblikujejo narečja v pokrajini, uporablja pa se ga v večjih pokrajinskih mestnih središčih. Narečje je jezik, ki ga uporabljamo v vsakdanjem življenju na manjšem geografskem ozemlju. Po navadi to zvrst jezika usvojimo najprej, saj ga uporabljamo v svojem domačem okolju, kjer je uporaba te zvrsti najprimernejša in celo zaželeno, saj predstavlja del naše kulture in izročila (Gomboc, 2009). Slovenski jezik je močno narečno razčlenjen. Narečja so glede na svoje podobnosti in značilnosti razvrščena v sedem narečnih skupin. Slednja sestavljajo podnarečja in govori. Poznamo koroško, primorsko, rovtarsko, gorenjsko, dolensko, štajersko in panonsko narečno skupino (Logar, 1975).

Bovški govor je eden od govorov obsoškega narečja in ga uvrščamo v primorsko narečno skupino. Zajema širše območje Bovca, in sicer od Srpence po dolini reke Soče navzgor do Trente in Vršiča, dolino Koritnice ter vse do prelaza Predel. Naravne ovire so pomembno vplivale na razvoj bovškega govora. Zaradi zaprtosti doline ima bovški govor neposreden stik samo s kobariškim govorom. Kljub temu pa so mejna narečja vplivala na razvoj bovškega govora, saj so za stik skrbele pomembne trgovske poti v preteklosti. V bovškem govoru lahko zasledimo besede rezijanskega, terskega in beneškega narečja ter posamezne izraze iz Ziljske in Kanalske doline. Prav tako je na razvoj narečnega jezika vplivala tudi avstro-ogrška in italijanska oblast, saj lahko v bovškem govoru zasledimo besede nemškega in italijanskega izvora (Ivančič Kutin, 2007).

V nadaljevanju je predstavljenih nekaj značilnosti bovškega govora, ki jih v svojem slovarju bovškega jezika opisuje Ivančič Kutin (2007).

Za bovški govor je značilna uporaba vseh treh slovničnih spolov in števil. Pri slednjih je uporaba dvojine pri samostalnikih ženskega spola nenatančna. Velikokrat dvojino v tem primeru nadomesti množina. V govoru, ki je zaznamovan tudi z ukanjem, se uporablja veliko manjšalnic, te pa so tvorjene s pomočjo pripon -eč in -čeč. Pogosto je tudi dodajanje predlogov k prislovom, ki dodatno pojasnjujejo položaj predmeta ali kraja glede na govorčev trenutni položaj. Za izražanje v pogojniku se uporablja predpreteklik, večina nedoločnikov pa

uporabljamo z dolgo obliko. Vprašalnega zaimka kdo narečje ne pozna, saj ga zamenjuje beseda kateri, ki v tem primeru sprašuje po osebi (Ivančič Kutin, 2007). Bovški govor in bovška slovstvena folklor sta od leta 2021 vpisana tudi v Register nesnovne kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo¹.

2.2 SLOVSTVENA FOLKLORA

Stanonik (1999) opredeljuje slovstveno folkloro kot umetnost govornega jezika, predvsem narečij, ki jo proučuje slovstvena folkloristika. Poleg slovstvene folklore besedno umetnost predstavlja tudi literatura. Slednja se od slovstvene folklore razlikuje po tem, da za svoje izražanje uporablja pisni, največkrat knjižni jezik.

2.2.1 ZGODOVINA IN ZAČETKI SLOVSTVENE FOLKLORE

Začetki slovstvene folklore segajo daleč v zgodovino, ko so se umetnosti, ki jih poznamo danes, medsebojno prepletale in združevale. Slovstvena folklor je začela nastajati s prvimi besedami človeštva, mnogo pred literaturo. Postopoma so nastajala govornjena besedila, ki so jih ljudje prenašali iz roda v rod (Stanonik, 2006). Prva besedila so bila povezana z verovanjem in številnimi latinskimi zapisi, ki so nastajali v različnih samostanih. Le-te so pridigarji ponesli med ljudstvo (Stanonik, 1999). Hauser (v Stanonik, 2006) pojasnjuje, da naj bi se slovstvena folklor kot zvrst začela uveljavljati v času, ko so se ljudje preživljali s poljedelstvom in živinorejo. Zaradi narave dela so imeli pozimi veliko prostega časa, ki so si ga popestrili tudi s pripovedovanjem in petjem (prav tam).

Iz preteklosti je slovstvena folklor najbolj ohranjena v obliki pesmi, različnih verskih obrazcev in v besedilih, ki so spremljala različne šege in navade (Stanonik, 1999). Nekatera krajša besedila so se naučili tudi na pamet. Le-ta so se skozi stoletja ohranjala v dokaj stabilni obliki (Stanonik, 2001).

Pri raziskovanju začetkov slovstvene folklore si lahko pomagamo tudi z analizo njene motivike. V veliko pripovedih najdemo motive bajeslovnih bitij, svetopisemske motive in motive starokrščanskega izročila. Na vsebino pripovedi so vplivali tudi turški vpadi, vojne in revolucije pa tudi prepletanje ter sobivanje različnih narodov. Podobna ali enaka motivika se pojavlja tudi v drugih umetnostih, s pomočjo katerih lahko predvidevamo obdobje nastanka folklornih besedil in del. V folklornih različicah in variantah najdemo motive, ki jih lahko povežemo z različnimi umetnostmi, zgodbami in miti že iz obdobja antike (Stanonik, 1999).

Slovstvena folklor se je med ljudmi uspešno razvijala in širila do pojava tiska, ko jo je literatura nekoliko izpodrinila. Kljub temu pa je s pojavom tiska novo priložnost dobila tudi slovstvena folklor, saj so jo začeli njeni zbiralci objavljati tudi v različnih publikacijah. S svojo motiviko in vsebino je bila vzor novonastali literaturi (Stanonik, 1999).

2.3 TERMINOLOGIJA

V slovstveni folkloristiki kot raziskovalni disciplini je bilo skozi čas uporabljenih veliko različnih izrazov, ki so označevali njen predmet raziskovanja; to je slovstvena folklor. Dokaj razširjena besedna zveza, ki pa jo lahko še vedno zasedimo v slovenskem prostoru, je narodno blago. Zaradi rabe besede blago kot material ali gradivo, besedna zveza, ki jo je iz hrvaščine uvedel Karel Štrekelj, ni primerna. Do 21. stoletja je bil najbolj uporabljen izraz ustno slovstvo,

ki ga je uvedel Gregor Krek. V tem času sta se uveljavila tudi vrstna pridevnika narodni in ljudski, ki sta označevala predvsem izvor žanrov. Podobno kot Krek tudi Jože Pogačnik uvede izraz tradicionalno slovstvo. Po drugi svetovni vojni Franc Kimovec uporabi pridevnik ljudski za poimenovanje ljudske pesmi. Sočasno Jože Koruza utemelji izraz ljudsko slovstvo (Stanonik, 1999).

Današnja terminologija temelji na sistematičnem poimenovanju celotnega področja vede. Izraz folklor je prvi uporabil angleški arheolog William Thoms leta 1846, v naš prostor pa ga je prinesel Joža Glonar. Zaradi različnih folklornih umetnosti je izrazu dodal še vrstni pridevnik, ki je poudarjal, da gre za besedno umetnost. Izraz slovstvena folklor, ki je danes v veljavi, omogoča tvorjenje besedne družine in sistematično poimenovanje pojmov, ki se navezujejo na vedo slovstvene folkloristike (Stanonik, 1999).

2.4 ŽANRI SLOVSTVENE FOLKLORE

Raziskovalci slovstvene folklore trdijo, da se je kot zvrst besedne umetnosti najprej pojavila pesem. Ta je najprej spremljala delo ljudi, šele nato pa je prevzela funkcijo umetniškega izražanja doživetij. Postopoma so nastajali različni folklorni žanri, kot so ljubezenske pesmi in žalostinke. Poeziji so se pridružili tudi prozni žanri, in sicer pravljica, povedka, legenda, basen, uganke in pregovori (Stanonik, 2006).

Slovstveno folkloro delimo na tri skupine besedil: pesništvo, pripovedništvo in folklorne obrazce. K slednjim prištevamo pregovore, reke, uganke, zagovore, folklorne molitve in podobno (Stanonik, 1999).

2.4.1 PESNIŠTVO

Pesem je ena od najstarejših oblik slovstvene folklore, ki je povezana tudi z melodijo. Za folklorno pesem je značilno, da se je na določenem ozemlju prenašala iz roda v rod s pomočjo petja. Ljudje so pesem ohranjali in jo tudi spreminjali. Do preoblikovanj in sprememb je prišlo zaradi narave ustnega prenosa, saj lahko pri prenosu pride do nerazumevanja besedila ali melodije. Vrzel, ki nastane, pa običajno zapolni novi nosilec folklore, ki pesem priredi in jo tako ohrani. Čeprav so ljudje pesem vzeli za svojo, pa se moramo zavedati, da ima večina folklornih pesmi tudi avtorja, ki pa ostaja anonimen (Stanonik, 1999).

Pesem se je razvijala postopoma. Še pred razvojem artikulirane govorice je nastala uspavanka, ki so jo odrasli oblikovali za otroke. Vsebina pesmi je bila zelo povezana z življenjem ljudi. Najprej je spodbujala delo in vzgojo, kasneje pa so jo začeli peti tudi za zabavo. Na začetku je na njen razvoj zelo vplivala mitologija, z razvojem družbe pa so to tematiko zamenjali prizori iz vsakdanjega življenja ljudi (Stanonik, 2006).

Folklorno pesem opredeljuje nekaj značilnosti, po katerih jo lahko prepoznamo. Jezik folklornih pesmi se oddaljuje od narečja in se približuje pogovornemu jeziku. Na ta način je pesem razumljiva širšemu prostoru. V besedilu najdemo veliko pomanjševalnic, ponavljanja, okrasnih pridevkov, stalnih besednih zvez, pretiravanja, prisposodob, pogosta pa je tudi uporaba ljudskih števil. Folklorno pesem pomembno zaznamuje tudi melodija. Isto melodijo je mogoče uporabiti za več različnih besedil in obratno, zato poznamo več različic posamezne pesmi. Večina pesmi je kitičnih, pri katerih se refren le redko pojavi. Vsaka kitica ima od dva do sedem

verzov, le-ti pa so si po dolžini lahko različni. Rima je priložnostna, velikokrat pa tudi ni prisotna. Folklorna pesem se zaradi ohranjanja tradicije spreminja zelo počasi (Stanonik, 1999).

Skozi čas in za različne priložnosti so se oblikovale različne pesmi: pripovedne (bajčne, pravljичne pesmi, socialne, balade), legendne pesmi, junaške in zgodovinske pesmi, pesmi z živalskimi motivi, lirske pesmi (pesmi letnega cikla: kolednice, jurjevske, kresne, nabožne pesmi), pesmi življenjskega kroga (uspavanke, ljubezenske, ženitvovanjske pesmi, obsmrtnice), pesmi interesnih skupin (kmečke, izseljenske, vojaške, pivske, prigodne pesmi) in druge (Stanonik, 1999).

2.4.2 PRIPOVEDNIŠTVO

Pripovedna folklorja je v nevezani obliki. V središče pozornosti poleg vsebine prideta tudi način podajanja pripovedi in okoliščine pripovedovanja. Aktivnost nosilca slovstvene folklore se loči od poslušalcev, ki za razliko od pripovedovalca dogajanje bolj ali manj pasivno spremljajo (Stanonik, 1999), toda njihova navzočnost lahko močno vpliva na pripovedovanje, tako z vidika vsebine kot tudi izvedbe (Ivančič Kutin, 2011).

Tudi pripovedovanje se je navezovalo na vsakdanje življenje in različne družbene pojave. Pravljičice so se razvile iz pesmi in iger otrok. Z njimi so pojasnjevali pojave v naravi, ki si jih niso znali znanstveno razložiti. Z družbenim napredkom v pravljичni svet vstopi nova motivika in začne se ločevanje med posameznimi žanri. Pripovedništvo se deli v dve večji skupini – na pravljice in povedke (Stanonik, 2006).

2.4.2.1 PRAVLJICE

V slovstveni folklori velja pravljica za najkompleksnejšo obliko. Snov za pravljico je človekova domišljija, ki črpa iz življenja ljudi v preteklosti. Namenjena je sprostitvi in zabavi, znotraj nje pa najdemo tudi moralne nauke in usmeritve za dobro življenje. V zgodbi se pravljичni junak sooča z reševanjem ugank, njihova razrešitev pa je ključna za nadaljnji potek zgodbe. Glavnemu junaku na tej poti pomagajo čudežni predmeti, njegov pogum in dobrotta, njegov trud pa je na koncu vedno poplačan. Glede na obravnavano tematiko jih delimo na čudežne, realistične in živalske pravljice. Pri čudežnih pravljicah so v ospredju čarobni predmeti in nadnaravne moči, ki pravljичnemu junaku pomagajo pri različnih nalogah. Za realistične pravljice načeloma velja, da je pravljичni junak prepuščen svoji iznajdljivosti, pogumu, pretkanosti in dobroti. Njegove lastnosti mu pomagajo priti do cilja. Pri živalskih pravljicah živali prevzamejo človeške lastnosti. Tovrstne pravljice prehajajo v basni. Le-te se v primerjavi z živalsko pravljico končajo z moralnim naukom (Stanonik, 1999).

2.4.2.2 POVEDKE

Povedka je kratka zgodba, ki pripoveduje o preteklih dogodkih in pomembnih osebnostih, na koncu pa ji je dodan moralni nauk. Od pravljice se razlikuje po tem, da snov črpa iz resničnih ali verjetnih dogodkov. Glede na obravnavano tematiko jih delimo na bajčne, legendne, zgodovinske, razlagalne, socialne in šaljive povedke. Vsebina bajčnih povedk se navezuje na nastanek sveta, opisuje naravne pojave in nesreče, v katerih nastopajo bajna bitja, lahko pa tudi ljudje s posebnimi močmi. Legendne povedke obravnavajo svetopisemske tematike, zato jim pravimo tudi krščanske. Njihova vsebina se navezuje na izmišljene dogodke iz življenja Kristusa, njegove družine in različnih svetnikov. Za zgodovinske povedke je značilno, da

njihova motivika ni povezana z resničnimi dogodki iz zgodovine. Praviloma je izmišljena zgodba samo umeščena v posamezno zgodovinsko obdobje, glavni junaki pa so lahko pomembne zgodovinske osebnosti. Razlagalne povedke poskušajo razložiti, kako je nastal svet, človek in vse okoli njega. Prav tako poskušajo pojasniti vzroke nastanka različnih stvari. Med socialne povedke uvrščamo tudi coprniške, strašljive, roparske, živalske in druge povedke. Njihova tematika je zelo raznovrstna, saj jo črpajo iz različnih področij vsakdanjega življenja. Šaljive povedke so zabavne, v njih pa pogosto nastopajo prebivalci posameznih krajev. Vsakemu od njih se je v življenju zgodilo veliko stvari, tudi smešnih, za katere pa so nosilci slovstvene folklorne menili, da ne smejo iti v pozabo (Stanonik, 1999).

2.4.3 FOLKLORNI OBRAZCI

Folklorni obrazci so kratka besedila, za katera je značilna ritmičnost, v ospredju pomena je beseda, njihova uporaba pa je zelo raznovrstna (Stanonik, 1999). Babič (2015) folklorne obrazce deli na delovne vzklike, pozdrave, kletvice, pregovore, uganke, zagovore in folklorne molitve (prav tam). Prav posebna oblika folklornih obrazcev pa so otroški folklorni obrazci (Stanonik, 1999).

2.4.5.1 DELOVNI VZKLIKI

Delovni vzkliki so krajše besedne zveze ali onomatopejski izrazi. Delimo jih na tiste, ki so namenjene ljudem, in na tiste, ki so namenjene živalim. Delovne vzklike pri živalih uporabljamo, ko želimo le-te privabiti k sebi, ali pa jih spodbuditi h gibanju oziroma prekinitvi slednjega. Za človeka se delovni vzkliki uporabljajo predvsem kot spodbuda pri delu in vztrajnosti ter izražanju nezadovoljstva z delom. Pomembno je, da njihov pomen spoznavamo in interpretiramo skozi kontekst, v katerem se pojavljajo (Babič, 2015).

2.4.5.2 POZDRAVI

Pozdrav je obrazec, s katerim ogovorimo nekoga, ki ga srečamo in mu na ta način izrazimo spoštovanje in naklonjenost. Lahko je tudi nebesedni in je nakazan samo s kretnjo. Med seboj se razlikujejo glede na namen pozdrava, saj pozdravljamo ob različnih priložnostih. Poleg formalnih pozdravov, ki so v družbi dogovorjeni, poznamo tudi neformalne. Ti nastajajo znotraj različnih interesnih skupin, povzeti pa so iz različnih tujih jezikov (Babič, 2015).

2.4.5.3 KLETVICE

Kletvice so besede oziroma besedne zveze, ki se v vsakodnevnem govoru uporabljajo v afektu in v družbi veljajo kot nesprejemljive in neprimerne. Večino kletvic je slovenski jezik povzel od sosednjih držav. Z uporabo kletvic posameznik izraža jezo, stisko, razočaranje ali pa se z njimi brani. Veliko kletvic nadomeščajo evfemizmi, ki so v splošni družbi bolj sprejemljivi. V to skupino uvrščamo tudi različne žaljivke in zmerljivke (Babič, 2015).

2.4.3.4 PREGOVORI

Pregovor je kratka in izvorna besedna domislica, ki se je oblikovala skozi čas. Z uporabo pregovorov govornik podkrepi svoje ideje, občasno pa jih uporabi tudi z vzgojnega vidika. Pregovori se lahko vključujejo tudi v druge folklorne žanre, kot so pravljica, povedka in basen. Pri slednji lahko pregovor povzame njeno vsebino in podkrepi moralni nauk (Stanonik, 1999).

Vsebina pregovorov, ki je povezana tudi z motivi antike in krščanstva, se večinoma nanaša na vremenske pojave, navodila, kako bi morali živeti in delati, opisujejo človekove lastnosti in predajajo različne življenjske modrosti (Stanonik, 1999).

2.4.3.5 UGANKE

Uganka je misel, ki na metaforičen in kreativen način opiše predmet ali pojav. Gre za vrsto besedne igre, pri kateri mora sprejemnik s svojo domišljijo, logičnim sklepanjem in mišljenjem najti rešitev. Pri reševanju so večinoma uspešni samo nadarjeni posamezniki. Zaradi naštetih lastnosti ima uganka tudi vzgojni pomen (Stanonik, 1999). Babič (2015) poudarja tudi njihovo togost, saj ne dopušča veliko improvizacije (prav tam).

Kot žanr izvira iz orientalske književnosti, kjer je dosegla tudi vrh. Prvi, ki je na Slovenskem zbral uganke v knjižici, je bil Marko Pohlin (Stanonik, 1999).

2.4.3.6 ZAGOVORI

Zagovor je vrsta magičnega besedila, zato je bilo pomembno, da se je besedilo ohranilo v prvotni obliki, saj je le na ta način ohranilo svojo moč. Nastali so v predkrščanski dobi, postopoma pa so prevzemali tudi krščanske elemente. Zagovore so uporabljali pri zdravljenju ljudi in živali, za odvrnitev hude ure in prekletstva. Posamezniki, ki so imeli sposobnost zdravljenja z besedo, o postopkih niso govorili ali jih razkrivali. Po navadi so jih naslednji generaciji predali tik pred smrtjo (Stanonik, 1999).

2.4.3.7 MOLITVE

Z molitvami se človek obrača k bogu, kljub temu pa lahko folklorne molitve najdemo tudi zunaj cerkvene institucije. Del molitev so bila tudi različna obredna besedila, ki so spremljala delo in življenje ljudi. Molitev med folklorne žanre ne uvrščamo zaradi njihovega nastanka, ampak zaradi načina prenašanja in ohranjanja te zvrsti. Značilnost molitev je, da so se prenašale iz roda v rod, pri tem pa so ohranjale svojo formo, saj so jih ljudje pri različnih obredih ponavljali dobesečno. Zaradi njihove vsakdanje uporabe so kot folklorni žanr zelo dobro ohranjene (Stanonik, 1999).

2.4.3.8 OTROŠKI FOLKLORNI OBRAZCI

V to skupino spadajo folklorna besedila, ki jih uporabljajo otroci, ali pa so njim namenjena. Tovrstna besedila, kot so zbadljivke, nagajivke, zmerljivke in izštevanke pri igri in zabavi, uporabljajo otroci ter jih na ta način tudi ohranjajo in sooblikujejo. Otroci jih lahko oblikujejo sami ali pa jih zanje napišejo odrasli. Zabavno in estetsko funkcijo otroških folklornih žanrov občasno zamenja tudi vzgojna funkcija, še posebej takrat, ko s pomočjo folklornih obrazcev odrasli nagovarjajo otroke (Stanonik, 1999).

2.5 FOLKLORNI DOGODEK

V času moderne tehnologije se zdi, da ni več prostora za spontano pripovedovanje zgodb in spominov. Pomembne so novosti, izumi in napredek družbe, ki omogočajo lagodno in hitro življenje. Kljub hitremu tempu življenja pa se vsak posameznik obrača nazaj v preteklost in išče svoj izvor. Kakšno je bilo življenje naših prednikov, nam lahko pomagajo odkriti tudi različne folklorne pripovedi.

Dundes (v Ivančič Kutin 2003) in številni drugi avtorji opredeljujejo folklorni dogodek kot preplet treh enakovrednih ravni. Folklorni dogodek določajo tekst, tekstura in kontekst. Vrednost folklorni pripovedi dajejo okoliščine (kontekst) in način, kako je pripoved posredovana poslušalcem (tekstura). Prav ti dve ravnini folklornega dogodka (kontekst in tekstura) slovstveno folkloro ločujeta od literature (Stanonik, 1999).

Folklorni dogodek je po navadi družabno srečanje prijateljev, znancev, družinskih članov, pri katerem pride do pripovedovanja (ali petja) in s tem do prenašanja slovstvene folklore. En folklorni dogodek v praksi pomeni eno zgodbo, ki jo obravnavamo kot skupek besedila (teksta), konteksta (okoliščin pripovedovanja) in teksture (način, kako je besedilo pripovedovano, izvedeno) (Ivančič Kutin, 2011).

V okoliščinah, ki spodbujajo pripovedovanje, lahko folklorni dogodek prerase v folklorno srečanje. V tem primeru si pripovedi sledijo ena za drugo, z vmesnimi krajšimi premori, med katerimi udeleženci izrazijo svoja občutja, podajo svoje mnenje o pripovedi in tudi pripovedovalcu. Četudi se pogovor navezuje na pripoved, ni del posameznega folklornega dogodka in ga uvrščamo med neumetnostna besedila. Tovrsten pogovor, ki ga imenujemo vezno besedilo, se med udeleženci načeloma odvija pred in po posamičnem folklornem dogodku (Ivančič Kutin, 2011).

Pri proučevanju in raziskovanju slovstvene folklore se ne smemo osrediniti samo na besedilo pripovedi (tekst), ampak moramo upoštevati vse tri ravnine folklornega dogodka (Stanonik, 1999). Če folklornemu dogodku odvzamemo eno od njegovih treh ravnin, le-tega ne moremo več uvrščati med slovstveno folkloro, ampak postane zgolj njegov ponaredek (Stanonik, 2001).

V nadaljevanju bom opisala ravnine folklornega dogodka – kontekst, teksturo in tekst.

2.6 RAVNINE FOLKLORNEGA DOGODKA

2.6.1 TEKST

Folklorno besedilo predstavlja avtorski tekst prvotnega avtorja, ki pa je skozi čas zaradi načina prenašanja, dobilo veliko različic in variant, pri katerih so sodelovali različni nosilci slovstvene folklore. Čeprav praviloma ne poznamo prvotnega avtorja, pa le-tega ne smemo spregledati, saj je le-ta ključen za nastanek vseh nadaljnjih različic besedila. Folklorno delo, ki predstavlja zbirko vseh nastalih variant, tako nikoli ni zaključeno, saj se ob prenosu spreminja tudi danes. Za ohranjanje teksta je pomembno delo slovstvenih folkloristov, ki na terenu zbirajo in zapisujejo različne variante folklornih besedil (Stanonik, 1999, 2001). Pripovedovanje besedila slovstvene folklore se velikokrat začne s pogovorom o splošnih stvareh, nato pa preide v pripoved, le-ta pa je močno povezana s kontekstom (Stanonik, 2001).

2.6.2 KONTEKST

Kontekst predstavljajo vse okoliščine in pojavi, ki med pripovedovanjem vplivajo na pripoved in njeno zaznavo (Ivančič Kutin, 2011).

Stanonik (2001) poudarja ključen pomen konteksta, saj se brez upoštevanja slednjega, izgubi pomen slovstvene folklorne. Kontekst razdeli na družbeni, jezikovni in čustveni (Stanonik, 1999).

Da pride do folklornega dogodka, sta potrebna sodelovanje in komunikacija med aktivnim udeležencem – pripovedovalcem in udeleženci – poslušalci folklornega dogodka. Le ti se med seboj največkrat poznajo in večinoma živijo na istem območju, zato komunikacija praviloma poteka v narečju oziroma v pogovornem jeziku (Stanonik, 1999). Prav narečni govor s svojo preprostostjo pritegne poslušalca, da prisluhne pripovedovalcu. V njegovem govoru je mogoče zaslediti veliko pomanjševalnic, okrasnih pridevkov, metafor in uporabo dialoga, ki poveča dramatičnost pripovedi (Stanonik, 2001).

Zaradi hkratnosti doživljanja zgodbe pripovedovalca in udeležencev lahko slednji s svojimi odzivi vplivajo na pripovedovalca in na tak način sooblikujejo pripoved. Pripovedovalec ima zaradi neposredne kontaktne komunikacije možnost preoblikovanja vsebine zgodbe in njenega načina pripovedovanja glede na različne odzive udeležencev folklornega dogodka ali srečanja. Pripovedovalec mora glede na svoje občinstvo tudi skrbno izbirati folklorne žanre, saj vsaka zgodba ni primerna za vsakega poslušalca (Stanonik, 2001).

Folklorni dogodek poteka v živo, pripovedovalec pa sproti tvori besedilo za udeležence folklornega dogodka. Zaradi tega je vsak folklorni dogodek unikaten, neponovljiv. Morebitne ponovitve obstajajo samo v različnih variantah, saj preteklega časa, prostora in okoliščin, v katerih se je folklorni dogodek zgodil, ni več mogoče priklicati nazaj (Ivančič Kutin, 2007).

2.6.3 TEKSTURA

Tekstura kot ena od ravnin folklornega dogodka v ospredje postavlja performanco kot način interpretacije in dramatizacije pripovedi. Le-ta s svojo umetniško in estetsko vrednostjo ločuje pripovedovanje od vsakdanjega govora (Stanonik, 2001). Slovstveno folkloro zaznamuje živ jezik. Največkrat se nosilci folklorne izražajo v narečju. Uporaba narečja se pri različnih pripovedovalcih razlikuje, saj na ta jezikovni izbor vplivajo starost in razpoloženje pripovedovalca, njegova izpostavljenost in stik z narečnim govorom, izobrazba ter mnogo drugih dejavnikov (Ivančič Kutin, 2011). Pripovedovalec lahko pripovedovanje podkrepi in podpre z izrazito gestikulacijo, obrazno mimiko, držo telesa, kretnjami, načinom govora, petjem in plesom. Na tej ravni se slovstvena folklorna približa in poveže z gledališko umetnostjo (Stanonik, 2001). Pripovedovalec slovstvene folklorne tako spominja na gledališkega igralca, predvsem takrat, ko med pripovedovanjem prevzame vlogo osebe v zgodbi, ki jo pripoveduje. Od igralca se pripovedovalec razlikuje po tem, da njegov scenarij nastaja sproti glede na odzive poslušalcev. Na ta način pripovedovanje postane umetnostna zvrst govornega jezika, pripovedovalec pa dobi status umetnika (Ivančič Kutin, 2011).

Pri pripovedovanju jezik dobi drugo funkcijo, saj ne gre le za običajen prenos pomena in vsebine, ampak tudi za njegovo estetsko oblikovanost, ki v poslušalcu vzbudi določena občutja.

V ospredju ni samo vsebina pripovedi, temveč tudi način, kako pripovedovalec posreduje zgodbo svojim poslušalcem. Poleg jezikovne in nejezikovne teksture poznamo tudi neglasovno teksturo, ki pripoved podpre tudi vizualno. Nebesedna komunikacija med pripovedovalcem in poslušalci sooblikuje pripoved in jo naredi zanimivejšo (Ivančič Kutin, 2011).

Pripovedovalec svoje pripovedovanje prilagaja glede na tekst, kontekst in žanr slovstvene folklore. Prav žanr pripovedovalca usmerja v posamezen način interpretacije. Folklorni obrazci zaradi svoje strnjivosti in jedrnatosti ne omogočajo posebne dramatizacije, saj se z roda v rod prenašajo vedno v enaki obliki. Več možnosti za sooblikovanje ponujajo ljudske pesmi. Popolno umetniško svobodo izražanja in dramatizacije pa pripovedovalec pridobi pri pripovedovanju povedk in pravljic. Prav zaradi možnosti samostojne interpretacije se ta dva žanra skozi čas najbolj spreminjata. Dokaze najdemo tudi v številnih zvočnih posnetkih, na katerih je isti pripovedovalec ob večkratnem pripovedovanju iste pravljice le-to vsakokrat malo spremenil (Stanonik, 2001).

2.7 VLOGE UDELEŽENCEV PRI FOLKLORNEM SREČANJU

Uspešnost folklornega dogodka ali srečanja je močno odvisna od pripovedovalca in skupine udeležencev. Na pripovedovanje močno vpliva pripovedovalčeva osebna identiteta in njegov odnos do poslušalcev. Zelo pomembno je tudi medsebojno zaupanje, ki se ustvari v skupini. Vsak od udeležencev folklornega dogodka pa ima tudi svojo vlogo, ki pomembno vpliva na potek pripovedovalskega dogodka (Ivančič Kutin, 2011). Vsaj en sprejemalec je pri pripovedovanju nujen (saj pripovedovanje samemu sebi ni običajno) za razliko od petja ali izražanja folklornih obrazcev (npr. zakolnemo tudi sami) (Stanonik, 2001). V nadaljevanju so opisane vloge, ki jih udeleženci folklornega dogodka prevzemajo glede na svojo aktivnost.

2.7.1 PRIPOVEDOVALEC

Pripovedovalec je najpomembnejši člen folklornega dogodka ali srečanja. Le-ta mora znati dobro ali solidno pripovedovati in biti tudi nosilec folklornega izročila. Ivančič Kutin (2001) dobrega pripovedovalca definira kot osebo, ki pripoveduje zgodbe, žanr le-teh pa ni bistven. V družbi so bili po navadi zaželeni, saj so s svojimi pripovedmi ljudem popestrili njihov prosti čas ali delo. Kjer je na folklornem dogodku ali srečanju prisotnih večje število udeležencev, je pripovedovalcev lahko tudi več (Ivančič Kutin, 2001).

Dobrega pripovedovalca zaznamujejo njegove lastnosti in posebnosti. Pri dobrem pripovedovalcu sta ključna njegova sposobnost jezikovnega izražanja in način, kako pripovedovalec oblikuje svojo pripoved, tako verbalno kot neverbalno. Svoje pripovedovanje lahko obogati z obrazno mimiko, kretnjami in gestikulacijo. Na ta način pripoved dobi svojo estetsko vrednost in prepričljivost, po čemer se slednja razlikuje od vsakdanjega govora. S svojo umetniško izpovedno močjo mora pripovedovalec pritegniti poslušalca, da ga le-ta posluša od začetka do konca ter se na pripoved tudi odziva (Ivančič Kutin, 2001).

V preteklosti se je slovstvena folklor širila in prehajala iz roda v rod s pomočjo ustnega izročila in nosilcev folklorne – pripovedovalcev. Vsak od njih si je na različne načine prizadeval širiti svoj repertoar. Večina je svoj nabor zgodb in pripovedi širila s poslušanjem domačinov in zavesno željo po pomnjenju slišanih vsebin. Ivančič Kutin (2001) je v pogovorih s pripovedovalci ugotovila, da so se le-ti radi gibali v krogih, kjer se je pripovedovalo. Nekateri

so pripovedovalcem postavljali tudi vprašanja in jih prosili, da naj večkrat povedo isto zgodbo, z namenom, da si bodo lahko njeno vsebino natančno zapomnili in jo tako v najizvirnejši obliki prenesli naprej (prav tam).

Da se folklorni dogodek sploh zgodi, so nujno potrebni poslušalci, ki prisluhnejo zgodbi. Prav slednji pripovedovalcu v družbi dodelijo poseben status. Publika je lahko zelo raznovrstna. Večina pripovedi ni namenjena otrokom, saj se je pripovedovanje po navadi odvijalo v gostilnah in pri večernih kmečkih opravilih. Pripovedovalci so se radi pridružili ljudem in jim s svojim pripovedovanjem krajšali čas. V svojem občinstvu so iskali potrditev in povratne informacije, ki so jih spodbujale k nadaljnjemu pripovedovanju (Ivančič Kutin, 2001).

Dobre pripovedovalce za svoje delo iščejo tudi slovstveni folkloristi. Z opazovanjem z lastno udeležbo namreč lahko ob dokumentiranju pripovedi (s pisanjem ali snemanjem na zvočni/vizualni posnetek) opazujejo in zapisujejo tudi podatke o kontekstu in teksturi. Dober pripovedovalec po izboru njegovih poslušalcev ni nujno primeren tudi za slovstvenega folklorista. Pripovedovanje nosilca folklorne se ob prisotnosti raziskovalca zaradi različnih razlogov, lahko spremeni. Največ ovir predstavljata umetno spodbujen folklorni dogodek in tehnologija, ki je potrebna za dokumentiranje gradiva. Slednja lahko pri pripovedovalcu povzroči tremo, predvsem, če raziskovalec pripovedovalcu še ni dobro znan (Ivančič Kutin, 2001).

2.7.2. SPREJEMALEC

Sprejemalec je udeleženec folklornega dogodka, brez katerega se folklorni dogodek ali srečanje sploh ne moreta zgoditi. S poslušanjem in gledanjem spremlja pripoved in se nanjo odziva, tako da komentira, sprašuje pripovedovalca in izraža svoja čustva ter doživljanje tudi nebesedno. Glede na sprejemalčevo aktivnost, njegovo poznavanje pripovedovalčeve zgodbe oziroma repertoarja in vključevanja v folklorni dogodek lahko le-temu pripišemo različne vloge, ki se v skupini sprejemalcev lahko menjajo (Ivančič Kutin, 2011).

2.7.2.2 SPREJEMALEC KOT SPODBUJEVALEC (MOTIVATOR)

Glede na poznavanje pripovedovalčevih pripovedi in repertoarja poznamo spodbujevalca, ki slednjega ne pozna, vendar želi o njem izvedeti veliko. V tej vlogi so pogosto raziskovalci, ki raziskujejo slovstveno folkloro. S svojimi vprašanji in različnimi primeri poskušajo pripovedovalca motivirati, da jim le-ta posreduje dragoceno folklorno izročilo. Na drugi strani pa je spodbujevalec, ki pozna pripovedovalca in njegov repertoar. S svojimi vprašanji, idejami in pripombami pripovedovalca spomni na pripovedi oziroma mu predlaga, katero zgodbo lahko še predstavi udeležencem folklornega srečanja (Ivančič Kutin, 2011).

2.7.2.3 SPREJEMALEC KOT POMOČNIK (ASISTENT)

S svojim dobrim poznavanjem pripovedovalčevega repertoarja in pripovedovalca pomaga slednjemu pripovedovati. Največkrat ga spomni na podrobnosti oziroma mu pomaga nadaljevati, ko se pripovedovalčeva pripoved zaradi različnih vzrokov ustavi (Ivančič Kutin, 2011).

2.7.2.4 SPREJEMALEC KOT POIZVEDOVALEC (DETAJLIST)

V tej vlogi se pogosto znajde raziskovalec, ki s svojimi vprašanji prekinja pripoved z namenom, da bi izvedel čim več podrobnosti in okoliščin, ki so spremljale samo zgodbo. Do takšnih vprašanj lahko privede tudi nepozorno spremljanje pripovedi (Ivančič Kutin, 2011).

2.7.2.5 SPREJEMALEC KOT PRITRJEVALEC/NASPROTOVALEC (CENZOR)

S svojimi odzivi na pripoved preostalim udeležencem folklornega dogodka ali srečanja potrjuje ali pa zanika resničnost in pravilnost pripovedi, saj pripoved, ki jo pripovedovalec pripoveduje, pozna ali pa je bil sam v živo prisoten, ko se je dogodek, o katerem se govori, zgodil. V primeru, da se pripovedovalec zmoti ali načrtno spremeni pripoved, ga sprejemalec v tej vlogi popravi (Ivančič Kutin, 2011).

2.7.2.6 SPREJEMALEC KOT DOPOLNJEVALEC (SUPLENT)

Zaradi poznavanja vsebine pripovedi in repertoarja pripovedovalca dopolnjuje, ko se mu zdi, da je pripovedovalec določen podatek ali del zgodbe izpustil. V nekaterih primerih se dopolnjevalec tako intenzivno vključuje v pripoved, da slednja dobi dva pripovedovalca (Ivančič Kutin, 2011).

2.7.2.7 SPREJEMALEC KOT PRIPOMINJEVALEC (KOMENTATOR)

Vlogo pripominjevalca lahko ne glede na njegovo znanje in poznavanje repertoarja pripovedovalca zavzame vsak udeleženec folklornega dogodka. Z besednimi in nebesednimi odzivi se odzove na pripoved, njeno vsebino, pripovedovalca in na njegov način pripovedovanja (Ivančič Kutin, 2011).

Sprejemalci oziroma poslušalci pripovedi pomembno vplivajo na pripoved samo. Njihovi odzivi pripovedovalcu pomagajo oblikovati pripoved, jo prilagoditi udeležencem folklornega dogodka ali srečanja. Različne vloge sprejemalcev pridejo še posebej do izraza, ko je skupina, v kateri se pripoveduje, večja. V primeru, da je v taki skupini prisoten tudi raziskovalec, se njegov vpliv motečega dejavnika močno zmanjša (Ivančič Kutin, 2011).

2.8 ZBIRANJE SLOVSTVENE FOLKLORE

Mnogi zbiratelji slovstvene folklore poudarjajo, da se je treba zavedati, da gre pri načrtnem dokumentiranju folklornega gradiva za »umetno sprožen« folklorni dogodek ali srečanje. Včasih nosilci slovstvene folklore najprej odklonijo sodelovanje s slovstvenim folkloristom, saj ga vidijo kot raziskovalca, izobraženega človeka, sebe pa kot manjvrednega in nepomembnega. Prav zaradi tega je pomembno, da se raziskovalec informatorju najprej predstavi in pojasni svoj namen obiska. Z informatorjem je treba vzpostaviti zaupljiv odnos in ga z različnimi vprašanji, pogovorom spodbuditi k pripovedovanju. Le-to steče lažje, če je prisotna tudi pripovedovalčeva stalna publika (Stanonik, 2001).

Za ohranjanje slovstvene folklore je pomembna tudi njena ohranitev v kulturi in okolju, kjer je le-ta nastala (Stanonik, 2001).

2.8.1 RAZISKOVALNI PRISTOP K SLOVSTVENI FOLKLORI

Pri zbiranju, raziskovanju in ohranjanju slovstvene folklore je pomembno, da se raziskovalec zaveda njene specifičnosti in obsežnosti, v smislu upoštevanja vseh treh ravnin folklornega

dogodka. Pri njegovem delu je ključnega pomena prisotnost na folklornem dogodku, saj je le na ta način možno pridobiti kakovostno gradivo za nadaljnje raziskovanje (Ivančič Kutin, 2003, 2011).

Slovstveni folklorist pri svojem delu največkrat uporablja metodo opazovanja z udeležbo, saj le tako pridobi vse potrebne informacije s terena. Raziskovalec se mora na terensko delo skrbno pripraviti, saj ponovitev pripovedovanja pod enakimi pogoji ni več mogoča. Z lastno prisotnostjo v kraju in času spoznava jezik, kulturo kraja, njegove prebivalce ter naveže stik z morebitnimi informatorji – pripovedovalci (Ivančič Kutin, 2011).

Slovstveni folkloristi lahko pridejo v stik s folklorno pripovedjo in informatorji na različne načine. Raziskovalec:

- ima dogovorjen sestanek z informatorjem,
- se giblje v okolju, kjer je velika verjetnost, da bo prišlo do pripovedovanja,
- je pri folklornem dogodku navzoč naključno (Ivančič Kutin, 2003).

V nadaljevanju je opisano dogajanje glede na posamezen izhodiščni situacijski kontekst, v katerem se odvije folklorni dogodek.

Ivančič Kutin (2003) je ena od slovenskih slovstvenih folkloristk, ki si prizadeva za ohranjanje slovstvene folklore tudi na Bovškem. Iz svojih izkušenj terensko delo (dogovorjen sestanek z informatorjem) deli na dve fazi – pripravljalno ali motivacijsko in aktivno fazo.

V pripravljalni fazi raziskovalec naveže prvi stik z informatorjem. Zaradi narave dela je dobro, da se med njima vzpostavi zaupljiv odnos, ki bo omogočal sproščeno delo. Raziskovalec v tej fazi seznaní informatorja s svojimi pričakovanji in cilji ter ga z različnimi vprašanji in namigi poskuša usmeriti k pripovedovanju različnih pripovedi. Pomembno je, da raziskovalec informatorju predstavi tudi tehnične pripomočke, ki jih bo uporabljal za dokumentiranje folklornega srečanja. Dokumentiranje folklornega dogodka ali srečanja je za raziskovalca zelo pomembno, saj lahko le na ta način gradivo celostno analizira in obdela. Skupaj z informatorjem se dogovorita za način uporabe tehnologije. Običajno se v tej fazi določi tudi čas ponovnega srečanja, ko naj bi se zgodilo tudi folklorno srečanje. V tem času se lahko informator temeljito pripravi, tako da izbere pripovedi, ter če želi, na folklorno srečanje povabi osebo, ki mu bo pomagala pripovedovati. Po navadi informatorji za kraj pripovedovanja izberejo svoj dom, saj se tam počutijo najbolj sproščeno in domače (Ivančič Kutin, 2003).

V aktivni fazi pride do izvedbe folklornega srečanja, če so izpolnjeni vsi pogoji. Pripovedi si sledijo ena za drugo z vmesnimi premori in pogovori udeležencev. V nekaterih primerih se lahko zgodi, da do pripovedovanja sploh ne pride. Folklorno srečanje je po navadi uspešnejše, za raziskovalca pa je dokumentiranje lažje, če je na folklornem srečanju prisotno tudi občinstvo, ki se aktivno vključuje v pripovedovanje. Na ta način se vpliv raziskovalca na pripovedovalca zmanjša, saj se njegova pozornost od njega samega in se razprši na občinstvo. V tem primeru pripovedovalec lažje pozabi tudi na tehnična sredstva, ki spremljajo pripovedovanje. Slednja imajo na potek folklornega dogodka ali srečanja in pripovedovanje tudi nekaj nezaželenih vplivov. Zaradi nenavajenosti nastopanja pred kamero in pripovedovalčevih

pomislekov, se lahko njegova pripoved spremeni. Prav prisotnost večjega števila poslušalcev pa povzroči, da pripovedovalec pozabi na moteče dejavnike, njegovo pripovedovanje pa postane bolj avtentično (Ivančič Kutin, 2003).

V primeru, ko se raziskovalec giblje v okolju, kjer je velika verjetnost, da bo prišlo do pripovedovanja ter da do slednjega tudi pride, so okoliščine, v katerih se znajde raziskovalec zelo podobne aktivni fazi načrtovanega srečanja z informatorjem, le da pripovedovalec z nameni raziskovalca ni bil seznanjen vnaprej, ampak tik pred pripovedovanjem. Čeprav je raziskovalec vedno pozoren na dogodke, kjer lahko pride do folklornega dogodka, se lahko zgodi, da pride do pripovedovanja, ko le-ta najmanj pričakuje. V teh primerih je dokumentiranje onemogočeno, saj raziskovalec sodeluje le kot poslušalec in s tem pridobi izkušnjo avtentičnega pripovedovanja (Ivančič Kutin, 2003).

V nekaterih primerih pa pripovedovalec sam poišče raziskovalca z namenom, da mu bo pripovedoval. V tem primeru pa gre za nepripravljenost raziskovalca. Slednji se lahko z informatorjem dogovori za ponovno srečanje in tudi dokumentiranje gradiva (Ivančič Kutin, 2003).

Ker raziskovalčevo delo poteka na terenu, mora biti le-ta pripravljen tudi na morebitne težave in nevšečnosti. Zaradi različnih razlogov se informator lahko premisli in odkloni srečanje ali pa se zgodi, da dogovorjeno srečanje odpade in se prestavi na drug termin. Težave se lahko pojavijo tudi pri snemanju in kakovosti posnetkov, še posebej, če se pripovedovalec giblje po prostoru ali pa pride do hkratnega govorjenja več oseb. Večinoma pripovedovalci, ki so hkrati tudi informatorji, s pripovedovanjem in posredovanjem svojih pripovedi raziskovalcu, nimajo večjih težav in zadržkov. Po navadi so veseli in zadovoljni, da se bodo njihove pripovedi ohranile in se tudi zapisale. Njihovo zadovoljstvo je še večje, ko v roke dobijo izdelek, ki so ga s svojim pripovedovanjem pomagali sooblikovati (Ivančič Kutin, 2011).

2.8.2 KABINETNO DELO

Delo slovstvenega folklorista se s terena preseli v kabinet, kjer sledi postopek prekodiranja zbranega gradiva. Najdragocenejši so video posnetki, vendar je tako dokumentiranje za raziskovalca zahtevnejše, saj mora ob pogovoru upravljati še tehniko. Poleg tega pa tudi vsi pripovedovalci niso pripravljeni »nastopati« pred kamero. Zaradi naštetih razlogov je taka vrsta dokumentiranja manj pogosta. Bolj običajna je na terenu uporaba diktafona, s katerim raziskovalci pridobijo zvočne posnetke, ki pa jih je treba urediti čim prej, ko je doživetje raziskovalca s terena še sveže. K posnetkom je dobro pripisati opombe, ki pojasnjujejo teksturo in kontekst posameznega folklornega dogodka. Zelo pomemben je tudi zapis metapodatkov (kraj in čas pripovedovanja, osnovni podatki pripovedovalca, kot so ime, priimek, starost, kraj bivanja), saj lahko s pomočjo teh podatkov spremljamo razvoj posamezne pripovedi (Ivančič Kutin, 2011).

Pripoved s terena je v pisni obliki mogoče ohraniti s transkripcijo. Glede na raziskovalčev namen so transkripcije različne. Če hočemo ohraniti originalno pripoved in s tem narečno govorico, moramo uporabiti dialektološko fonetično transkripcijo. Besedilu raziskovalec doda še opombe, ki pojasnjujejo teksturo in kontekst, v katerem se je zapisana pripoved odvijala. Za poljudno uporabo pa mora raziskovalec zapis približati knjižnemu jeziku. Z ohranjanjem

vrstnega reda besed v pripovedi, pa tudi nekaterih narečnih besed pripoved približa vsem bralcem, tudi tistim, ki niso večji narečne govorice ali branja dialektološke fonetične transkripcije. Takšen zapis je lahko tudi podpora pri razumevanju avtentičnega posnetka pripovedi (Ivančič Kutin, 2011).

Raziskovalec se pri pripravi in urejanju gradiva lahko nemalokrat znajde v težavah, saj se pripovedi na folklornem srečanju med seboj prepletajo in dopolnjujejo. Velikokrat se navezujejo tudi na vezno besedilo ali pa na odzive in vprašanja poslušalcev. V teh primerih nam zvočni posnetek ne predstavlja celotne pripovedi, ampak le del. Pogosto se zgodi, da je v eni pripovedi prisotnih več vzporednih zgodb, s katerimi je pripovedovalec želel še dodatno pojasniti okoliščine, v katerih se je dogodek, o katerem pripoveduje, zgodil. V takih primerih mora raziskovalec iz posnetka izluščiti posamezno pripoved in morebitne manjkajoče dele nadomestiti s komentarji in opombami (Ivančič Kutin, 2011).

Zavedati se moramo, da se kljub natančni transkripciji, če upoštevamo vse tri sestavine folklornega dogodka, veliko informacij s prepisom izgubi. Z branjem pripovedi namreč ne moremo doživeti okoliščin, v katerih se je pripoved pripovedovala. Z različnimi opombami pa lahko izgubljeno teksturo in kontekst deloma približamo bralcu (Ivančič Kutin, 2011).

2.9 SLOVSTVENA FOLKLORA V OSNOVNI ŠOLI

Če želimo ohraniti del nesnovne kulturne dediščine v obliki slovstvene folklorne, jo je treba predstaviti tudi mlajšim generacijam. Zaradi porasta številnih migracij prihaja do mešanja prebivalstva, zato ni nujno, da v kraju živijo samo domačini, ki poznajo lokalno in širše slovensko slovstveno folkloro in jo spontano prenašajo na mlajše generacije. Zaradi naštetih razlogov je treba slovensko slovstveno folkloro predstaviti učencem v šoli.

Učni načrt za slovenščino v pouk uvaja ljudsko pravljico že v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju, njeno nadaljnje spoznavanje pa se nadaljuje med šolanjem. Učitelj je pri svojem delu avtonomen in lahko na različne načine pride do predpisanih učnih ciljev, ki jih narekuje učni načrt. Učni načrt določa tudi obsežnost poznavanja terminologije in s slovstveno folkloro povezanih vsebin. Učitelj mora biti pri izboru gradiv slovenske slovstvene folklorne pazljiv, še posebej mora biti pozoren na starost naslovnika, saj je v slovenski slovstveni folklori veliko besedil, ki niso primerna za otroke, ampak so namenjena izključno odraslim. Dobro je upoštevati tudi geografsko območje izvora slovstvenih žanrov, saj lahko s prebiranjem in pripovedovanjem lokalnih pripovedi spodbujamo ohranjanje lokalne kulturne dediščine (Haramija, 2019).

Pomembno je, da učencem ponudimo dovolj kakovostnega gradiva, ob katerem bodo lahko spoznavali različne žanre slovstvene folklorne, njihove značilnosti in lastnosti ter kulturo kraja. Ob tem jih ne smemo preveč obremeniti s terminologijo, temveč moramo pri njih spodbujati doživljanje ob pripovedovanju in prebranjem, se o tem z učenci pogovarjati, spodbujati njihovo kritično mišljenje ter jim na zanimiv način predstaviti tudi literarno in zgodovinsko ozadje slovstvene folklorne (Medved Udovič, 1994).

Z različnimi žanri slovstvene folklorne lahko učitelj obogati svoje poučevanje in ga naredi bolj zanimivega in zabavnega. Še posebej to velja za folklorne obrazce, zlasti uganke in pregovore.

Le-ti so lahko prisotni v šolskih berilih in revijah za učence, z njihovo objavo v tisku pa pomembno prispevamo k ohranjanju slovstvene folklorne (Babič, 2019).

Babič (2019) je v svoji raziskavi analizirala pojavnost folklornih obrazcev v otroških in mladinskih revijah ter osnovnošolskih berilih in ugotovila, da je njihova zastopanost skromna. Še posebej je skrb vzbujajoče, da folklorni obrazci v naključno izbranih berilih sploh niso bili zastopani (prav tam).

Učni načrt (2018) poudarja razvijanje kulturne in medkulturne zmožnosti s pomočjo spoznavanja literature v kulturnem in časovnem kontekstu v preteklosti in sedanjosti. K besedilom preteklosti uvrščamo tudi žanre slovstvene folklorne. Žbogar (2019) pri spoznavanju folklornih besedil opozarja predvsem na možnost medpredmetnega povezovanja, ki omogoča celostno in poglobljeno obravnavo folklornih besedil (prav tam).

Na neuvrščeno slovstveno folkloro, pa tudi svetopisemskih in mitskih besedil v učnem načrtu, opozarja tudi Medved Udovič (2019), ki razloge predpisuje vprašanju o sistematični obravnavi tovrstnih besedil. Še posebej za besedila slovstvene folklorne je značilno, da se praviloma prenašajo ustno, s pripovedovanjem v narečnem jeziku. Na pomembnost pripovedovanja je leta 1906 opozoril že Bezjak, saj se učenci s pomočjo pripovedovanja urijo v jeziku in domišljiji, slednja pa je ključna za nadaljnje uspešno samostojno jezikovno izražanje (Medved Udovič, 2019).

Prav medsebojno pripovedovanje pravljic in drugih besedil slovstvene folklorne lahko postane predmet šolske obravnave besedila. Poleg tega je zelo zaželeno medpredmetno povezovanje, še posebej z zgodovino. Učencem je pomembno predstaviti tudi zgodovinsko ozadje nastanka tovrstnih besedil, saj to znanje poglobi njihovo razumevanje (Medved Udovič, 2019).

Slovstveno folkloro lahko učencem približamo tudi na način njihovega samostojnega raziskovanja tovrstnih besedil v prostoru. Učenci prevzamejo vlogo raziskovalca in zapisovalca slovstvene folklorne ter na takšen način pripomorejo k ohranitvi kulturne dediščine njihovega kraja (Stanonik, 1999).

Krajši žanri slovstvene folklorne pomembno prispevajo k učenju metaforičnega izražanja, zato bi jih bilo smiselno bolj pogosto uvrstiti v različne otroške revije in berila, zlasti v prvi triadi, ko učenci intenzivno razvijajo in oblikujejo svoje sposobnosti tovrstnega izražanja. Še posebej bi bilo to dobro v današnjem času, ko slovenska slovstvena folkloro izgublja svoj prvotni način predajanja vsebin. Avtentično in spontano pripovedovanje se vse bolj umika, v ospredje pa prihaja tiskana slovstvena folkloro. Večinoma so svojo tiskano obliko dobile folklorne pesmi in različne pripovedi, na folklorne obrazce pa se je malo pozabilo (Babič, 2019).

Uporaba folklornih obrazcev, še posebej pregovorov, ima pomembno vlogo tudi pri vsakdanji komunikaciji, saj lahko s pregovorom povemo svoje mnenje v prenesenem pomenu. Zaradi tega je pomembno, da se z uporabo folklornih obrazcev, zlasti pregovorov, učenci seznanijo že v šoli in se na ta način učijo uporabe metaforičnega jezika in mišljenja. Tudi Tolstaja (v Babič, 2019) poudarja, da učenci z izpostavljenostjo tovrstnim žanrom slovstvene folklorne razvijajo jezikovni občutek in se učijo interpretirati pomen besedil s prenesenim pomenom (Babič, 2019).

Proces učenja metaforičnega mišljenja je najbolj izrazit v prvem in drugem triletju. Sprva učenci še ne razumejo pomena pregovorov in drugih besedil s prenesenim pomenom, zato je Babič v svoji raziskavi pričakovala manjšo zastopanost folklornih obrazcev v revijah in berilih, ki so namenjena najmlajšim. Ugotovila je, da so folklorni obrazci skoraj izločeni, zato ni nenavadno, da slovenska slovstvena folklorizacija izginja iz vsakdanjega življenja (Babič, 2019).

2.10 DIDAKTIKA MLADINSKE KNJIŽEVNOSTI

Didaktika mladinske književnosti je ena od specialnih didaktik na področju vzgoje in izobraževanja, ki se ukvarja z vprašanjem učenja in poučevanja mladinske književnosti. Je posebna podvrsta didaktike književnosti, ki jo določa literarna teorija mladinske književnosti, in naslovnik ter način sprejemanja tovrstne literature. Didaktika mladinske književnosti se ukvarja z vprašanji ciljev, metod in vsebin pouka mladinske književnosti, potencialnim naslovnikom in okoliščinami, v katerih se izvaja pouk (Kordigel Aberšek, 2008).

Čeprav se cilji didaktike mladinske književnosti med seboj močno prepletajo in povezujejo, jih Kordigel Aberšek (2008) deli v tri skupine, in sicer na:

- izobraževalne cilje,
- procesne ali funkcionalne cilje,
- vzgojne cilje.

2.10.1 IZOBRAŽEVALNI CILJI

Izobraževalni cilji so povezani s pridobivanjem literarnega znanja, ki temelji na poznavanju literarne zgodovine in literarne teorije. V šolskem prostoru se moramo pred posredovanjem določenega znanja učencem vprašati o smiselnosti in namenu učenčevega poznavanja te snovi. V didaktiki mladinske književnosti literarno znanje ne predstavlja končnega cilja, ampak prispeva k boljšemu razumevanju literarnih besedil in povečuje recepcijsko zmožnost učencev. Pri pouku mladinske književnosti znanje o literarni teoriji in zgodovini ne sme preseči in zasenčiti literarno-estetskega doživetja ter prekiniti stika učenca z besedilom. Pri posredovanju literarnega znanja moramo izhajati iz potreb in značilnosti učencev. Pri prenosu informacij se moramo vprašati, ali bo to znanje učencu pomagalo pri razumevanju in doživljanju književnega besedila. V primeru, da si na to vprašanje ne moremo odgovoriti pritrdilno, je vse posredovano znanje o literarni teoriji in zgodovini učencu v breme in napoto (Kordigel Aberšek, 2008).

Eden od izobraževalnih ciljev didaktike mladinske književnosti je tudi prepoznavanje komunikacijske situacije pri sprejemanju književnih besedil. Učenec se mora v vsakdanjem življenju naučiti sprejemati različna besedila. Razlikovati mora, kdaj zavzema vlogo poslušalca v pragmatični govorni situaciji in kdaj v literarno-estetski, saj se ti dve situaciji med seboj pomembno razlikujeta in se moramo nanje odzvati na različne načine. Didaktika mladinske književnosti se ukvarja z literarno-estetsko govorno situacijo, pri kateri predano sporočilo nima praktičnega učinka, ampak služi kot podlaga za literarno-estetsko doživetje (Kordigel Aberšek, 2008).

Pri pouku mladinske književnosti učenec spozna temeljne slovenske in svetovne avtorje mladinske književnosti ter njihova dela. S spoznavanjem različnih vrst literarnih besedil učenec gradi svojo narodno identiteto in kulturno zavest. Poleg poznavanja vsebin slovenskega in

svetovnega kanona mladinske književnosti, morajo učenci spoznati tudi nekaj formalnih značilnosti posameznih književnih vrst, ki jih definira literarna teorija. Za oblikovanje literarnih pojmov v miselne sheme je potrebna zadostna izpostavljenost književnim besedilom v ustreznih okoliščinah. Otrok s pomočjo izkušenj in podpori učitelja samostojno prepozna in izloči značilnosti, ki so značilne za posamezno literarno vrsto (Kordigel Aberšek, 2008).

2.10.2 PROCESNI CILJI

Med procesne cilje uvrščamo razvoj učenčeve recepcijske zmožnosti. Recepcijska zmožnost je zmožnost ustvarjalnega dialoga z besedilom, ki se razvija ob literarno-estetskem doživetju. V okviru šolske interpretacije ima učitelj priložnost z različnimi metodami vplivati na razvoj učenčeve recepcijske zmožnosti. Pri tem je pomembno, da pri izboru književnih besedil izhaja iz učenca, njegovih potreb in sposobnosti, saj lahko le na ta način učenci poglobljajo svoje literarno-estetsko doživetje. Pri šolski obravnavi književnega besedila mora učitelj paziti, da ne zanemari svoje vloge, ampak da učenca usmerja in vodi pri doživljanju in razumevanju književnega besedila. Če učitelj ne bo spodbujal in usmerjal učenčeve interpretacije, ne bo prišlo do napredka v razvoju učenčeve recepcijske zmožnosti (Kordigel Aberšek, 2008).

Učitelj mora učencu omogočiti dialog z besedilom, na podlagi katerega učenec oblikuje svoj besedilni pomen. Vsak učenec se mora srečati tudi z besedilnimi pomeni svojih vrstnikov. Sodelovanje in medsebojni dialog vplivata na preoblikovanje besedilnih pomenov učencev, ki posameznika usmerjajo k premisleku o prezrtih delih književnega besedila. Šele nato sledi obravnava književnega besedila po fazah šolske interpretacije (Kordigel Aberšek, 2008).

Učenec, ki ima razvito recepcijsko zmožnost, je sposoben oblikovati domišljajske predstave o literarnem kraju in dogajanju ter književnih osebah. V besedilu samostojno poišče dogodke in sporočila, s katerimi se lahko identificira, ter jim določi pomen v svojem življenju. Učenec z razvito recepcijsko zmožnostjo se ne zadovolji več s samo znanimi besedili, ampak mu poznano predstavlja že poznavanje pripovedne strukture in literarne forme. Prav tako je sposoben prepoznati in določiti značaje književnih oseb in različne perspektive v besedilu. Motive književnega besedila samostojno povezuje v teme, prepozna razpoloženje in razume ter poglobljeno doživlja besedilno stvarnost. Pri usvajanju posameznih zmožnosti, ki sestavljajo recepcijsko zmožnost, moramo biti kot učitelji potrpežljivi, saj je pridobivanje te zmožnosti procesni cilj, ki ga ne moremo uresničiti v eni šolski uri (Kordigel Aberšek, 2008).

2.10.3 VZGOJNI CILJI

Vsi cilji didaktike mladinske književnosti se zavzemajo za to, da učenec vzljubi literaturo in branje ter da slednje prenese v svoje življenje. Da se bo učenec rad ukvarjal z branjem, mu mora branje predstavljati užitek že v otroštvu. Samostojno ukvarjanje z literaturo bo v kasnejšem življenju uspešnejše, če bo imel učenec v šoli pravo spodbudo in zgled. Prav tako je pomembno, da za slabo branje oziroma neopravljene bralne naloge ne bo kaznovan. Učence je treba neprestano motivirati in jih spodbujati tudi k samostojnemu branju. Šolskim obravnavam besedil je treba priključiti tudi branje trivialne književnosti, s katero se učenci lažje poistovetijo. Spontana srečanja z literaturo bodo pozitivno vplivala na otrokov moralni in estetski razvoj, na razvoj učenčeve recepcijske zmožnosti, okrepila pa bo tudi njegovo spoštovanje do literature in njene tradicije v prostoru (Kordigel Aberšek, 2008).

2.11 MLADINSKA KNJIŽEVNOST

Mladinska književnost se je uveljavila šele v 20. stoletju, ko se je odmaknila od pretiranega moraliziranja, poučevanja in informiranja ter se osredinila na estetsko vrednost. Literarnoteoretično poimenovanje mladinske književnosti je pomembno vplivalo na njen razvoj, saj se danes lahko po kakovosti primerja tudi s klasično književnostjo. Novo poimenovanje vrste književnosti so s svojimi avtopoetikami okrepili in oblikovali tudi avtorji sami in na ta način vplivali na literarno zgodovino in teorijo (Kordigel Aberšek, 2008, Saksida, 1994).

Mladinska književnost ne dovoljuje popačenosti komunikacije, ampak le-to ohranja na visokem, pristnem nivoju. Značilna je tudi univerzalnost naslovnika, zaradi katere je mladinska književnost primerna za več generacij (Saksida, 1994).

2.12 TRADICIONALNI POUK KNJIŽEVNOSTI

Tradicionalni ali transmisijski pouk je bil do nedavnega prisoten v slovenskih šolah in je predstavljal pouk, ki je bil osredinjen na učitelja in učne vsebine. Učenec je predstavljal nepopisan list papirja, ki ga je bilo treba napolniti z vsebinami. Ker učenje ni temeljilo na razumevanju in samostojnem odkrivanju, ampak je bilo pomembno samo pomnjenje predanih informacij, pretirana učenčeva aktivnost pri pouku ni bila potrebna. Učitelj je bil edini vir znanja in informacij, njegova osrednja naloga pa je bila poučevanje, ki je temeljilo na enosmerni komunikaciji. S pomočjo frontalne oblike pouka in metode razlage je uresničeval zastavljene cilje, navedene v natančni učni pripravi, ki je omogočala strukturiran pouk. Kakovost in učinkovitost izobraževanja nista bila pomembna, saj je bilo pomembno le zadostno utrjevanje in ponavljanje znanja, slednje pa je temeljilo na reprodukciji učiteljeve razlage (Kerndl, 2016).

Tradicionalen pouk književnosti književnost postavlja v ozadje z namenom spoznavanja naravoslovja in družbenih pojavov. Literaturo se je velikokrat uporabljalo tudi za popestritev naravoslovne ali družbene učne snovi. Književno delo je bilo samo pripomoček pri spoznavanju živali, rastlin, različnih pojavov in procesov, najpogosteje se je pojavilo v fazi uvodne motivacije. Učitelji so izbirali krajša besedila, saj so literaturo podrejali obravnavi naravoslovne snovi in predstavitvi stvarnosti. Zaradi nepoznavanja tematike in funkcije mladinske književnosti pa so kakovostna literarna besedila izpadla iz tega izbora (Saksida, 2003).

Mimetičnost literarnega besedila je omejevala učenčev bralni razvoj in razvoj njegove bralne sposobnosti ter široko poznavanje književnih del. Učitelj je pogosto temo besedila preslikal iz resnične stvarnosti. Zaradi napačnega razumevanja funkcije književnosti, je bila slednja dober material za veliko medpredmetnih povezav s predmetom naravoslovja. Pri tovrstnih medpredmetnih povezavah je nastajala škoda ne samo v literaturi, ampak tudi pri razumevanju realnega sveta, saj je svet v književnem delu izmišljen in ne predstavlja stvarnosti. Na neustreznost takšnega didaktičnega modela, je v času njegovega razvoja opozoril tudi Bezjak (1906), ki je izpostavljal resnično funkcijo književnosti (Saksida, 2003).

Tradicionalni pouk zajema vsebine predvsem iz literarne teorije in zgodovine, pri tem pa se ne sprašuje o ustreznosti in primernosti znanja in vsebin za učence (prav tam). Učenec nekritično

sprejema besedila in njihovo razlago, ki jo podaja učitelj kot edino možno. Književna besedila so vzgojno naravnana, zastarela in brez estetske vrednosti (Saksida, 2006). Učenčevo književno znanje temelji na reprodukciji učiteljeve predstavitve in preverjanju naučenih interpretacij ob znanem besedilu (Saksida, 2003).

2.13 SODOBEN POUK KNJIŽEVNOSTI

Sodoben pouk književnosti temelji na komunikacijskem pouku, za katerega je značilna kvaliteta in ne kvantiteta obravnavanih besedil. Pri izboru in obravnavi književnega besedila je treba upoštevati učence, njihove sposobnosti in stopnjo razvoja, kot tudi kakovost dela samega (Petek, 2014).

Začetki sodobnega pouka, za katerega se je uveljavil tudi izraz komunikacijski pouk književnosti, segajo v devetdeseta leta prejšnjega stoletja (Saksida, 2003).

Komunikacijski pouk utemljuje književnost in njeno bistvo na dognanjih literarne vede, ki zajema poleg zgodovine in književne didaktike tudi literarne interpretacije, kritike in ocene književnih del. V središču pouka književnosti v osnovni šoli je mladinska književnost (Saksida, 2003).

Sodoben pouk književnosti izhaja iz učenčevih književnih interesov. Poučevaje književnosti predstavlja dialog, in sicer med učencem in besedilom, med učenci samimi in med učenci in učiteljem (Saksida, 2003).

Dialog med učencem in besedilom predstavlja temelj za nadaljnjo obravnavo besedila po fazah šolske interpretacije. S pogovorom se bralčevo razumevanje književnega besedila razvija in pogloblja. Komunikacijski pouk v središče postavlja učenca in njegovo aktivnost, učitelj pa je samo vodja in usmerjevalec njegove dejavnosti, ki jih oblikuje na podlagi učenčevega literarno-estetskega doživetja. Na ustrezen način učitelj učencu predstavi tudi sestavine besedila in literarno teorijo (Saksida, 2006).

Učenec ni več samo sprejemnik učiteljeve interpretacije, ampak lahko samostojno vstopa v dialog z besedilom. Odgovornosti za učenje ne prevzema samo učitelj, ampak jo mora tudi učenec, saj je učenje preplet spoznavnih, čustvenih in socialnih vidikov. Učitelj z uporabo različnih metod, pa tudi z individualizacijo in diferenciacijo, učencu omogoči aktivno sodelovanje, ki je osredinjeno tudi na učenčevo samostojno delo (Kerndl, 2016).

V ospredje stopi učenčevo doživljanje prebranega ter njegovo razumevanje. Pri tem je pomembno, da učitelj spodbuja otrokovo recepcijo, dejavnosti učencev, upošteva učenčev domišljijski svet, okoliščine in ga z interpretativnim branjem motivira. Učitelj mora dopuščati in spodbujati učenčevo literarno-estetsko doživetje preko katerega učenec razumeva in vrednoti književno besedilo. Na pomembnost literarno-estetskega doživetja, nas opozarjajo tudi vzgojno-izobraževalni cilji v učnem načrtu. V prvem in drugem triletju so prav zaradi poudarjanja doživljanja učenca, izobraževalni cilji potisnjeni v ozadje, saj učenci pri pouku književnosti spoznajo le nekaj temeljnih poimenovanj in definicij, ki temeljijo na ravni razumevanja (Saksida, 2003).

Sodoben pouk književnosti učencu omogoča tudi razvoj literarno-recepcijske metakognicije. Učenec se ob ustrezni spodbudi in zgledu učitelja, nauči razmišljati o svojih konkretnih izkušnjah s književnimi besedili, njegovem odnosu do branja in opazovati svoj bralni razvoj (Kendrl, 2016).

2.13.1 IZBIRA KNJIŽEVNIH BESEDIL

Učitelju njegova avtonomnost nalaga odgovornost, da le-ta izbere besedila, ki bodo spodbujala učenčev bralni interes. Pri izbiri ustreznega besedila za šolsko obravnavo mora upoštevati načelo o subjektivnosti branja. Izbirati mora besedila različnih žanrov, tematik in avtorjev, ki bodo nagovorila naslovnika, v njem prebudila zanimanje in omogočilo literarno-estetsko doživetje. Pri izbiri besedil je pomembno upoštevati tudi načelo manj je več, saj je poglobljanje učenčevega doživljanja kakovostnejše, če ima učenec možnost, da se na posamezno besedilo osredini več časa. Pri tem delu moramo upoštevati, da večini učencev književnost še ni vrednota. Pomembno je, da na tej stopnji otrokovega razvoja spodbujamo branje po lastni izbiri in učence usmerjamo v samostojno raziskovanje književnosti, saj se zanimanja posameznikov razlikujejo. Tega se zavedajo tudi snovalci učnega načrta, v katerem so besedila za šolsko obravnavo samo predlagana, ne pa obvezna. To učitelju nalaga odgovornost, da na podlagi svojih izkušenj, znanja in poznavanja učencev za izpolnitev ciljev učnega načrta izbere ustrezna in zanimiva besedila iz kanona mladinske književnosti, ki bodo pripomogla k razvoju učenčeve bralne zmožnosti (Saksida, 2006).

2.13.2 CILJI KOMUNIKACIJSKEGA POUKA

Temeljne cilje komunikacijskega pouka v obliki šestih izhodišč utemeljuje Saksida (2003) v priročniku Izhodišča in modeli šolske interpretacije mladinske književnosti.

- Pri branju je treba upoštevati tipologijo branja in se zavedati, da vseh besedil ne beremo na enak način, saj različna besedila beremo z različnimi nameni.
- Pri obravnavi književnih del le-teh ne smemo uporabiti za učenje o stvarnosti in družbenih pojavih, ampak moramo upoštevati avtonomnost književnosti.
- Besedila mladinske književnosti izražajo otroškost, pri njihovem izboru pa moramo biti pozorni na načelo izbora besedil.
- Pri komunikacijskem pouku je pomemben dialog med učenci in učiteljem. Pri šolski obravnavi besedila moramo biti pozorni tudi na poustvarjalno pisanje, s katerim ne smemo pretiravati.
- Za učinkovit pouk književnosti je treba slediti fazam šolske interpretacije.
- Pomembni del načrtovanja so tudi vzgojno-izobraževalni cilji v učnem načrtu, ki jih je treba upoštevati ter načelo dialoščnosti (Saksida, 2003).

2.13.3 NEVARNOSTI KOMUNIKACIJSKEGA POUKA

Glede na to, da sodoben pouk književnosti v ospredje postavlja mladega bralca in izhaja iz njegovih bralnih interesov, obstaja nevarnost, da učitelj svojo vlogo potisne v ozadje. Zavedati se moramo, da je poleg učenca tudi učitelj naslovnik besedila, ki s svojim znanjem učenca usmerja, vodi in opozarja na vse razsežnosti besedila. Zaradi pomembnosti literarno-estetskega doživetja, ne smemo zanemariti obravnave strokovnih literarnih izrazov, ki učencu pomagajo

pri razumevanju književnega besedila. Past predstavlja tudi šablonsko preverjanje znanja, ki se omeji na šablonske in s strani učencev pričakovane ustvarjalne naloge (Saksida, 2003).

2.14 FAZE ŠOLSKE INTERPRETACIJE

Pri šolski obravnavi književnega besedila mora biti učitelj zgled in vzor za učence na več področjih. Učitelj se mora na pouk književnosti skrbno pripraviti. Pri pripravi mora upoštevati svoj odnos do književnega besedila, teme in pomena. Če želimo učencem približati besedilo in jim omogočiti njegovo razumevanje, moramo pri izbiri književnega besedila izhajati iz učenčevih zmožnosti, sposobnosti in okoliščin, v katerih bomo predstavili književno delo. Za kakovostno učiteljevo pripravo je pomembno tudi njegovo poznavanje literarne teorije in zgodovine, saj lahko posamezno delo na ta način umesti v prostor njegovega nastanka, ga na podlagi teh okoliščin analizira in interpretira ter interpretacijo prilagodi zmožnostim učencev. Pomembna je tudi učiteljeva priprava na interpretativno branje, saj je prav učiteljevo prvo branje tisto, ki učenca pritegne in motivira za nadaljnje ukvarjanje z besedilom (Saksida, 1992).

Pri načrtovanju pouka književnosti moramo upoštevati njegove cilje, ki pouk književnosti določajo in definirajo. Ob upoštevanju ciljev pouk književnosti ni samo učiteljeva razlaga in učenčevo ponavljanje definicij in obnov besedil, ampak postane literarno doživetje, v katerem aktivno sodelujejo učenci in učitelji, ki ob branju besedila izražajo svoja mnenja, občutja, se o prebranem pogovarjajo in prebrano primerjajo s svojimi življenjskimi izkušnjami (Saksida, 1992).

2.14.1 FAZE PRI OBRAVNAVI BESEDILA

Šolska obravnava besedila po navadi poteka po fazah po enem od modelov šolske interpretacije. Faze si sledijo v logičnem zaporedju, vendar lahko njihov potek prilagajamo glede na okoliščine, tako da kakšno fazo izpustimo ali skrajšamo, drugo spet podaljšamo ... (Saksida, 1992).

2.14.1.1 UVODNA MOTIVACIJA

Prva faza uvodne motivacije učence aktivno pripravi na obravnavo književnega besedila. Slednja je lahko doživljajska, intelektualna, problemska ali izkušnjska. Vsaka od njih temelji na podlagi vprašanj, katerih odgovori so priložnost, da učenec poveže domišljjski in stvarni svet. Prav tako lahko učence motiviramo z vprašanji, ki preverjajo že osvojeno znanje o književnosti in njenih ustvarjalcih (Saksida, 1992).

Učence lahko motiviramo tudi s pomočjo domišljjske igre. Slednja je kot sredstvo motivacije primerna v nižjih razredih osnovne šole, saj otroci na tej stopnji razvoja igro dojemajo kot resno delo, hkrati pa je to ena izmed temeljnih otrokovih potreb. Igra pozitivno vpliva na otrokov razvoj, hkrati pa pomembno zmanjšuje razlike med učenci (Saksida, 1992).

Izbira vrste motivacije je odvisna od književnega besedila, ki ga bomo v glavnem delu učne ure predstavili učencem. Ne glede na izbor motivacije je pomembno, da le-ta v razredu ustvari vzdušje za obravnavo besedila (Saksida, 1992).

2.14.1.2 INTERPRETATIVNO BRANJE

Interpretativno branje je vrsta branja, ki ga uporabljamo pri šolski obravnavi književnega besedila. S tovrstnim načinom branja, učitelj učencu posreduje književno besedilo skupaj z njegovo interpretacijo in pomenom. Učiteljevo kakovostno branje učenca dodatno motivira za delo in mu omogoči, da v besedilu prepozna njegovo sporočilnost. Pri branju moramo biti pozorni na interpretacijo, saj lahko napačno posredovanje vsebine vpliva na učenčevo doživljanje in razumevanje. Zavedati se moramo, da vseh besedil ne moremo brati na enak način. Saksida ločuje besedila na dogodkovna in na tista, v katerih pridejo v ospredje čustva do književnih oseb, predmetov ali situacije same. Dogodkovna besedila zaradi pripovednega značaja in pogostih dobesednih navedkov ponujajo veliko možnosti za glasovno oblikovanje besedila. Branje lahko oblikujemo s hitrostjo branja, različno dolgimi premori, registri in glasnostjo. Besedila, ki ne opisujejo dogodkov, se bralcu in poslušalcu približujejo preko čustev in občutkov, interpretativno branje pa oblikujemo s pomočjo različnih registrov in z uporabo premorov (Saksida, 1992).

2.14.1.3 IZRAŽANJE DOŽIVETIJ IN ANALIZA

Interpretativnemu branju mora vedno slediti čustveni premor, v katerem učenec zbere misli in oblikuje svoje mnenje o prebranem. Svoje doživljanje nato deli s sošolci in učiteljem, ki na podlagi učenčevih odzivov prilagodi nadaljevanje šolske obravnave književnega besedila. Prav pri tem pogovoru učenec izpopolnjuje svoje literarno-estetsko doživetje, gradi svojo bralno zmožnost, spoznava sestavine besedila in odkriva znanja literarne teorije in zgodovine, ki so prilagojena mlademu bralcu (Saksida, 1992).

2.14.1.4 VREDNOTENJE

Predstavlja zadnjo in najzahtevnejšo fazo šolske interpretacije, saj povzema in zaključuje uro književnega pouka. V sklepni fazi učenec vrednoti svoje literarno-estetsko doživetje in primerja domišljjsko stvarnost z njegovo vsakdanjostjo (Saksida, 1992).

S pomočjo vprašanj na različnih ravneh po Bloomovi taksonomiji učitelj pri učencu spodbudi kritično mišljenje in doživljanje samega književnega dela (Petek, 2014).

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 RAZISKOVALNI PROBLEM

Slovstvena folklorja je dragocena zapuščina naših prednikov, s pomočjo katere lahko odkrivamo, kako so živeli ljudje v preteklosti in na kakšne načine so preživljali svoj prosti čas.

Za raziskovanje tematike slovstvene folklore v osnovni šoli sem se odločila zato, ker menim, da je v vsebinah učnega načrta za slovenščino še vedno premalo poudarjena pomembnost folklornega izročila in ohranjanja le-tega. Še posebej je v ozadje potisnjena lokalna slovstvena folklorja in z njo ohranjanje narečnega govora, ki po mojem mnenju bogati slovenski jezik in kulturo nasploh. Veliko otrok na Bovškem iz različnih razlogov ne pozna lokalnih folklornih pripovedi, čeprav njihova prisotnost v prostoru pomembno vpliva na kulturo kraja.

3.2 CILJI RAZISKAVE

Pri zasnovi in izvedbi naloge sem želela uresničiti naslednje cilje:

- analizirati učni načrt za slovenščino in ugotoviti, v kolikšni meri so v njem prisotne vsebine slovstvene folklorne,
- ugotoviti, kako dobro učenci 5. razreda Osnovne šole Bovec poznajo lokalno slovstveno folkloro,
- umestiti bovško slovstveno folkloro in narečni govor v pouk književnosti v 5. razredu osnovne šole,
- učence seznaniti in jim predstaviti bovško slovstveno folkloro,
- spodbuditi učence k samostojnemu odkrivanju in zbiranju slovstvene folklorne v domačem kraju.

Z izvedbo naloge sem želela učencem predstaviti bogastvo nesnovne kulturne dediščine, učiteljem in drugim strokovnim delavcem pa predstaviti eno od možnosti vključevanja slovstvene folklorne v pouk književnosti. S tem projektom sem hotela učencem predstaviti pomembnost ohranjanja besedil slovstvene folklorne, tudi na način samostojnega terenskega zbiranja pripovedi in njihovega pripovedovanja.

3.3 METODA IN RAZISKOVALNI PRISTOP

V magistrskem delu sem uporabila kvalitativni akcijski raziskovalni pristop, deskriptivno metodo in nestrukturirane oblike zbiranja podatkov (opazovanje z udeležbo, anketa).

3.3.1 VZOREC

Vzorec je bil namenski. V akcijsko raziskavo je bilo vključenih 19 učencev Osnovne šole Bovec, ki so v šolskem letu 2020/21 obiskovali 5. razred. Učenci, ki so sodelovali pri raziskavi, so morali oddati tudi soglasje staršev, da učencu dovoljujejo sodelovati.

3.3.2 POSTOPKI ZBIranJA PODATKOV IN PRIPOMOČKI

Pred vstopom v razred sem pregledala in analizirala, kako podrobno učni načrt za slovenščino obravnava vsebine s področja slovstvene folklorne, ter ali predvideva tudi obravnavo lokalnih besedil slovstvene folklorne.

V petem razredu osnovne šole sem v okviru šestih šolskih ur pouka književnosti izvedla akcijsko raziskavo, na temo poznavanja in ohranjanja lokalne slovstvene folklorne.

Učencem sem se najprej predstavila in jih seznanila z vsebino poteka moje akcijske raziskave – z vsebino sklopa šestih učnih ur. Na začetku so učenci petega razreda rešili podobno anketo o poznavanju lokalne slovstvene folklorne, kot je bila med učenci te šole izvedena že leta 2013 in 2018 (Ivančič Kutin, 2019). Na tej točki sem učence spodbudila, da so se sami vživeli v vlogo zbiralcev slovstvene folklorne. Učencem sem dala nalogo, da naj starejše prebivalce kraja vprašajo, kakšne pravljice, povedke in druge pripovedi so poslušali, ko so bili majhni. Učenci so te pripovedi zapisali in se pripravili na pripovedovanje, s katerim so zgodbo predstavili na razrednem folklornem srečanju. Učencem sem bovško pripovedno izročilo predstavila na

različne načine, med drugim tudi s pomočjo tematske poti *Po sledih pripovednega izročila Bovca* (Ivančič Kutin, 2013), ki je mnogim nepoznana. Tematsko pot sestavlja 14 postaj, na vsaki pa so učenci slišali zgodbo v narečju, ki se navezuje na določen del kraja, natančneje na kraj, kjer se je skupina v tistem trenutku nahajala. Za učence sem izdelala zemljevid postaj z zgodbami in žepno knjižico z nalogami, ki so jih reševali na tematski poti. V naslednjem koraku sem učencem podrobneje predstavila značilnosti slovstvene folklorne, pri katerih sem še posebej poudarila in razložila obstoj različnih variant posameznih pripovedi. V nadaljevanju sem učence skozi faze šolske interpretacije vodila do poustvarjalnega pisanja. Predstavila sem jim obstoječo predelavo legendarne povedke Kako je nastalo Blejsko jezero Henrika Rika Zupana, ki je bila za zgled pri njihovem samostojnem pisanju. Učenci bodo obstoječe besedilo slovstvene folklorne interpretirali s pomočjo lastne kreativnosti. Po končanem sklopu učnih ur pouka književnosti so učenci ponovno rešili anketo o poznavanju lokalne slovstvene folklorne in ocenili izvedbo učnih ur. Odgovori so pokazali, ali se je poznavanje slovstvene folklorne po sklopu izvedenih učnih ur pri učencih izboljšalo.

3.3.3 POSTOPKI OBDELAVE PODATKOV

Pri izvedbi empiričnega dela magistrske naloge sem sledila zastavljenim ciljem in upoštevala akcijski načrt. Z analizo učnega načrta za slovenščino sem ugotovila, da so vsebine slovstvene folklorne prisotne tudi pri pouku v osnovni šoli. Opisala sem sklop šestih učnih ur in jih po izvedbi v praksi tudi evalvirala. Evalvacija vsebuje analizo učnih ur in dela učencev, analizo rezultatov ankete, izboljšave ter predlog, kako na zanimiv način vključiti slovstveno folkloro v pouk književnosti.

3.4 PRIČAKOVANI REZULTATI

Z akcijsko raziskavo želim v poučevanje pouka književnosti vključiti različne dejavnosti, ki bodo pripomogle k boljšemu poznavanju lokalne slovstvene folklorne in ohranjanju narečnega govora. Skozi celoten potek akcijske raziskave bodo učenci spoznali več kot deset lokalnih pripovedi, ki so neposredno povezane z zgodovino in izročilom kraja. Učenci bodo spoznali značilnosti slovstvene folklorne in s pomočjo poustvarjalnega pisanja ustvarili svojo lastno različico že obstoječe folklorne pripovedi. S tem projektom želim učence navdušiti za zbiranje in ohranjanje slovstvene folklorne, učiteljem pa predstaviti predlog obravnave folklorne besedil pri pouku književnosti.

3.5 IZVEDBA IN EVALVACIJA AKCIJSKIH KORAKOV

3.5.1 ANALIZA UČNEGA NAČRTA ZA SLOVENŠČINO

Učni načrt za predmet slovenščina je strokovno besedilo, ki je namenjeno učiteljem in drugim strokovnjakom, ki poučujejo slovenščino v osnovni šoli. Je eden od temeljnih dokumentov, ki ga mora učitelj upoštevati pri svojem delu, saj določa pouk z vsemi sestavinami. S pomočjo tega dokumenta, učitelj oblikuje priprave za poučevanje in izvaja pouk slovenščine (Učni načrt, 2018). Aktualni učni načrt za predmet slovenščina sta izdala Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Od leta 2018 je v veljavi posodobljena različica učnega načrta Program osnovna šola slovenščina, ki so jo pripravili člani Predmetne razvojne skupine za slovenščino na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo.

3.5.1.2 PORAZDELITEV UČNIH UR SLOVENŠČINE PO TRILETJIH

V slovenski osnovni šoli je v prvem triletju predmetu slovenščina namenjenih 700 učnih ur. V prvem razredu učenci v okviru šestih šolskih ur tedensko zberejo 210 ur, v drugem in tretjem razredu pa se število ur poveča na 245, učenci pa imajo slovenščino sedem ur na teden.

V drugem triletju je število ur med razredi poenoteno. Učenci imajo predmet slovenščina na urniku pet šolskih ur tedensko, na letnem nivoju pa je število ur 175. V drugem triletju je skupno predmetu slovenščina namenjenih 525 učnih ur.

V tretjem triletju se število ur slovenščine v primerjavi s prvim in drugim triletjem močno zmanjša in znaša 406,5 učne ure. V sedmem razredu imajo učenci tedensko 4 učne ure, skupaj 140 učnih ur. V osmem razredu je število ur predmeta slovenščine najmanjše in znaša 3,5 učne ure na teden, skupaj 122,5 učne ure. V devetem razredu je število učnih ur v tretjem triletju največje in znaša 4,5 ure tedensko, skupaj 144 učnih ur.

V celotnem osnovnošolskem izobraževanju imajo učenci slovenskih osnovnih šol 1631,5 učne ure predmeta slovenščine.

V dvojezični osnovni šoli je število ur predmeta slovenščina nekoliko manjše, in sicer v celotnem osnovnošolskem izobraževanju doseže 1561,5 učne ure. V primerjavi s slovensko osnovno šolo se razlike pojavijo samo v prvem triletju. Učenci imajo v vseh razredih prvega triletja 210 učnih ur slovenščine letno, te pa so razporejene na šest ur tedensko.

Podrobneje bom analizirala učni načrt za slovenščino na področju književnosti. Z analizo želim ugotoviti, ali so v ciljih in vsebinah prisotne vsebine s področja ljudskega slovstva.

3.5.1.3 PREDSTAVITEV POGLAVIJ UČNEGA NAČRTA ZA SLOVENŠČINO

Učni načrt za predmet slovenščina je razdeljen na šest glavnih poglavij s pripadajočimi podpoglavji. Na začetku učnega načrta je tudi Vodnik za branje učnega načrta, v katerem je predstavljena struktura dokumenta in na kratko opisana vsebina poglavij.

Struktura učnega načrta za predmet slovenščina, je usklajena s strukturo ostalih učnih načrtov. Poglavja v učnem načrtu za predmet slovenščina si sledijo po naslednjem vrstnem redu:

OPREDELITEV PREDMETA

Predmet slovenščina je eden od temeljnih izobraževalnih predmetov v celotni vertikali osnovne šole. Za večino učencev ima slovenščina tudi vlogo maternega jezika. Pri jezikovnem pouku se učenci usposablajo za govorno in pisno sporazumevanje v slovenskem jeziku, še posebej je v ospredju knjižna zvrst jezika. Pri pouku književnosti pa spoznavajo umetnostna dela različnih avtorjev, s pomočjo katerih krepijo svojo doživljajsko, domišljjsko, intelektualno, ustvarjalno in vrednotenjsko zmožnost.

Smoter predmeta slovenščina se uresničuje z doseganjem učnih ciljev, ki jih učitelj prilagaja razvojni stopnji svojih učencev. Predmet slovenščina se tako povezuje z drugimi predmeti preko ciljev, vsebin in dejavnosti.

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju je v ospredju začetno opismenjevanje, saj je le-to pogoj za uspešno izobraževanje tudi pri ostalih predmetih. V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa učenci spoznavajo in se soočajo z različnimi umetnostnimi in neumetnostnimi besedili ter na ta način razvijajo svoje jezikovne zmožnosti.

SPLOŠNI CILJI

V poglavju je opredeljenih 6 splošnih ciljev.

1. Učenci in učenke si oblikujejo pozitivno razmerje do slovenskega jezika in do svojega prvega jezika (če ta ni slovenščina) ter se zavedajo pomembne vloge materinščine in slovenščine v svojem osebnem in družbenem življenju.

Z uresničevanjem tega cilja pri učencih krepimo narodno in državljsko zavest. Učenci spoznavajo različne vloge slovenskega jezika tudi v odnosu z drugimi jeziki in njegov razvoj skozi čas.

2. Učenci in učenke razvijajo možnost sprejemanja, razumevanja, doživljanja in vrednotenja ter tvorjenja besedil v slovenskem jeziku. Hkrati si oblikujejo jezikovno in književno kulturo.

Učenci s pomočjo neumetnostnih besedil, objavljenih v različnih medijih, iščejo in sprejemajo informacije, jih vrednotijo in smiselno uporabljajo. Tudi z uporabo moderne tehnologije krepijo svojo zmožnost učenja in spoznavajo različne strategije za učinkovito pridobivanje informacij.

Z branjem umetnostnih besedil učenci razvijajo svoje literarno-estetsko doživetje in oblikujejo svoj odnos do branja in bralne kulture. Kakovost in raznovrstnost prebranega jim zagotavlja prebiranje različnih avtorjev in njihovih del ter kritično vrednotenje. Branje spodbuja razvoj učenčeve narodne zavesti in omogoča spoznavanje tujih kultur.

Učenci se srečajo z različnimi besedili, o njih pišejo in razmišljajo ter jih tudi sami ustvarjajo. Na različne načine izražajo svoja mnenja, stališča in prepričanja ter jih na ustrezen način tudi predstavijo širši publiki. Na ta način učenci krepijo svojo sporazumevalno zmožnost.

3. Učenci in učenke razvijajo in ohranjajo pozitiven odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil.

Za razvoj dobrega bralca je pomembno, da učenec tudi v prostem času bere različna besedila in ob njih oblikuje svoje mnenje. Dobro je tudi, da se udeležuje različnih literarnih in gledaliških predstav ter prireditev.

4. Učenci in učenke ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju ter tvorjenju besedil razvijajo svojo jezikovno (tj. poimenovalno, skladenjsko, pravorečno, pravopisno) in slogovno zmožnost, in sicer zato, da bi samozavestno uporabljali slovenski knjižni jezik za svoje osebne, učne, interesne in podobne potrebe.

Učenci razvijajo svoj odnos do maternega jezika tudi tako, da s pomočjo različnih priročnikov iščejo odgovore na različna jezikovna vprašanja in s tem poglobljajo svoje znanje o jeziku.

5. Učenci in učenke ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju neumetnostnih besedil razvijajo tudi svojo metajezikovno zmožnost – pridobivajo znanje o vlogah jezika ter o značilnostih slovenskega knjižnega jezika, to pa dopolnjujejo z uporabo raznih priročnikov ter osmišljajo z opazovanjem in prepoznavanjem vloge dane jezikovne prvine v neumetnostnih in umetnostnih besedilih.

S poglobljanjem znanja o jeziku se krepi tudi učenčeva metajezikovna zmožnost. V svojem okolju lahko učenci svoj materni jezik primerjajo z drugimi jeziki, ki so prisotni v njihovem okolju in na tak način ugotavljajo podobnosti in razlike.

6. Učenci in učenke ob sprejemanju, razumevanju, doživljanju in vrednotenju umetnostnih besedil pridobivajo tudi književno znanje.

Pomembno je, da branje učencu predstavlja užitek in sprostitev, vendar šolsko branje predstavlja veliko več kot samo to. Z branjem učenci spoznavajo tudi literarno teorijo, ki podkrepi in zaokroži učenčevo literarno-estetsko doživetje.

OPERATIVNI CILJI IN VSEBINE

Operativni učni cilji in vsebine so opredeljene za vsako vzgojno-izobraževalno obdobje posebej. Predmet slovenščina se deli na jezikovni in književni pouk. Za vsak del so posebej navedeni učni cilji in vsebine. Le-ti so lahko obvezni ali izbirni.

Na področju jezika se operativni cilji v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju navezujejo na:

- razvijanje jezikovne, narodne in državljske zavesti,
- razvijanje zmožnosti pogovarjanja,
- razvijanje zmožnosti poslušanja,
- razvijanje zmožnosti govornega nastopanja,
- razvijanje zmožnosti branja in pisanja,
- razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti,
- razvijanje metajezikovne zmožnosti.

Vsebine se v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju delijo na vrste besedil in jezikoslovne izraze.

Na področju književnosti se operativni cilji v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju navezujejo na:

- razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem/poslušanjem/gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in z govorjenjem/pisanjem o njih,
- gledališče, radijska igra, risanka in film,

– razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje/interpretativno branje/govorjenje),

Vsebine, predvidene za pouk književnosti, podpirajo literarno-estetsko doživetje s spoznavanjem izrazov in pridobivanjem znanja literarne teorije.

V nadaljevanju se bom osredinila na operativne cilje, ki jih lahko neposredno povežemo z obravnavo besedil ljudskega izročila.

V prvem izobraževalnem obdobju lahko z vsebinami ljudskega slovstva posredno povežemo veliko operativnih ciljev, ki jih najdemo v razdelku književna besedila. Gre za cilje, ki so usmerjeni v doživljanje književnih besedil in delo z njimi. Te cilje lahko učitelj uporabi tudi pri obravnavi besedila ljudskega slovstva. Učni načrt določa, da morajo učenci v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju spoznati tudi slovenske ljudske pesmi in pravljice, ne navaja pa predlogov in podrobnih usmeritev ter število enot takšnega gradiva. Menim, da bi morale biti v učnem načrtu zapisane usmeritve učiteljem za obravnavo besedil ljudskega slovstva, predvsem spodbuda, da se gradivo išče v učenčevem domačem kraju.

Na področju jezika se operativni cilji v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju navezujejo na:

- razvijanje jezikovne, narodne in državljske zavesti,
- razvijanje zmožnosti dvosmernega sporazumevanja,
- razvijanje zmožnosti enosmernega sporazumevanja,
- razvijanje jezikovne in slogovne zmožnosti,
- razvijanje metajezikovne zmožnosti.

Med jezikoslovnimi izrazi je za učence sedmega razreda predvideno razumevanje in uporaba različnih zvrsti slovenskega jezika, med njimi tudi narečja. Z narečno govorico se učenci praviloma srečujejo v svojem domačem okolju, v njihovem prostem času, redkokdaj pa je narečna govorica uporabljena pri pouku. Ljudsko slovstvo in folklor pa sta močno povezana tudi z narečjem, saj jo njeni pripovedovalci in nosilci večinoma podajajo naprej v narečju.

Na področju književnosti se operativni cilji v drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju navezujejo na:

- razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem/poslušanjem/gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in z govorjenjem/pisanjem o njih,
- gledališče, radijska igra in film,
- razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih (pisanje, interpretativno branje, govorjenje).

V drugem izobraževalnem obdobju učni načrt predvideva, da učenci v vsakem razredu spoznajo vsaj eno besedilo iz ljudskega slovstva, ki ga izbere učitelj, lahko tudi v sodelovanju z učenci. Vsebine ljudskega slovstva so opredeljene pri podpoglavju proza. V nadaljevanju so izpisani učni cilji, ki vključujejo vsebine ljudskega slovstva:

- učenci in učenke prepoznavajo značilnosti ljudskih pravljic (pripovedi, zapovedi, prerokbe, pravljlična števila, tipične pravljlične osebe) in njihovo vlogo v književnem dogajanju,
- učenci in učenke prepoznavajo značilnosti slovenskih ljudskih pravljic (slovenske pravljlične osebe, pravljlični motivi),
- učenci in učenke spoznavajo značilnosti pravljic drugih narodov sveta in jih primerjajo z značilnostmi ljudskih pravljic,
- učenci in učenke obiščejo starejše ljudi v svojem kraju in zapišejo njihove resnične zgodbe iz preteklosti ali pravljice, ki so jih poslušali v otroštvu.

Pri vsebinah je predvidena tudi nadgradnja literarno teoretičnega znanja z razumevanjem in uporabljanjem izrazov ljudsko književno besedilo in ljudska pravljica.

V tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju učni načrt na področju književnosti iz področja ljudskega slovstva predvideva samo obravnavo ljudskega besedila Pegam in Lambergar.

Operativni učni cilji so usmerjeni bolj v pridobivanje znanja na področju literarne teorije in konkretne uporabe na primerih književnih besedil. Vsebine ljudskega slovstva skoraj niso zastopane.

V sedmem razredu tvorijo pripovedna besedila, kot so basen, bajka, pripovedka ali ustno izročilo, ki so ga slišali oziroma zbrali.

STANDARDI ZNANJA

Standardi znanja so opredeljeni za vsako vzgojno-izobraževalno obdobje posebej, prav tako so standardi znanja ločeni za jezikovni in književni pouk. Standardi znanja so podlaga preverjanju in ocenjevanju znanja, njihovo doseganje pa omogoča učencu napredovanje v višji razred.

V nadaljevanju bom izpostavila samo standarde znanja, ki se nanašajo na ljudsko slovstvo.

V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju mora učenec pokazati razumevanje znanja literarne teorije, tako da pozna, razume in uporablja temeljne literarnovedne izraze, ki so določeni z učnim načrtom ter pozna izbrane slovenske ljudske pravljice.

V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju je eden od minimalnih standardov znanja ta, da učenec loči ljudsko književno besedilo od umetnega, in sicer tako, da navede avtorja. Eden od standardov znanja je tudi poznavanje in doživljanje pravljice. Učenec to pokaže tako, da pripoveduje oziroma napiše pravljico z značilnostmi slovenske ljudske pravljice ter pri tem upošteva njene značilnosti. Skladno z učnim načrtom mora učenec poznati tudi literarnovedne izraze in jih tudi smiselno uporabljati.

V tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju se standardi znanja neposredno ne povezujejo z vsebinami ljudskega slovstva.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Didaktična priporočila se delijo na pet podglavij.

Uresničevanje ciljev predmeta

Predmet slovenščina je namenjen predvsem razvoju sporazumevalne zmožnosti, ki jo učenci krepijo s spoznavanjem različnih umetnostnih in neumetnostnih besedil. Operativni cilji in vsebine so določene po triletjih, učitelj pa se na podlagi učenčevega znanja in zmožnosti odloči za zaporedje in hitrost njihove obravnave. Učne vsebine uresničuje skozi pouk jezika in književnosti.

Za pouk književnosti se učiteljem priporoča uporaba projektnega učnega dela in celostnega pouka, pri delu z mlajšimi pa vključevanje didaktične igre. Glavni cilj pouka slovenščine je ta, da učenci skozi različne učne pristope razvijejo pozitiven odnos do svojega maternega jezika oziroma slovenščine.

Učni načrt za pouk književnosti ne predlaga besedil za obravnavo, temveč določa avtorje, ki jih morajo učenci v posameznem vzgojno-izobraževalnem obdobju spoznati. Učitelj književna besedila izbira po načelu kakovosti, njihovi raznovrstnosti, primernosti bralni stopnji učencev in upoštevanjem individualnih razlik med učenci. Učenci pri pouku književnosti z branjem, poslušanjem in tvorjenjem besedil razvijajo svojo recepcijsko zmožnost. Učni načrt učiteljem predlaga uporabo komunikacijskega pouka in obravnavo besedil po modelu šolske interpretacije. V ospredje postavlja besedilo, učenca in njegovo literarno-estetsko doživetje.

Individualizacija in diferenciacija pouka

Prilagajanje pouka posameznim učencem je sestavni del poučevanja. Učitelj prilagodi načrtuje glede na različne potrebe učencev. Pouk mora prilagajati tako nadarjenim, kot tistim učencem, ki imajo na posameznih področjih različne primanjkljaje in učne težave.

Medpredmetne povezave

Ker je slovenščina v slovenski osnovni šoli tudi učni jezik, jo je mogoče povezati z vsemi predmetnimi področji.

Preverjanje in ocenjevanje znanja

Preverjanje učenčevega znanja je potrebno za ugotavljanje v kolikšni meri učenec dosega določene učne cilje in praviloma poteka pred ocenjevanjem znanja.

Ocenjevanje znanja se nanaša na preverjanje doseganja ciljev, ki so določeni v učnem načrtu z minimalnimi standardi znanja.

Informacijska tehnologija

V sodobni pouk je treba vključiti tudi uporabo informacijske tehnologije, saj slednja vedno bolj prodira v šolski in življenjski prostor. Informacijska tehnologija, če je uporabljena smiselno, na različne načine podpre in nadgradi učenčevo učenje.

ZNANJE IZVAJALCEV

V prvem in drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju lahko predmet slovenščina poučuje učitelj razrednega pouka. V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju pa lahko slovenščino poučuje učitelj slovenščine.

3.5.2 PEDAGŠKO DELO NA TERENU

Z namenom, da bi med učenci v svojem domačem kraju preverila njihovo poznavanje lokalnega ljudskega izročila, sem se odločila, da bom v petem razredu osnovne šole izvedla 6 učnih ur, pri katerih bom učencem na različne načine predstavila bogato pripovedno kulturno dediščino našega kraja. Zaradi lažjega preverjanja poznavanja lokalnih pripovedi učencev, sem učencem pred začetkom sklopa učnih ur razdelila ankete, s pomočjo katerih sem ugotovila, v kolikšni meri učenci poznajo lokalno ljudsko izročilo. Prav tako sem ankete razdelila tudi po zaključku sklopa 6 učnih ur. Primerjava obeh anket mi je omogočila tudi analizo kakovosti izpeljanih učnih ur.

V nadaljevanju sledi predstavitev učnih ur in njihova analiza.

3.5.2.1 PRVA UČNA URA

Učiteljica: Lucija Šturm	Učni predmet: slovenščina
Šola: OŠ Bovec	Razred: 5. a
Mentorica na OŠ: Mojca Ostan	Datum: 17. 3. 2021
	Zap. št. ure: x/175
Učna tema: razvijanje recepcijske zmožnosti s poslušanjem umetnostnih besedil in z govorjenjem/pisanjem o njih	
Učna enota: Uvod: Kaj je slovstvena folklor?	
Učne oblike: frontalna, individualna, skupinska	
Učne metode: razlaga, pogovor, metoda pisnih del	
Operativni učni cilji: Učenci spoznajo/ponovijo osnovne značilnosti folklornega izročila. Učenci razvijajo svojo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja besedil lokalnega folklornega izročila. Učenci izrekajo svoje mnenje o umetnostnem besedilu. Učenci rešijo anketni vprašalnik o poznavanju lokalnega pripovednega izročila.	
Prostor: matična učilnica	
Medpredmetne povezave: /	
Učna sredstva: tabla, krede, anketa, listi z zgodbami	
Viri in Literatura: <i>Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. (2018).</i> Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf Ivančič Kutin B. (2011). <i>Živa pripoved v zapisu.</i> Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU	

<u>Učne oblike, učna sredstva</u>	Predvidene dejavnosti učiteljice in učencev/-k	Cilji
Uvodni del (10 minut)		
<u>Frontalni pouk</u>	<p>Učence pozdravim in se jim predstavim. Povem jim, da bom v prihodnjih tednih sodelovala pri pouku književnosti, pri katerem bomo skupaj na različne načine odkrivali bovško folklorno izročilo. Učence spodbudim k sodelovanju in jim povem svoja pričakovanja.</p> <p>Učence prosim, da naj se predstavijo tudi sami.</p> <p>Na tablo bom napisala besedno zvezo v preteklosti/v starih časih. Učence bom povabila, da se z igro asociacij spomnijo čim več stvari, ki so povezane z napisano besedno zvezo.</p>	1.
Osrednji del (30 minut)		
<u>Frontalni pouk</u>	<p>Učencem v narečju povem zgodbo Kokoši ne nesejo, če so neslane. Po pripovedovanju učence vprašam, kako so doživeli zgodbo, kakšna se jim zdi.</p>	1., 2., 3., 4.
<u>Skupinsko delo</u>	<p>Učence razdelim v skupine po 5. Prosim jih, da naj se postavijo v vrsto eden za drugim. Prvemu v vrsti dam besedilo z zgodbo (Priloga 1), ki si jo tiho prebere. Ko konča, zgodbo na pamet pove naslednjemu v vrsti in tako naredi vsak učenec do konca vrste. Zadnji na glas pove zgodbo še enkrat, prvi v vrsti pa preveri njeno pravilnost.</p>	
<u>Frontalni pouk</u>	<p>S pomočjo igre z zgodbami bom učencem predstavila glavne značilnosti ljudskega izročila (<i>zgodbe so se prenašale iz roda v rod, jezik: narečje, nastanek variant, nosilci slovstvene folklorne in njihove značilnosti, pomembnost ohranjanja pripovedi in delo raziskovalcev</i>).</p>	
<u>Individualno delo</u>	<p>Učence vprašam, če kdo pozna kakšno lokalno folklorno pripoved ali zgodbo in če nam jo lahko pove.</p> <p>Učencem nato razdelim anketo o poznavanju lokalnega pripovednega izročila in jih prosim, da naj jo rešijo.</p>	
<u>Frontalni pouk</u>	<p>Učencem povem, da bodo tudi oni postali raziskovalci slovstvene folklorne. Naročim jim, da naj v prihodnjem tednu obišejo svoje stare starše oziroma starejše ljudi iz njihovega kraja in jih vprašajo, ali poznajo kakšno folklorno pripoved. Predlagam jim, da naj pripoved zapišejo, saj jo bodo</p>	

	predstavili/pripovedovali v enem od prihodnjih srečanj. Opozorim jih, da morajo poleg pripovedi zapisati tudi, kdo jim jo je povedal ter kraj in čas pripovedovanja.	
Zaključni del (5 minut)		
Frontalni pouk	Učencem se zahvalim za sodelovanje in jih vprašam, če so razumeli navodila za njihovo raziskovanje folklornega izročila in jim zaželim lep dan.	

Priloga 1:

ZGODBA 1: Kolesarski izlet

Jaka in Miha sta najboljša prijatelja. Doma sta iz Slovenske Bistrice in obiskujeta 5. razred. V prostem času rada kolesarita, zato se večkrat odpravita na krajši izlet v naravo. Prejšnjo soboto sta skupaj s starši odšla kolesarit v najzahodnejšo slovensko vas – Robidišče, kjer so lansko leto uredili kolesarski park. Jaka in Miha sta imela možnost preizkusiti novi gorski kolesi, ki sta ju dobila za rojstni dan, njuni starši pa so obiskali turistično kmetijo. Zvečer so se zadovoljni odpeljali domov.

ZGODBA 2: Zimski športni dan

Maja je učenka 7. razreda. Včeraj je bilo v šoli zelo zabavno, saj so imeli zimski športni dan. Učenci so lahko izbirali med smučanjem, sankanjem, drsanjem in pohodom. Večina Majinih sošolcev se je z učiteljem Bojanom z avtobusom odpeljala do Krvavca, kjer so se z gondolo povzpeli na smučišče. Maja ne zna smučati, zato se je odločila za pohod in sankanje na Soriški planini. Zvečer je o svojem dnevu z navdušenjem pripovedovala svojim staršem ter babici in dedku.

ZGODBA 3: Na počitnicah

Družina Novak se je prejšnji teden vrnila s počitnic. Z avtodomom so obiskali skrite koticke naše prelepe države. Prvi dan so se ustavili v Portorožu, kjer so cel dan uživali na plaži in plavali v toplem morju. Pot so nadaljevali v Goriška brda, kjer so si ogledali vinsko klet in pomagali trgati grozdje. Zadnji dan so odšli na Bled. S pletno so se odpeljali do otočka sredi jezera, popoldne pa so si pripravili piknik. Ko so prišli domov, so sklenili, da bodo nadaljevali raziskovanje Slovenije.

ZGODBA 4: Izgubljen v gozdu

Tina in Matej sta med sprehodom po gozdu našla izgubljenega psička. Tina ga je hotela pobožati, vendar se je psiček prestrašil. Matej je imel v žepu nekaj piškotov, ki jih je ponudil psičku in tako sta postala dobra prijatelja. Ker psiček ni imel ovratnice, sta se Tina in Matej odločila, da ga odpeljeta v najbližje zavetišče za živali, kjer bodo psičku pomagali najti njegove lastnike.

ANALIZA UČNE URE

V okviru uvodne učne ure mi je uspelo izpolniti vse zadane cilje. Po krajši predstavitvi mojega projekta in pričakovanj so se mi predstavili tudi učenci. Za uvodno motivacijo smo se z učenci igrali igro asociacij, pri kateri so učenci iskali asociacije na besedno zvezo v preteklosti. Nekaj njihovih idej sem napisala tudi na tablo. V povezavi z besedno zvezo so učenci navajali sledeče: delo v rudniku, brez televizije, računalnikov in tablic, punčke iz cunj, igre na prostem, vojne, suha roba, več kmetij, ročna dela – klekljanje, brez avtomobilov – prevažali so se s kočijami, peš v šolo, pripovedovanje zgodb.

Učencem sem povedala, da so se ljudje ob dolgih zimskih večerih radi družili in si pripovedovali različne zgodbe, saj moderne tehnologije, s katero si danes krajšamo čas, še niso poznali. Učencem sem, nato povedala zgodbo o kokoših, ki so bile neslane. Že po mojem pripovedovanju so učenci prepoznali nekaj glavnih značilnosti slovstvene folklorne, in sicer, da sem zgodbo povedala v narečju. Učencem sem nato povedala pravila za igro potujoča zgodba, s katero sem želela ponazoriti in učencem predstaviti preostale značilnosti slovstvene folklorne. Učencem sem po igri razložila, da se je podobno kot z njihovo zgodbo, ki je od učenca do učenca izgubljala vsebino, dogajalo tudi s folklornim izročilom. Učenci so s pomočjo igre prepoznali naslednje značilnosti slovstvene folklorne: zgodbe so se prenašale iz roda v rod, zaradi velikega števila pripovedovalcev, so se zgodbe spreminjale, pripovedovalci so spreminjali vsebino. Učencem sem še povedala, da je pomembno, da ohranjamo folklorno izročilo in ga prenašamo naprej na prihodnje rodove. Pomembno vlogo imajo raziskovalci, ki zbirajo lokalne pripovedi. Z učenci smo ugotovili, da je na Bovškem aktivnih kar nekaj zbirateljev, izpostavili pa smo Barbaro Ivančič Kutin in Vlasto Terezijo Komac. Sledilo je reševanje ankete o poznavanju lokalnih pripovedi, ki so v preteklosti nastale na Bovškem. Na koncu sem učencem dala nalogo, da se še sami preizkusijo v vlogi raziskovalcev slovstvene folklorne in da naj poiščejo vsaj eno lokalno pripoved. Le-te bodo delili s svojimi sošolci na razrednem folklornem dogodku. Učencem sem se zahvalila za sodelovanje in jim zaželela lep dan.

3.5.2.2 DRUGA IN TRETJA UČNA URA

Učiteljica: Lucija Šturm	Učni predmet: slovenščina
Šola: OŠ Bovec	Razred: 5. a
Mentorica na OŠ: Mojca Ostan	Datum: 30. 3. 2021
	Zap. št. ure: x/175
Učna tema: razvijanje recepcijske zmožnosti s poslušanjem besedil lokalne slovstvene folklorne	
Učna enota: Tematska pot Po sledih pripovednega izročila Bovca	
Učne oblike: frontalna, individualna	
Učne metode: razlaga, pogovor	
Operativni učni cilji: <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenci razvijajo svojo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja besedil lokalnega folklornega izročila. 2. Učenci poslušajo posnetke lokalnih folklornih pripovedi v bovškem narečju. 3. Učenci izrekajo svoje mnenje o poslušanih zgodbah. 4. Učenci prehodijo pot Po sledih pripovednega izročila Bovca.	
Prostor: tematska pot	
Medpredmetne povezave: šport	
Učna sredstva: telefon, zvočnik, knjižica Po sledih bovškega izročila	
Viri in Literatura: <p><i>Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. (2018).</i> Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf</p> <p>Ivančič Kutin, B. (2013). Zvočni vodnik po tematski poti: Po sledih pripovednega izročila Bovca. [Zvočni CD]. Avdiovizualni laboratorij Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU.</p>	

<u>Učne oblike,</u> <u>Učna</u> <u>sredstva</u>	Predvidene dejavnosti učiteljice in učencev/-k	Cilji
Uvodni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Učence pozdravim in jim povem, da se bomo danes odpravili na tematsko pot Po sledih pripovednega izročila Bovca. Povem jim, da bodo slišali 14 zgodb, ki so v preteklosti nastale na Bovškem in se prenašale iz roda v rod. Učencem razdelim knjižice Po sledih bovškega izročila in jim povem, da bodo pri vsaki zgodbi odgovorili na vprašanje ali pa bodo narečnim besedam poiskali ustrezno knjižno sopomenko. Naročim jim, da naj s seboj na pot vzamejo tudi kemični svinčnik. Učence prosim, da se preobujejo in oblečejo in da se dobimo pred šolo.	
Osrednji del (80 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk,</u> <u>individualno</u> <u>delo</u>	Z učenci se odpravimo na tematsko pot Po sledih pripovednega izročila Bovca. Na poti se bomo ustavili na predvidenih 14. krajih, ki se navezujejo na poslušano ljudsko pripoved. 14 postaj in naslovi zgodb: <ol style="list-style-type: none"> 1. zgodba: Cerkev sv. Trojice (pri gostilni Letni vrt) 2. zgodba: O polnoči na britof (pri cerkvi sv. Urha) 3. zgodba: Grof brez skrbi (pod obzidjem stare kasarne) 4. zgodba: Prodarja (Mala vas pri kašti) 5. zgodba: Otroke so strašili (pri vrtcu) 6. zgodba: Grob francoskih vojakov (pri cerkvi Device Marije) 7. zgodba: Kako je treba sejati repo (pri kapelici na letališču) 8. zgodba: Kmetijski nasvet (na letališču) 9. zgodba: Pulca in petelinček (dolina ob potoku Gereš) 10. zgodba: Trije šoštarji (v Dvoru pri Maticelnovi kašti) 11. zgodba: Živalska vojna (Jezerca) 12. zgodba: Marija Terezija v Bovcu (pri zdravstvenem domu) 13. zgodba: Požar v Bovcu (pri lipi – Klanc) 14. zgodba: Rušenk (pri Pircu) <p>Učence bom spodbujala, da že med poslušanjem odgovarjajo na vprašanja in iščejo ustrezne knjižne sopomenke narečnim besedam. Na koncu vsake pripovedi bomo preverili pravilne rešitve.</p>	1., 2., 3., 4.

Zaključni del (5 minut)		
<u>Frontalni pouk</u>	Učencem se zahvalim za sodelovanje in jih vprašam, ali jim je bila tematska pot všeč, kaj bi spremenili, dodali ...	
	Učencem zaželim lep dan in se poslovim.	

PRILOGA 1: Po sledih bovškega izročila, knjižica z nalogami za učence

Po sledih bovškega ljudskega izročila

(tematska pot)

Tematska pot je krožna pot po ulicah in polju Bovca, med katero, s pomočjo 14. zgodb, ki so se prenašale iz roda v rod, izvemo tudi nekaj zanimivosti o kraju in navadah domačinov.

1. ZGODBA: Cerkev Svete Trojice

Poveži narečne besede z njihovim pomenom.

pustiljon	trg
šeljem, ravbar	vislice, vešala
gavge	Bovčan
Fličar	poštar
plec	nepridiprav, razbojnik, ropar

2. ZGODBA: O polnoči na britoh

Poveži narečne besede z njihovim pomenom.

britof	žebelj
kabi	pogumen
žrbil	pokopališče
kurajžen	seveda

3. ZGODBA: Grof brez skrbi

Odgovori na vprašanje.

Kaj je bilo v preteklosti na tem mestu?

4. ZGODBA: Prodarja/Gori, gori, gori

Poveži narečne besede z njihovim pomenom in odgovori na vprašanje.

čompe	fižol
uštarija	krompir
bob	gostilna

Kje je gorelo?

5. ZGODBA: Otroke so strašili

Odgovori na vprašanje.

Kdo so pirta, farce in fidinje?

6. ZGODBA: Kako so Francozi v Klužah popadali v prepad

Odgovori na vprašanje.

Kje so pokopani francoski vojaki?

7. ZGODBA: Kako je treba sejati repo

Odgovori na vprašanje.

Kaj je potrebno reči, ko sejemo repo?

8. ZGODBA: Kmetijski nasvet

Odgovori na vprašanje.

Kaj je bilo v preteklosti na današnjem letališču?

9. ZGODBA: Pulca in petelinček

Odgovori na vprašanje.

Kdo je v bovškem narečju pulca?

10. ZGODBA: Trije šoštarji

Poveži narečne besede z njihovim pomenom.

žnidar	smučati se
škinja	čevljar
šoštar	šale
plezati se	krojač
foksne	šivilja

11. ZGODBA: Živalska vojna

Odgovori na vprašanje.

Kdo je zmagal v živalski vojni?

12. ZGODBA: Marija Terezija v Bovcu

Postaja brez vprašanj.

13. ZGODBA: Požar v Bovcu

Odgovori na vprašanje.

Kdo je posadil lipo v Klancu in koliko je stara?

14. ZGODBA: Rušenk

Odgovori na vprašanje.

Kaj je bilo nekoč v hiši, pri kateri se pravi pri Pircu?

KONEC

ANALIZA UČNE URE

Glavni cilj učne ure je bil prehoditi tematsko učno pot Po sledih pripovednega izročila Bovca in na njej spoznati 14 lokalnih pripovedi. Vsak učenec je dobil tudi knjižico z nalogami, ki so jih reševali ob poslušanju pripovedi. V sklopu dveh učnih ur sem uspešno uresničila vse zadane cilje. Pri učni uri so bili prisotni vsi učenci. Učno uro sem povezala tudi z vsebino predmeta šport, saj smo z učenci prehodili okoli 4 km. Učenci so z zanimanjem poslušali predvajane pripovedi v pripovedni interpretaciji domačinov, članov dramske skupine Bc in uspešno reševali naloge. Med potjo je nekaj učencev prišlo do mene in mi povedalo, da so nekaj zgodb že slišali od svojih starih staršev, nobeden izmed njih pa ni še nikoli slišane zgodbe povedal naprej. Po zaključeni tematski poti smo učno uro zaključili v razredu. Učence sem vprašala, ali jim je bila tematska pot všeč, če bi kaj dodali, spremenili ... Učenci so izrazili navdušenje nad učno uro. Povedali so tudi, da jim je bila večina zgodb všeč. Nekateri učenci so povedali, da jim je bilo med učno uro vroče. Eden od učencev se mi je ob mojem odhodu iz razreda zahvalil, da so lahko »špricali« 2 šolski uri, kar potrjuje to, da jim je bilo med tematsko potjo prijetno.

3.5.2.3 ČETRTA UČNA URA

Učiteljica: Lucija Šturm	Učni predmet: slovenščina
Šola: OŠ Bovec	Razred: 5. a
Mentorica na OŠ: Mojca Ostan	Datum: 14. 4. 2021
	Zap. št. ure: x/175
Učna tema: razvijanje recepcijske zmožnosti s poslušanjem besedil lokalne slovstvene folklore	
Učna enota: Folklorno srečanje	
Učne oblike: frontalna, individualna	
Učne metode: razlaga, pogovor	
Operativni učni cilji: <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenci razvijajo svojo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja folklornih besedil. 2. Učenci pripovedujejo lokalne folklorne pripovedi v bovškem narečju. 3. Učenci poslušajo lokalne folklorne pripovedi v bovškem narečju. 4. Učenci izrekajo svoje mnenje o slišanih in povedanih zgodbah. 5. Učenci vrednotijo pripovedovanje svojih sošolcev.	
Prostor: matična učilnica	
Medpredmetne povezave: /	
Učna sredstva: /	
Viri in Literatura: <i>Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. (2018).</i> Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf	

<u>Učne oblike,</u> <u>učna</u> <u>sredstva</u>	Predvidene dejavnosti učiteljice in učencev/-k	Cilji
Uvodni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	<p>Učence pozdravim in jim povem, da bomo danes izvedli folklorno srečanje, na katerem bo vsak učenec povedal pripoved, ki jo je našel na terenu. Naročim jim, da naj stole postavijo v krog, da se bomo med pripovedovanjem vsi dobro videli in slišali.</p> <p>Učence vprašam, če se spomnijo kakšne pripovedi, ki so jo slišali na tematski poti, in če jo lahko na kratko obnovijo.</p>	
Osrednji del (35 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk,</u> <u>skupinsko</u> <u>delo</u>	<p>Z učenci se pogovorimo, na kaj je treba biti pozoren, ko pripovedujemo folklorno pripoved, in kakšne lastnosti ima dober pripovedovalec.</p> <p><i>Pri pripovedovanju moramo upoštevati poslušalce in z njimi neprenehoma vzpostavljati očesni stik. Ko pripovedujemo, lahko govorimo v pogovornem jeziku, v narečju, tako da ohranimo čim več elementov pripovedi. Govoriti moramo razločno in dovolj glasno.</i></p> <p><i>Dober pripovedovalec pripoveduje pripoved z veseljem in navdušenjem. Pri poslušalcih vzbudi zanimanje tudi z načinom pripovedovanja, poslušalčeve odzive pa upošteva pri nadaljnjem pripovedovanju.</i></p> <p>Učenci izžrebajo listke s številkami, ki bodo določile vrstni red pripovedovanja.</p> <p>Pred začetkom pripovedovanja učence prosim, da naj pripovedi sošolcev poslušajo in z morebitnimi vprašanji sodelujejo pri folklornem srečanju.</p>	1., 2., 3., 4.
Zaključni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	<p>Učencem se zahvalim za sodelovanje. Skupaj se pogovorimo, kako so se počutili kot pripovedovalci in poslušalci ter kdo je bil najboljši pripovedovalec in zakaj.</p> <p>Učencem zaželim lep dan in se poslovim.</p>	5.

ANALIZA UČNE URE

Učenci so se veselili izvedbe opisane učne ure, saj so se nanjo vnaprej pripravili z zbiranjem lokalnih pripovedi. Na začetku učne ure me je presenetilo dejstvo, da so se učenci spomnili na več kot polovico pripovedi, ki so jih slišali na tematski poti. Pripovedi, ki so jih navajali, so jim bile zanimive, smešne oziroma nenavadne. Z učenci smo se usedli v krog, tako da je bil med poslušalci in pripovedovalcem zagotovljen očesni stik, pripovedovalec pa hkrati ni bil preveč izpostavljen, kar je omogočilo sproščeno pripovedovanje. Učenci so se na pripovedovanje dobro pripravili. Njihov nastop pred sošolci je po mojem mnenju še dodatno izboljšal pogovor o značilnostih dobrega pripovedovalca, pri katerem so učenci navajali pomembnost komunikacije s poslušalci, uporabo nebesedne komunikacije, razločno govorjenje (v našem primeru v narečju). Učenci so si pri pripovedovanju pomagali s svojimi zapiski. Njihovo pripovedovanje je bilo tekoče in zanimivo. Nekaj težav so imeli s pripovedovanjem v narečju, saj so nekateri učenci med pripovedovanjem prešli na govor v knjižnem jeziku. Prehajanje med zvrstmi jezika je bilo pričakovano, saj učenci prihajajo iz različnih okolij. Na koncu folklornega srečanja je vsak izmed učencev povedal, kako se je počutil kot pripovedovalec in si izbral najboljšega sošolca med pripovedovalci. Večina učencev je povedala, da se je med pripovedovanjem počutila dobro. Nekateri so poudarili, da jim je bilo zanimivo in v veselje to, da so pri pouku slovenščine lahko govorili v bovškem narečju, saj jih učiteljica pri običajnem pouku vedno opozarja na pravilno rabo knjižnega jezika. Kot dobre pripovedovalce so učenci izbirali učence, ki so pripovedovali prosto in so uporabljali narečni jezik ter uporabljali izrazito nebesedno komunikacijo (kretnje).

Z učno uro sem bila zadovoljna, saj sem realizirala vse zastavljene cilje, poleg tega pa so se učenci zelo potrudili in so s terena prinesli različne in zanimive zgodbe. Pri učencih je bilo mogoče opaziti tudi navdušenje nad pripovedovanjem ter zadovoljstvo nad dobro opravljeno nalogo.

3.5.2.4 PETA UČNA URA

Učiteljica: Lucija Šturm	Učni predmet: slovenščina
Šola: OŠ Bovec	Razred: 5. a
Mentorica na OŠ: Mojca Ostan	Datum: 20. 4. 2021
	Zap. št. ure: x/175
Učna tema: razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem umetnostnih besedil	
Učna enota: Poustvarjalno pisanje	
Učne oblike: frontalna, individualna	
Učne metode: pogovor, metoda pisnih del	
Operativni učni cilji: <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenci razvijajo svojo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja lokalnih folklornih besedil. 2. Učenci pišejo pripoved po zgledu folklornega pripovedništva. 3. Učenci vrednotijo svoje poustvarjalno pisanje.	
Prostor: matična učilnica	
Medpredmetne povezave: /	
Učna sredstva: pole papirja, pripovedke	
Viri in Literatura: <p><i>Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. (2018).</i> Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf</p> <p>Kunaver, D. (2008). <i>Ljudska pripoved pod lipo domačo</i>. Ljubljana: Samozaložba Dušica Kunaver. Dostopno na: https://zavest.net/zgodbe-o-nastanku-jezera/</p> <p>Zupan, H. R. (2011). <i>Kako je nastalo Blejsko jezero</i>. Bled: Samozaložba Mira in Henrik Riko Zupan</p>	

<u>Učne oblike,</u> <u>učna</u> <u>sredstva</u>	Predvidene dejavnosti učiteljice in učencev/-k	Cilji
Uvodni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Učence pozdravim in jim povem, da bodo s pomočjo svoje domišljije preobrazili lokalno folklorno pripoved Kako je nastalo Prestreljeniško okno. Učencem razdelim pole za pisanje.	
Osrednji del (35 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Pred pisanjem učencem preberem osnovno pripoved in primer preobrazbe folklorne pripovedi Kako je nastalo Blejsko jezero, ki jo je napisal Henrik Riko Zupan. Učencem preberem znane različice povedke Kako je nastalo Prestreljeniško okno. Učencem povem, da imajo za pisanje na voljo pol ure. Svoje izdelke bodo učenci predstavili na prihodnjem srečanju.	1., 2.
Zaključni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Učence vprašam, kako jim je šlo pri pisanju povedke. Zahvalim se jim za sodelovanje in jim zaželim lep dan.	3.

Priloga 1: Kako je nastalo Blejsko jezero iz knjige Dušice Kunaver: Pripoved pod lipo domačo

Tam, kjer je Blejsko jezero, v starih časih ni bilo vode, ampak dolina, sredi katere je stal hrib z velikansko skalo na vrhu. V mesečnih nočeh so se ob tej skali zbirale gorske vile in plesale.

V zeleni dolini in na strmih fratah hriba pa so podnevi pastirji pasli ovce. Ovčice pa so popasle tudi travo, ki je rasla okrog skale na hribu. Zato so se nekega dne vile razjezile in pastirjem zagrozile: "Če ne boste ogradili skale na vrhu hriba, da bi vaše ovce ne popasle naše trave, jo bomo ogradile me!"

Vilinskim grožnjam pa so se pastirji samo smejali in še naprej pustili svoje ovce na hrib, kjer so pomulile vso travo okrog vilinske skale. Zaradi tega si je neko noč najmlajša in najlepša vila med plesom na trdi zemlji zlomila nogo.

Vile so se maščevale nad neposlušnimi pastirji. Z bližnjih planin so priklicale vodo, ki je prihrumela v dolino in jo zalila, da je samo še hribček s skalo gledal iz nje.

Tako so si gorske vile ogradile skalo na hrib, kjer so poslej nemoteno plesale v mesečnih nočeh. Tako je nastalo Blejsko jezero z zelenim otokom.

Priloga 2: Kako je nastalo Prestreljeniško okno

Živela je devica Marija. Lovil jo je hudič. Marija je šla čez hrib, a hudič je udaril v njega. Napravil je jamo, ki se ji reče Prestreljenik. Marija je pobegnila na svete Višarje, kjer še zdaj stoji cerkev.

Zapisal Edvard Čopi (Edi), rojen 1970. Kraj in čas zapisa: Bovec, 25. 11. 1982, zapisano po pripovedovanju Edvarda Čopija (stari oče).

Priloga 3: Kako je nastal Prestreljenik

Sveta Marija in hudič sta se stavila na Trbižu, kdo bo prej prišel na Sveto goro. Marija je šla s Trbiža po cesti z osličem proti Stari Gori. Hudič pa je izbral krajšo pot čez hribe misleč, da bo prej prišel. Tekel je, pa je z glavo treščil v Kanin in napravil v njem veliko luknjo. Pot je nadaljeval čez Stol, Mijo in Matajur. Sveta Marija je po cesti prej prišla do Stare Gore, ker je bil osliček zelo uren. Ker je stavo dobila, je za kazen uklenila hudiča v verige in ga zaprla v klet. Tako je hudič napravil Prestreljeniško okno v Kaninu.

Zapisala: Nadja Trebše, učenka Osnovne šole Vladimirja Nazorja, rojena 1974, zapisano po pripovedi Marije Lišter, 77 let.

Priloga 4: Kako je nastal Prestreljenik

Ljudje so hudiču ukazali, da mora, preden petelini zakikirikajo, zgraditi stopnice na Kanin. Ker je hudič vedel, da tega ne bo mogel tako hitro narediti, je poizkusil z zvijačo. Zvečer je vsem petelinom v vasi zavezal oči, da ne bodo videli, kdaj se bo zdanilo. Dobre vile so petelinom oči odvezale. Zjutraj, ko je hudiču manjkalo le še nekaj stopničk do Kanina, so petelini zakikirikali. Hudič se je prestrašil vaščanov in zbežal skozi goro. Ostala je velika luknja skozi steno. Pravimo ji Prestreljenik.

Zapisal: Gregor Arh, učenec Osnovne šole Vladimirja Nazorja, rojen 1970, zapisal po spominu pripovedovanja svoje prababice Olge Murovec, doma iz Bovca, rojene 1898, v Bovcu, 6. 11. 1982.

ANALIZA UČNE URE

Pri učni uri sem uresničila vse zastavljene cilje. Pri učencih sem pred učno uro pričakovala manjši odpor, saj pisno izražanje po besedah njihove učiteljice med učenci ni najbolj priljubljeno. Kljub temu so bili učenci navdušeni nad nalogo poustvarjalnega pisanja. Navduševala jih je ideja, da bodo napisali svojo različico zgodbe Kako je nastalo Prestreljeniško okno. Nekateri učenci so celo izrazili željo, da bi svojo zgodbo napisali v narečju in so se v tem tudi preizkusili. Učenci so bili še dodatno motivirani za pisanje, ko sem jim omenila, da bomo v primeru kakovostnih izdelkov oblikovali razredno knjigo. Pri pisanju sem učence spodbujala in jih usmerjala z različnimi napotki. Učenci so me večkrat tudi poklicali, da bi preverili, če jim gre dobro, in so nalogo razumeli.

3.5.2.5 ŠESTA UČNA URA

Učiteljica: Lucija Šturm	Učni predmet: slovenščina
Šola: OŠ Bovec	Razred: 5. a
Mentorica na OŠ: Mojca Ostan	Datum: 23. 4. 2021
	Zap. št. ure: x/175
Učna tema: razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem umetnostnih besedil	
Učna enota: Poustvarjalno pisanje	
Učne oblike: frontalna, individualna	
Učne metode: pogovor, metoda pisnih del	
Operativni učni cilji: <ol style="list-style-type: none"> 1. Učenci razvijajo svojo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost doživljanja besedil lokalnega folklornega izročila. 2. Učenci pišejo pripoved po zgledu folklornega izročila in svoje izdelke predstavijo sošolcem. 3. Učenci vrednotijo svoje poustvarjalno pisanje.	
Prostor: matična učilnica	
Medpredmetne povezave: /	
Učna sredstva: pole papirja	
Viri in Literatura: <i>Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. (2018).</i> Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf	

<u>Učne oblike,</u> <u>učna</u> <u>sredstva</u>	Predvidene dejavnosti učiteljice in učencev/-k	Cilji
Uvodni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Učence pozdravim in jim povem, da bodo danes predstavili svoje izdelke, ki so jih napisali preteklo učno uro. Povem jim tudi, da bo sledilo reševanje ankete o poznavanju lokalnih pripovedi in ocenjevanje izvedenih učnih ur.	
Osrednji del (35 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Učencem razdelim njihove zgodbe in jih prosim, naj se pripravijo za njihovo predstavitev. Vsak od učencev bo prebral svojo različico. Ko bodo učenci prebrali vse zgodbe, bomo skupaj izbrali nekaj najboljših. Učencem nato razdelim ankete in jih prosim, da naj jo rešijo. Učence opozorim, naj namesto podpisa uporabijo enake šifre, kot so jih uporabili pri prvi anketi. Na koncu učencem razdelim še zaključne vprašalnike.	1., 2.
Zaključni del (5 minut)		
<u>Frontalni</u> <u>pouk</u>	Učence prosim, naj povedo, kaj jim je bilo v sklopu 6 učnih ur, ki so se navezovale na poznavanje lokalnih folklornih pripovedi, najbolj všeč in se jim zahvalim za njihovo aktivno sodelovanje.	3.

ANALIZA UČNE URE

Učenci so predstavili svoje izdelke. Med učenci je bilo kar nekaj takih, ki so bili zelo zadovoljni s svojim izdelkom in so ga želeli čim prej predstaviti. Učenci so večinoma upoštevali navodila in se pri samostojnem pisanju niso navezovali na že obstoječe pripovedi o Prestreljeniškem oknu. Nekateri učenci so napisali tudi dve zgodbi. Učencem sem podala povratno informacijo o njihovem ustvarjanju ter jim povedala, da bomo oblikovali razredno knjigo, ki jo bodo pri likovni umetnosti tudi ilustrirali. Učenci so bili na svoje delo ponosni, ena od učenek pa je predlagala, da bi lahko naslovnico razredne knjige krasila razredna fotografija. Sledilo je še reševanje ankete in zaključnega vprašalnika. Na tej stopnji je učencem rahlo upadla motivacija za delo, saj jim po mojem mnenju reševanje vprašalnikov ni zanimivo in v izziv. Na koncu učne ure sem se učencem še enkrat zahvalila za njihovo aktivno sodelovanje in se poslovila.

3.5.3 OBLIKOVANJE RAZREDNE KNJIGE

Učenci so se pri nalogi poustvarjalnega pisanja zelo potrudili, zato sem se odločila, da bom iz njihovih izdelkov oblikovala razredno knjigo in jim jo izročila na koncu šolskega leta kot spomin na naše sodelovanje. Vsak učenec je svoj izdelek tudi prebral pred celotnim razredom. V primeru, da vsebina ni bila razumljiva, sem učencu postavila nekaj vprašanj, ki so mu pomagala smiselno zaključiti zgodbo. Vsak izdelek učenca sem prebrala in zapis učenca pretipkala na računalnik. Zgodbe učencev večinoma niso bile primerne za dobesedni prepis, zato sem njihove zgodbe priredila in preoblikovala, da se je iz njih dalo razbrati njihovo vsebino. Za prepis bi lahko prosila tudi učence, vendar nisem želela, da učenci odnesejo svoje izdelke domov, saj bi na vsebino njihove zgodbe vplivali starši s svojimi popravki. Pri tej nalogi sem želela preveriti, učenčeve zmožnosti samostojnega poustvarjalnega pisanja. Pri prepisovanju učenčevih zapisov sem velikokrat zasledila, da se kakovost njihovega zapisa manjša proti koncu zapisa. Najpogosteje so se pojavljale napake v pravilnem vrstnem redu besed v povedih in ponavljanje že zapisanega, vendar pa je bilo iz zapisa še vedno možno razbrati bistvo. Učence sem prosila, da naj svojo zgodbo tudi ilustrirajo. K njihovim zapisom sem dodala še ilustracije.

3.5.4 ANALIZA ANKETE

Anketo sem v sklopu poučevanja uporabila dvakrat. Učenci 5. razreda so anketo rešili čisto na začetku našega sodelovanja in tudi po zaključku tematskega sklopa učnih ur, ki so bile povezane z obravnavo vsebin slovstvene folklorne. S prvo anketo sem želela preveriti že obstoječe poznavanje lokalnih pripovedi med učenci, s ponovnim reševanjem pa sem želela ugotoviti, ali so si učenci zapomnili kakšno zgodbo, ki so jo slišali v tematskem sklopu šestih učnih ur.

Anketo je izpolnilo 19 učencev 5. razreda Osnovne šole Bovec.

3.5.4.1 PREDSTAVITEV ANKETE

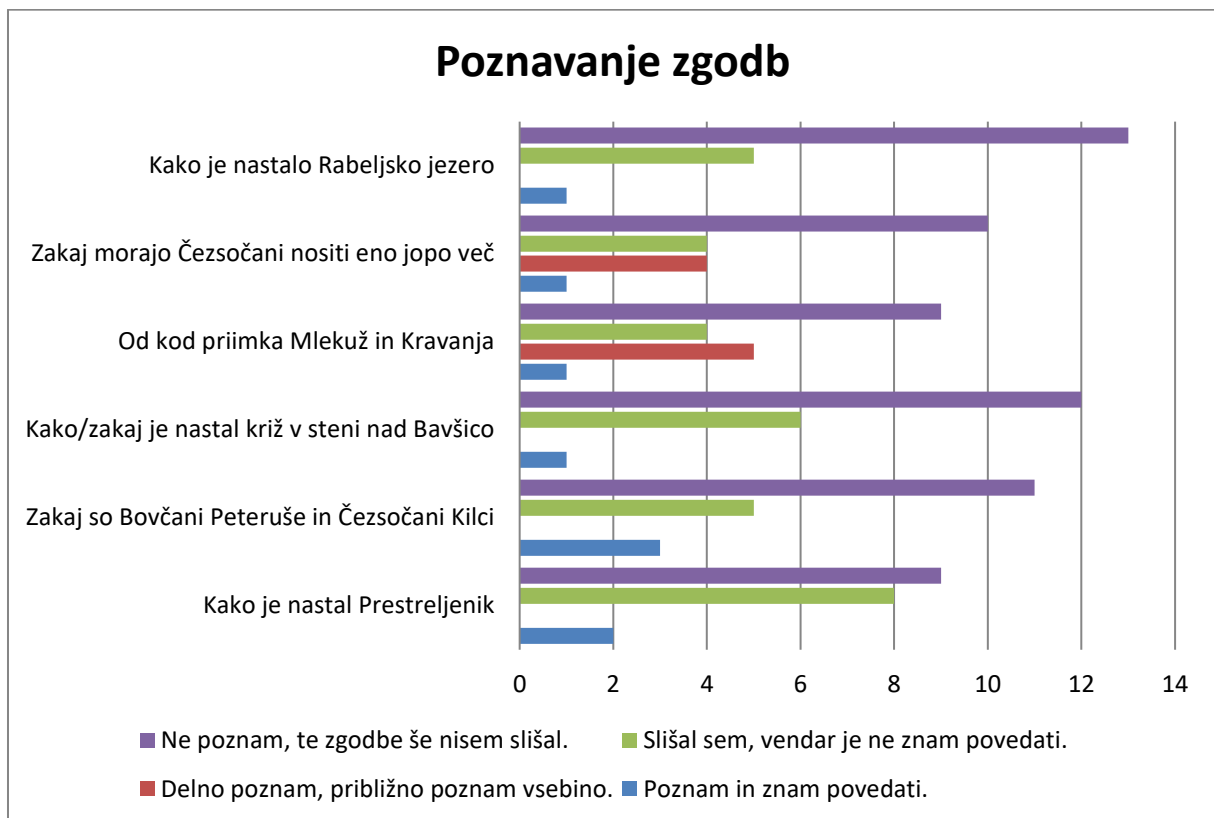
Anketa je bila sestavljen iz dveh delov. Prvi del ankete je bil namenjen preverjanju poznavanja različnih pripovedi iz lokalnega okolja. Pripovedi so bile razdeljene v dva sklopa. V prvem sklopu so bile zastopane pripovedi, ki so po mojem mnenju najbolj poznane na Bovškem. V drugem sklopu pa so bile pripovedi, ki sestavljajo tematsko pot Po sledih pripovednega izročila Bovca (2013). Na vprašanje Ali poznaš zgodbo v razpredelnici? je vsak učenec lahko izbral med štirimi možnostmi, in sicer: a) Poznam in znam povedati; b) Delno poznam; c) Približno poznam njeno vsebino; d) Slišal sem, vendar je ne znam povedati; e) Ne poznam, te zgodbe še nisem slišal.

V drugem delu so učenci za ista sklopa pripovedi odgovarjali na vprašanje, kje ali od koga so slišali ali izvedeli za posamezno pripoved. Učenci so lahko izbirali med štirimi odgovori, in sicer: a) Doma od sorodnikov; b) Pri pouku/v šoli; c) Bral sem v knjigah; d) Ne poznam zgodbe. Dodana je bila tudi možnost e) Drugo, pod katero so učenci sami napisali, od kod poznajo posamezno pripoved.

Sledilo je odprto vprašanje o poznavanju pripovedovalcev lokalnih pripovedi in vsebini njihovih pripovedi.

Za zaključek so morali učenci obnoviti pripoved, za katero so v prvem delu označili, da jo dobro ali približno poznajo. Slednje vprašanje je bilo namenjeno kontroli.

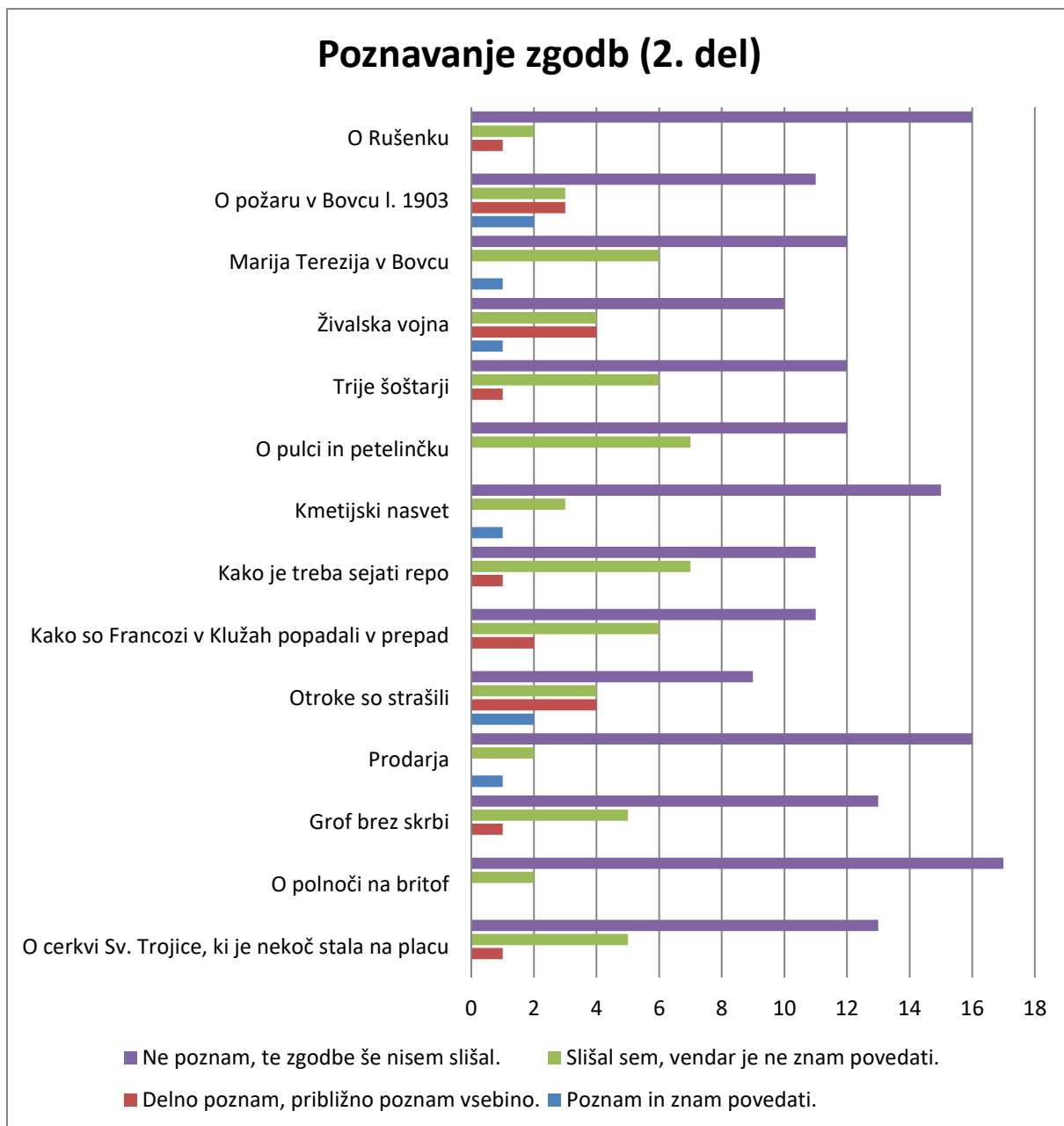
3.5.4.2 PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA REZULTATOV PRVE ANKETE

Grafikon 1: Učenčevo poznavanje zgodb

Na vprašanje o poznavanju lokalnih pripovedi prvega dela ankete je več kot polovica učencev odgovorila, da posamezne pripovedi ne pozna oziroma je za pripoved že slišala, vendar je ne zna povedati. Štirje učenci so za pripoved Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več označili, da pripoved delno poznajo in približno poznajo njeno vsebino. Za enak odgovor se je pri pripovedi Od kod priimka Mlekuž in Kravanja odločilo pet učencev. Po en učenec je pri pripovedih Kako je nastalo Rabeljsko jezero, Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več, Od kod priimka Mlekuž in Kravanja, Kako/zakaj je nastal križ v steni nad Bavšico, izbral odgovor, da pripoved dobro pozna in jo tudi zna povedati. Za enak odgovor so se pri pripovedi Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci odločili trije učenci, pri pripovedi Kako je nastal Prestreljenik pa sta se tako odločila dva učenca.

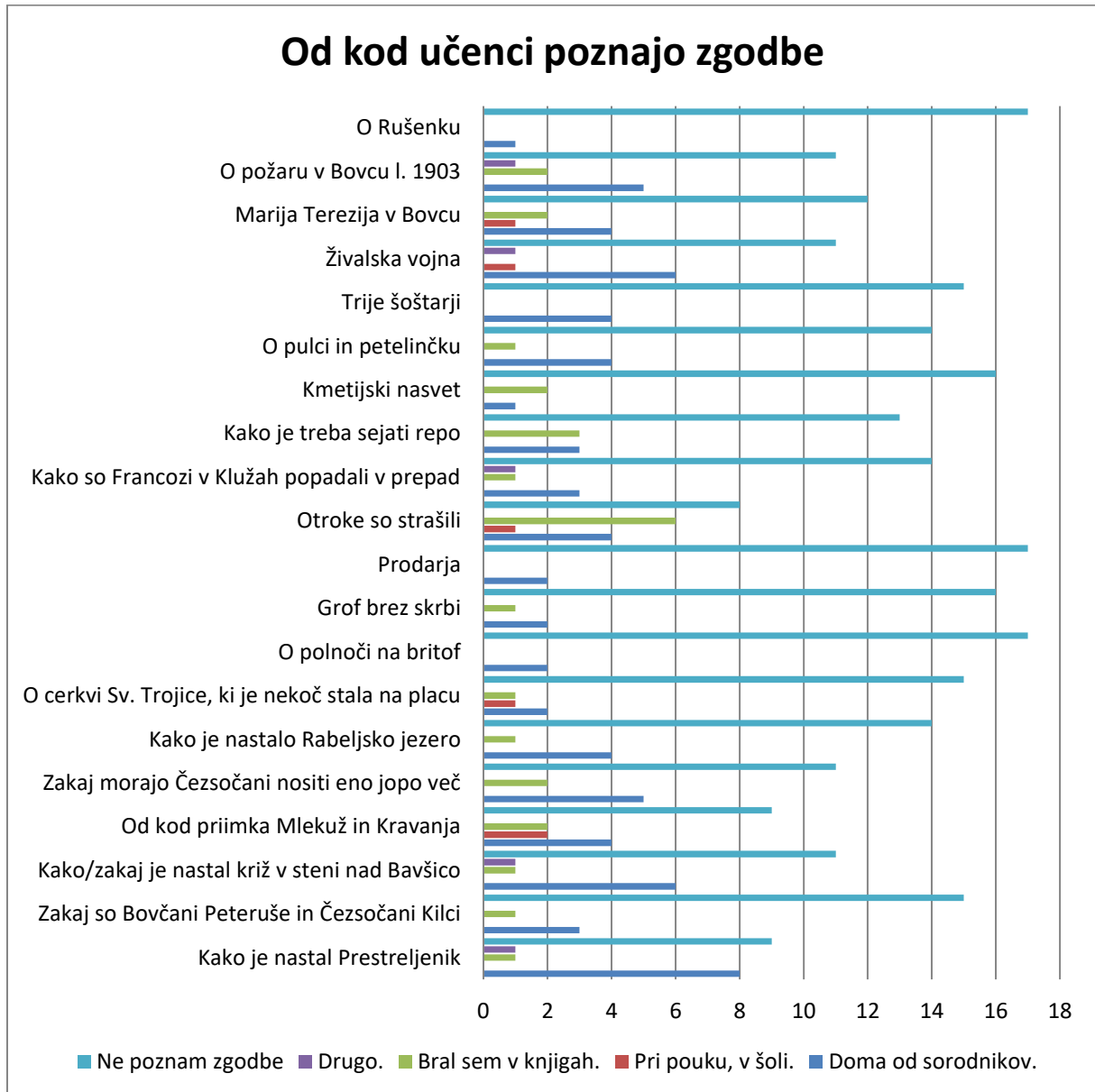
Analiza rezultatov prvega sklopa pripovedi me je malo presenetila, saj so bile v sklopu zastopane najbolj znane pripovedi Bovškega. Pričakovala sem, da bo več učencev poznalo vsaj približno vsebino pripovedi. Najbolj me je presenetilo nepoznavanje pripovedi Kako je nastal Prestreljenik, saj je pripoved predstavljena in napisana na vstopni postaji gondolske žičnice, mimo katere pa gre veliko otrok.

Grafikon 2: Učenčevo poznavanje zgodb – drugi del

Na vprašanje o poznavanju lokalnih pripovedi drugega dela ankete je večina učencev odgovorila, da posamezne pripovedi ne pozna oziroma je za pripoved že slišala, vendar je ne zna povedati. Štirje učenci so za pripovedi Živalska vojna in Otroke so strašili označili, da pripoved delno poznajo in približno poznajo njeno vsebino. Za enak odgovor so se pri pripovedi O požaru v Bovcu leta 1903 odločili trije učenci. Dva učenca sta se tako odločila pri pripovedi Kako so Francozi v Klužah popadali v prepad. Po en učenec pa se je za odgovor o delnem poznavanju pripovedi odločil pri naslednjih pripovedih: O Rušenku, Trije šoštarji, Kako je treba sejati repo, Grof brez skrbi in O cerkvi Svete Trojice, ki je nekoč stala na placu. Dva učenca sta za pripovedi O požaru v Bovcu leta 1903 in Otroke so strašili izbrala odgovor, da pripoved dobro poznata in jo tudi znata povedati. Za enak odgovor se je pri pripovedih Marija Terezija v Bovcu, Živalska vojna, Kmetijski nasvet in Prodarja odločil eden učenec.

Analiza rezultatov drugega sklopa pripovedi je potrdila moja pričakovanja. Naštete pripovedi so del tematske poti Po sledih pripovednega izročila Bovca (2013), ki je med prebivalci Bovca na žalost nepoznana, čeprav je nekaj učencev nekatere izmed naštetih pripovedi poznalo.

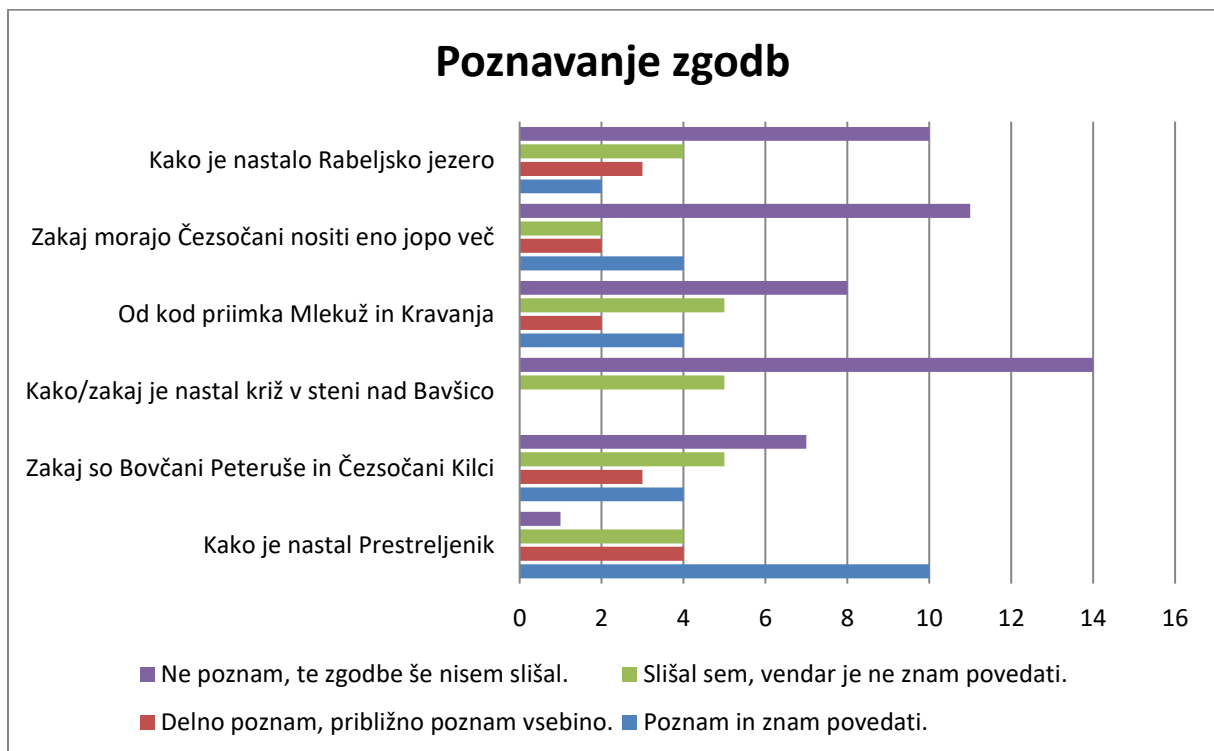

Grafikon 3: Izvor poznavanja zgodb

V anketi so se morali učenci tudi opredeliti, od kod poznajo pripovedi, za katere so označili, da jih poznajo. Graf prikazuje večinsko nepoznavanje lokalnih folklornih pripovedi. Druga najpogostejša odgovora sta bila, da so za pripovedi izvedeli doma od svojih sorodnikov ali pa da so o njih brali v knjigah. Pričakovano šola še ni prostor, kjer bi lahko učenci širili svoje znanje o poznavanju lokalnega ljudskega slovstva. Na vprašanje, če poznajo koga, ki zna dobro pripovedovati, so učenci odgovarjali različno. Večina jih je napisala, da ne pozna nobenega, nekaj pa jih je napisalo, da so dobri pripovedovalci njihovi stari starši in starši.

3.5.4.2 PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA REZULTATOV DRUGE ANKETE

Anketo so učenci ponovno rešili po zaključenem sklopu učnih ur. S ponovnim reševanjem sem želela preveriti, ali se je poznavanje lokalne slovstvene folklore pri učencih povečalo.

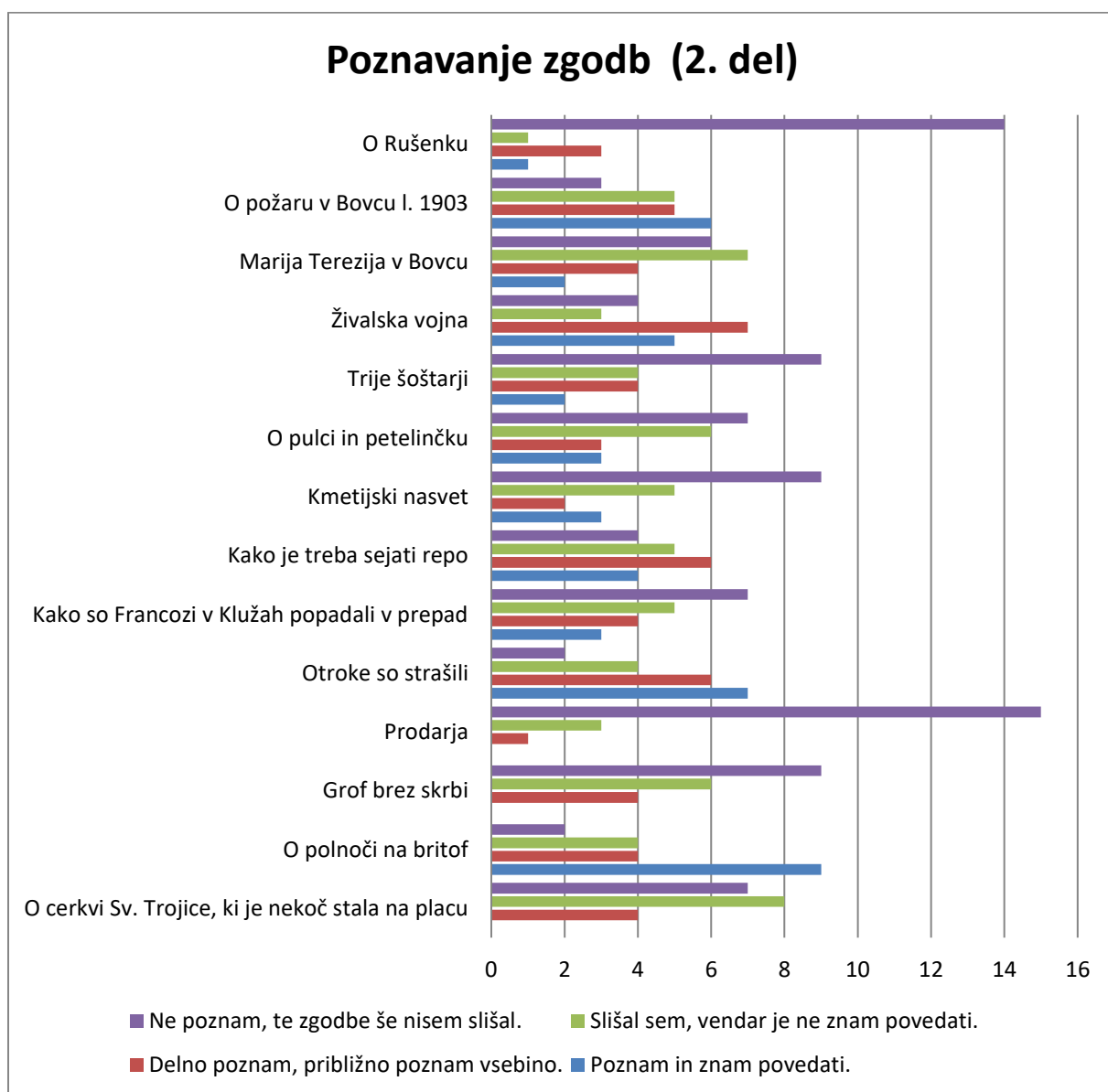

Grafikon 4: Učenčevo poznavanje zgodb po izvedbi tematskih učnih ur

Na vprašanje o poznavanju lokalnih pripovedi prvega dela drugega ankete je večina učencev skoraj pri vseh pripovedih odgovorila, da posamezne pripovedi ne pozna oziroma je za pripoved že slišala, vendar je ne zna povedati. Trije učenci so za pripovedi Kako je nastalo Rabeljsko jezero in Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci izbrali odgovor, da pripoved delno poznajo oziroma, da približno poznajo njeno vsebino. Za enak odgovor sta se odločila po dva učenca pri pripovedih Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več in Od kod priimka Mlekuž in Kravanja. Štirje učenci so ta odgovor izbrali pri pripovedi Kako je nastal Prestreljenik. Štirje učenci so pri pripovedih Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več, Od kod priimka Mlekuž in Kravanja in Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci izbrali odgovor, da pripoved dobro poznajo in jo znajo tudi povedati. Za slednji odgovor sta se odločila tudi dva učenca pri pripovedi Kako je nastalo Rabeljsko jezero. Največ učencev (10) pa je ta odgovor izbralo pri pripovedi Kako je nastal Prestreljenik.

Rezultati analize prvega sklopa pripovedi so bili pri ponovnem reševanju ankete pričakovani. Poznavanje pripovedi se razen pri pripovedi Kako je nastal Prestreljenik ni bistveno izboljšalo, saj tem pripovedim v sklopu obravnavanih učnih ur nisem posvetila veliko pozornosti. Nekatere od njih so učenci lahko slišali na razrednem folklornem dogodku ali pa med samostojnim raziskovanjem pri pripravi na razredni folklorni dogodek. Največja pričakovana sprememba se je zgodila pri pripovedi Kako je nastal Prestreljenik. Z učenci smo spoznali tri obstoječe

različice te pripovedi in se o njih tudi pogovarjali. Vsak od učencev je ob zaključku sklopa učnih ur napisal tudi svojo različico za Bovško znane pripovedke.

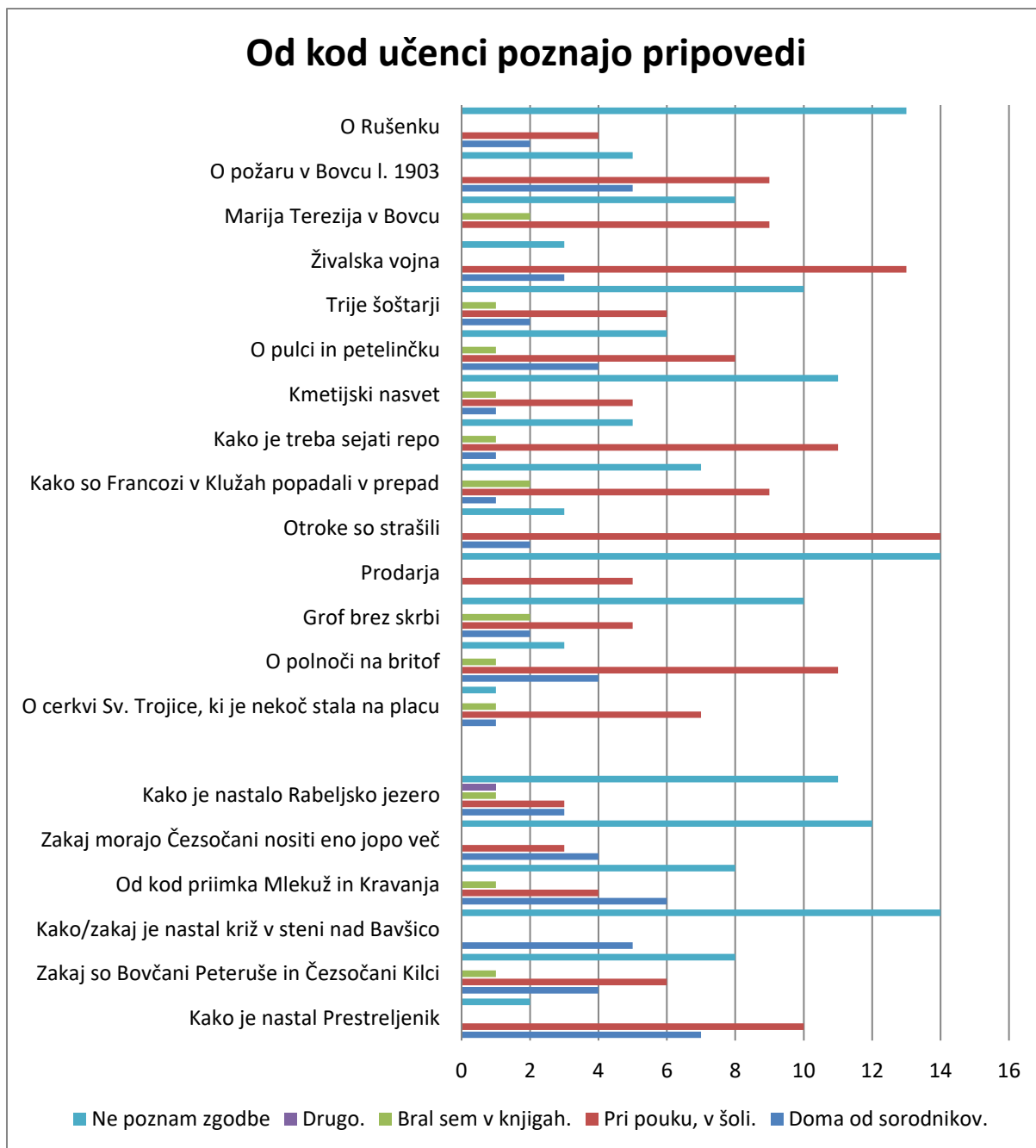
Grafikon 5: Učenčevo poznavanje zgodb po izvedbi tematskih učnih ur – 2. del

Na vprašanje o poznavanju lokalnih pripovedi drugega dela druge ankete se je v primerjavi z odgovori na to vprašanje prve ankete povečal delež učencev, ki so na vprašanje odgovorili z odgovorom, da pripoved poznajo in jo znajo tudi povedati oziroma da približno poznajo njeno vsebino. Pri pripovedih O Rušenku, Trije šoštari, Kmetijski nasvet, Prodarja in Grof brez skrbi je večina učencev še vedno izbrala odgovor, da pripovedi ne pozna. Približno petina vseh učencev je odgovorila, da so za pripovedi že slišali, vendar jih ne znajo povedati. V primerjavi s prvo anketo se je povečal tudi delež učencev, ki so na vprašanje o poznavanju pripovedi odgovorili, da pripoved delno poznajo in znajo približno povedati njeno vsebino. Največjo razliko v poznavanju pripovedi lahko opazimo pri naslednjih pripovedih: O požaru v Bovcu

leta 1903, Otroke so strašili in O polnoči na britof. Pri naštetih pripovedih je razlika med sprva nepoznavanjem pripovedi do poznavanja pripovedi največja.

Analiza rezultatov drugega sklopa pripovedi je potrdila moja pričakovanja, da se bo poznavanje lokalne slovstvene folklore izboljšalo po izkušnji tematske poti Po sledih bovškega izročila (2013). Nekoliko me je presenetilo nepoznavanje pripovedi Prodarja, saj so bili učenci po pripovedovanju zelo navdušeni in so si tudi med potjo pripovedovali o tej zgodbi. Razlog za nepoznavanje pripovedi je lahko v njenem naslovu, saj slednji ne nakazuje njene vsebine. Menim, da bi bili odgovori na vprašanje o poznavanju te zgodbe drugačni, če bi bil njen naslov Gori, gori, gori.

Tudi pri izpolnjevanju druge ankete sem želela preveriti, od kod učenci poznajo pripovedi lokalnega folklornega izročila. Glede na izvedene aktivnosti sem pričakovala, da se bo povečal delež odgovorov, ki bodo poznavanje pripovedi povezovali s šolo in poukom.

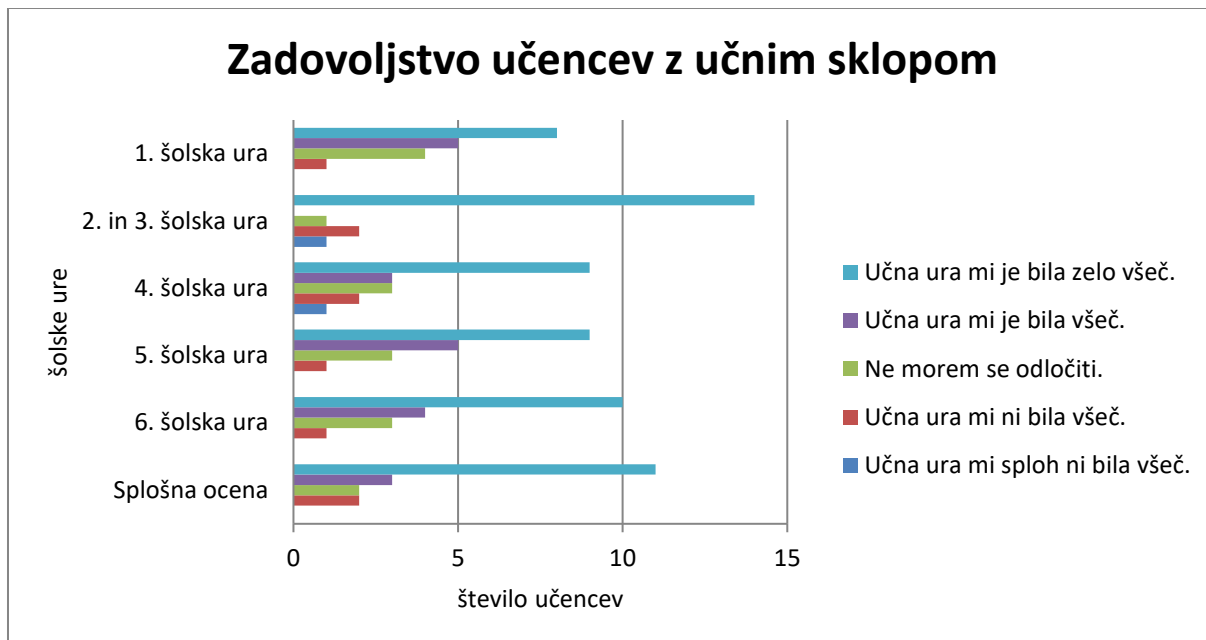
Grafikon 6: Izvor poznavanja pripovedi po izvedbi tematskih učnih ur

Graf prikazuje izvor poznavanja zgodb. Pričakovano se je delež pripovedi, za katere so učenci slišali v šoli, močno povečal. To potrjuje učinkovitost obravnave lokalnih folklornih besedil pri pouku slovenščine. Poleg šolskega okolja je za ohranjanje pripovednega izročila veliko bolj pomembno domače okolje. Na vprašanje, ali poznajo koga, ki zna dobro pripovedovati, so učenci navajali stare starše in starše veliko bolj pogosto, kot so to storili v prvi anketi. Razlog je verjetno v samostojnem raziskovanju učencev, saj so morali za domačo nalogo pripraviti pripoved iz bovškega folklornega izročila.

3.5.4.3 PREDSTAVITEV IN INTERPRETACIJA ANKETE O ZADOVOLJSTVU

Učencem sem po zaključenem sklopu učnih ur pripravila tudi anketo, kjer so ocenjevali, ali jim je bila posamezna učna ura tematskega sklopa všeč ali ne. Na koncu so podali tudi splošno oceno ter napisali, kaj jim je bilo pri učnih urah najbolj všeč ter kaj najmanj.

Grafikon 7: Zadovoljstvo učencev s tematskim sklopom učnih ur

Večina učencev je pri ocenjevanju posameznih učnih ur, kot tudi celotnega učno-tematskega sklopa izbrala, da jim je bila učna ura zelo všeč oziroma všeč. Najbolje sta bili ocenjeni 2. in 3. šolska ura, saj smo se odpravili na tematsko pot po Bovcu. Najslabše je bila ocenjena prva šolska ura. V prvi uri sem učencem razložila potek svoje akcijske raziskave in njen namen, učenci so reševali anketo o poznavanju lokalnega ljudskega slovstva, nato pa sem jim predstavila osnovne značilnosti ljudskega slovstva in pripovedništva. Po 4., 5. in 6. učni uri se zadovoljstvo učencev v primerjavi z 2. in 3. šolsko uro malenkostno zmanjša. Razlog je verjetno v povečanju obremenitve in aktivno sodelovanje učencev pri učnih urah. Učenci so se morali za 4. šolsko uro pripraviti doma, saj smo izvedli folklorni dogodek, kjer je bil vsak učenec enkrat v vlogi pripovedovalca. Prav tako so morali sodelovanje pokazati tudi pri 5. šolski uri, ko je vsak učenec napisal svojo lastno različico pripovedi Kako je nastal Prestreljenik. Zadovoljstvo se spet nekoliko poveča 6. šolsko uro, ko so učenci svoja poustvarjalna besedila predstavili sošolcem. Po zaključku sklopa šestih učnih ur so učenci ponovno rešili anketni vprašalnik o poznavanju lokalnega ljudskega slovstva in anketni vprašalnik o zadovoljstvu.

V splošnem so bili učenci zelo zadovoljni s tematskim sklopom učnih ur, saj je kar 11 učencev izbralo odgovor, da so jim bile učne ure zelo všeč. Za odgovor, da so jim bile učne ure všeč, so se odločili trije učenci, po dva učenca pa sta izbrala odgovor, da se ne moreta odločiti in da jim učne ure niso bile všeč. Za odgovor, da mu učne ure sploh niso bile všeč, se ni odločil noben učenec. Na koncu so učenci odgovorili še na vprašanje, kaj jim je bilo najbolj všeč in kaj najmanj. Kar 11 učencev je kot najbolj priljubljeno dejavnost označilo tematsko pot. Drugi so navajali še folklorno srečanje in poustvarjalno pisanje.

Večina učencev je na vprašanje, kaj jim ni bilo všeč pri učnih urah odgovorila, da so bili z vsemi dejavnostmi zadovoljni. Nekaterim učencem pa ni bila všeč tematska pot in pripovedovanje na folklornem srečanju.

3.6 PRIMERJAVA REZULTATOV Z ANKETNO RAZISKAVO IZ LETA 2013

V letu 2013 je Ivančič Kutin izvedla prvo anketno raziskavo na OŠ Bovec, v kateri je želela preveriti poznavanje lokalnega pripovednega izročila med učenci predmetne stopnje. Ugotovila je, da kar 30 % učencev sploh še ni slišalo za najbolj poznane lokalne folklorne pripovedi. Po anketni raziskavi je skupaj z učitelji OŠ Bovec v kasnejših letih oblikovala kulturni dan, ki je bil posvečen spoznavanju lokalne slovstvene folklore. Učenci so take folklorne pripovedi spoznavali na tematski poti Po sledih pripovednega izročila Bovca (2013).

V svoji akcijski raziskavi sem priredila anketo, ki jo je leta 2013 uporabila Ivančič Kutin. Ugotovila sem, da se je stanje na področju poznavanja lokalnega pripovednega izročila še poslabšalo, saj kar 64 % učencev za nabor dvajsetih pripovedi sploh še ni slišalo.

Ivančič Kutin je v svoji raziskavi izpostavila šest pripovedi, pri katerih je podrobno predstavila poznavanje pripovedi med učenci.

V nadaljevanju bom primerjala poznavanje posameznih pripovedi lokalnega pripovednega izročila med učenci leta 2013 in 2021.

Razlagalno povedko *Kako je nastal Prestreljenik* je leta 2013 poznalo 36 % učencev, medtem ko je na vprašanje o poznavanju te povedke leta 2021 odgovorilo 11 % učencev. Leta 2013 se je za odgovor, da za omenjeno pripoved še niso slišali, odločilo 30 % učencev, medtem ko se je leta 2021 za ta odgovor odločilo 47 % učencev.

Razlagalno povedko *Kako je nastal križ v steni nad Bavšico* je leta 2013 poznalo 6 % učencev, medtem ko se je za ta odgovor leta 2021 odločilo 5 % učencev. Leta 2013 se je za odgovor, da za omenjeno povedko še niso slišali, odločilo 52 % učencev, medtem ko se je leta 2021 za ta odgovor odločilo 63 % učencev.

Pravljico *O pulci in petelinčku* je leta 2013 poznalo 4 % učencev, medtem ko se za ta odgovor leta 2021 ni odločil noben učenec. Leta 2013 se je za odgovor, da za omenjeno pripoved še niso slišali, odločilo 73 % učencev, medtem ko se je leta 2021 za ta odgovor odločilo 63 % učencev.

Zgodovinsko povedko *O požaru v Bovcu leta 1903* je leta 2013 poznalo 9 % učencev, medtem ko se je za ta odgovor leta 2021 odločilo 11 % učencev. Leta 2013 se je za odgovor, da za omenjeno pripoved še niso slišali, odločilo 56 % učencev, medtem ko se je leta 2021 za ta odgovor odločilo 57 % učencev.

Pripoved *O cerkvi sv. Trojice* je leta 2013 poznalo 5 % učencev, medtem ko se za ta odgovor leta 2021 ni odločil noben učenec. Leta 2013 se je za odgovor, da za omenjeno pripoved še niso slišali, odločilo 60 % učencev, medtem ko se je leta 2021 za ta odgovor odločilo 69 % učencev.

Pripoved *Kako so francoski vojaki pri Klužah popadali v prepad* je leta 2013 poznalo 12 % učencev, medtem ko se za ta odgovor leta 2021 ni odločil noben učenec. Leta 2013 se je za

odgovor, da za omenjeno pripoved še niso slišali, odločilo 59 % učencev, medtem ko se je leta 2021 za ta odgovor odločilo 57 % učencev.

S primerjavo rezultatov lahko ugotovimo, da se poznavanje lokalnega pripovednega izročila še poslabšuje. Eden od razlogov je verjetno tudi neobravnavna tovrstnih besedil v šoli pri pouku književnosti in pomanjkanje interesa s strani učiteljev. Prav tako folklorne pripovedi izginjajo iz domačega okolja, saj je nosilec slovstvene folklorne dediščine čedalje manj, priložnosti za pripovedovanje pa tudi ni več veliko.

3.7 UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA UČITELJE

3.7.1 UGOTOVITVE

Z izvedbo akcijske raziskave sem izpolnila vse cilje, ki sem si jih postavila na začetku pisanja magistrske naloge.

Z analizo učnega načrta za predmet slovenščina sem ugotovila, da so vsebine, ki obravnavajo področje slovstvene folklorne skromno zastopane. V prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju lahko veliko splošnih ciljev uresničimo tudi s pomočjo besedil slovstvene folklorne. Učni načrt sicer predvideva spoznavanje ljudskih pesmi in pravljič, vendar ne navaja števila enot tovrstnega gradiva. V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju so vsebine folklornega besednega ustvarjanja najbolj zastopane, to pomeni v vsakem razredu obravnavo vsaj enega besedila. Prav tako se od učencev pričakuje uporaba ustrezne terminologije. V tretjem triletju vsebine slovstvene folklorne skoraj niso zastopane.

Čeprav bi učitelji lahko številne učne cilje dosegli tudi s pomočjo folklornih besedil, posegajo po številnih, tudi tujih avtorjih. Poleg poznavanja svetovnega mladinskega kanona, je po mojem mnenju treba okrepiti tudi poznavanje lokalnih folklornih pripovedi. V zadnjem času je zaradi želje po ohranitvi teh pripovedi vse več le-teh tudi zapisanih. Na ta način imajo učitelji še več možnosti, da pripovedi, ki so se ohranjale iz roda v rod, približajo svojim učencem. S posredovanjem teh pripovedi učencem pomembno prispevamo k ohranjanju nesnovne kulturne dediščine, pa tudi k poznavanju učenčevega domačega kraja in njegove zgodovine.

S pomočjo ankete sem ugotovila, da učenci 5. razreda zelo slabo poznajo lokalno pripovedno izročilo. Skrb vzbujajoče je dejstvo, da več kot 60 odstotkov učencev za najbolj znane lokalne folklorne pripovedi sploh še ni slišalo. V primerjavi z anketno raziskavo iz leta 2013, ki jo je izvedla Ivančič Kutin, se je nepoznavanje zgodb povzpelo za sto odstotkov. Pri tem se je izkazalo, da je zelo pomembno domače okolje, saj so učenci, ki so v anketi poznali našete pripovedi, svoje znanje prinesli iz domačega okolja. Največkrat je šlo za pripovedovanje staršev ali starih staršev. Anketa, ki so jo učenci reševali po obravnavanem sklopu šestih tematsko zasnovanih učnih ur, je pokazala, da ima lahko pri poznavanju lokalnih folklornih pripovedi pomemben vpliv tudi šola. Delež učencev, ki so pripovedi spoznali v šoli, se je pričakovano povečal. Zanimivo bi bilo anketo ponoviti tudi po določenem časovnem obdobju in ponovno preveriti učenčevo poznavanje lokalnih pripovedi.

Glede na rezultate ankete sem pripravila in izvedla tematski sklop šestih učnih ur, s katerim sem umestila pripovedno slovstveno folkloro in narečni govor v pouk književnosti. Pri pripravi

učnih ur sem se osredinila na spoznavanje pripovedi lokalnega izročila. Z učenci sem izvedla tematsko pot Po sledih pripovednega izročila Bovca (2013), ki jo je za namen spoznavanja in ohranjanja lokalnih pripovedi med prebivalci Bovca zasnovala Barbara Ivančič Kutin. Učenci so se na aktiven in zanimiv način spoznali pripovedi, ki so tudi vsebinsko povezane s posameznimi deli Bovca. Učenci so se tudi sami preizkusili v vlogi raziskovalcev slovstvene folklore. Vsak izmed njih je pripravil pripoved, ki jo je s svojimi sošolci delil na razrednem folklornem dogodku. Učenci so se na ta dogodek dobro pripravili, saj so brez večjih težav pripovedovali zgodbe, ki so jih zbrali na terenu. Vsak pripovedovalec je dobil tudi povratno informacijo o svojem pripovedovanju. Učenci so pohvalili pristo in doživeto pripovedovanje, opazili so le nekaj težav pri govoru v narečju. Učenci so poročali, da jim je bilo v narečju težko govoriti, saj tega niso vajeni početi v šoli, še posebej ne pri pouku književnosti.

Prav z organizacijo razrednega folklornega srečanja sem želela učence usmeriti in spodbuditi k samostojnemu odkrivanju in raziskovanju in prenašanju lokalnih folklornih pripovedi. Vsak učenec je v samostojnem raziskovanju spoznal vsaj eno tako pripoved. Učence sem po zaključku srečanja spodbudila, da pripovedi pripovedujejo tudi zunaj šole, svojim prijateljem in znancem. Učenci so bili nad projektom navdušeni, še posebej nad narečnim govorom in njegovo uporabo pri pouku.

Sklop tematskih učnih ur smo zaključili s poustvarjalnim pisanjem. Vsak učenec je napisal svojo različico pripovedi Kako je nastal Prestreljenik. Zaradi kakovostnih izdelkov pa smo oblikovali tudi razredno knjigo, ki so jo učenci tudi ilustrirali. Vsak učenec je ob koncu šolskega leta prejel svoj izvod.

3.7.2 PREDLOGI ZA UČITELJE

Izpeljava moje akcijske raziskave je lahko v pomoč vsem učiteljem, ki bi v pouk želeli vključiti več vsebin slovstvene folklorne, kot pa jih predvideva učni načrt. Če želimo ohraniti ta pomemben del naše nesnovne kulturne dediščine, moramo učencem folklorne pripovedi pripovedovati in jih vključevati na več področjih. Učitelj je lahko s svojo naravnostjo in odnosom do izročila učencem zgled in spodbuda za njihovo samostojno raziskovanje na tem področju.

Pripravljen sklop tematskih učnih ur in tematsko pot lahko uporabijo učitelji osnovnih šol z Bovškega. Učitelji ostalih regij ta tematski sklop lahko uporabijo kot pomoč pri pripravi učnih ur v svojem okolju. Z učenci lahko raziščejo svoj domači kraj in zberejo lokalne pripovedi. Nato lahko skupaj oblikujejo tematsko pot oziroma priredijo folklorno srečanje. Dobro in priporočljivo je tudi sodelovanje s pripovedovalci iz domačega kraja. Na ta način lahko učenci najbolj pristno spoznajo čar pripovedovanja.

Vsebine spoznavanja slovstvene folklorne lahko vključimo tudi v krožke in druge interesne dejavnosti. Prav tako lahko tovrstne vsebine vključimo v dodatni pouk in tako učencem, ki si želijo izvedeti več, omogočimo prostor za delo in izražanje. Na tej ravni lahko učence motiviramo za zbiranje in ohranjanje folklornih pripovedi v njihovem domačem kraju.

Eden od načinov ohranjanja tovrstne nesnovne kulturne dediščine je tudi njen zapis. Učenci lahko pišejo pripovedi v šolske časopise, zbornike, brošure in jih pošiljajo na natečaje. Prav tako lahko z njimi sodelujejo in popestrijo marsikatero šolsko prireditev.

Prizadevanje za ohranjanje pripovedi folklornega izročila in njegova umestitev v pouk je odvisna od vsakega učitelja posebej, še posebej v prvem in tretjem triletju, ko učni načrt ne predvideva posebne obravnave tovrstnih besedil.

Menim, da se zadnja leta povečuje prizadevanje za zapis pripovednega izročila. Z zapisom ohranimo tekst, izgubimo pa kontekst in teksturo, saj ju lahko vključimo samo pri živem pripovedovanju. Različni zapisi pripovedi učiteljem olajšajo delo. Menim, da bi bilo dobro izdelati priročnik za učitelje, ki bi usmerjal učitelje k že zbranemu in zapisanemu gradivu. Na ta način bi med učenci povečali zavedanje, da slovstvena folklor, to je besedna umetnost govorenega, največkrat narečnega jezika, obstaja čisto blizu njih, a je zaradi spremenjenega načina življenja vse bolj ogrožena. Z vključitvijo tovrstnih vsebin v pouk bi lahko pripomogli k ohranjanju lokalne in s tem tudi slovenske kulturne dediščine.

4 SKLEP

Pripovedovanje folklornih pripovedi je imelo v preteklosti več različnih funkcij: pedagoško (ohranjanje spomina na pretekle dogodke), psevdoznanstveno (razlagali so naravne pojave in ustroj sveta), z zgodbami so se prenašale vrednote, dobro ubesedena in izvedena pripoved pa je nudila tudi estetski učinek. Hkrati so si pripovedovali tudi za razvedrilo v zimskih večerih, po opravljenem delu, pri različnih kmečkih ali vsakdanjih opravilih, ki so dopuščale pripovedovanje, v gostilnah, na praznovanjih (Stanonik, 1999). Pripovedovanje ni bilo omejeno zgolj na ruralno okolje, kot si kdaj to stereotipno predstavljamo, pač pa je enako veljalo tudi v mestih (Stanonik, 2001). Pripovedovanje kot besedna umetnost govornega jezika obstaja tudi danes, saj si ljudje še vedno pripovedujemo različne zgodbe, in ko te začnejo potovati od ust do ust, preidejo v polje slovstvene folklorne, pri čemer lahko nastajajo tudi novi žanri. Zaradi spremenjenega načina življenja je priložnosti za pripovedovanje manj, predvsem so ogrožene pravljice in povedke. Prav zato se pripovedovanje iz domačega, zasebnega prostora preseli v javni prostor, na številne pripovedovalske festivale in prireditve, pri čemer pripovedovalci posegajo predvsem po zgodbah iz bogate zakladnice slovenskega pripovednega izročila in ne toliko po avtorskih delih. Obiskanost teh dogodkov, predvsem tistih za odrasle, pa dokazuje, da si ljudje teh vsebin in takega načina podajanja, torej v živo, še vedno želijo (Ivančič Kutin, 2010).

V okviru magistrske naloge sem izvedla akcijsko raziskavo, v kateri sem želela ugotoviti, kako dobro učenci petega razreda Osnovne šole Bovec poznajo lokalno slovstveno folkloro. Analizirala sem tudi učni načrt za slovenščino, da bi ugotovila, v kolikšni meri so vsebine slovstvene folklorne umeščene v učni načrt. Na podlagi analize ankete sem oblikovala sklop tematskih učnih ur, pri katerih so učenci spoznavali bovško pripovedno izročilo na različne načine.

Po analizi posameznih delov akcijske raziskave sem prišla do številnih spoznanj in ugotovitev, da lahko vsebine slovstvene folklorne aktivno vključujemo v pouk slovenščine pri učencih vseh triad.

Spoznala sem, da slovstvena folkloro omogoča veliko aktivnosti, ki jih lahko povežemo z različnimi cilji učnega načrta. Čeprav je zastopanost slovstvene folklorne v učnem načrtu skromna, jo lahko učitelj zaradi svoje avtonomnosti pogosteje uvrsti med obravnavane vsebine.

Primerjava rezultatov raziskave z analizo ankete Ivančič Kutin leta 2013 je skrb vzbujajoča, saj se je nepoznavanje lokalnih pripovedi povečalo za sto odstotkov.

Menim, da bo pripravljen sklop tematskih učnih ur učiteljem pomagal pri oblikovanju učnih ur z vsebino slovstvene folklorne tudi v drugih slovenskih regijah. Smiselno bi bilo oblikovati gradivo za učitelje, v katerem bi bile zbrane pripovedi iz različnih slovenskih pokrajin. Na ta način bi učiteljem olajšali delo pri iskanju primerne in ustreznega gradiva za učence.

Učitelj je po mojem mnenju zelo pomemben člen pri spodbujanju ohranjanja nesnovne kulturne dediščine. Zaradi mešanja prebivalstva in različnih kultur se moramo še bolj truditi, da se bo zapuščina naših prednikov ohranila. Z ohranjanjem sposobnosti pripovedovanja in

posredovanja folklornih pripovedi v šolskem prostoru pa lahko ohranimo upanje, da bodo pripovedi iz preteklosti živele tudi v sedanjosti.

5 VIRI IN LITERATURA

Babič, Saša (2015). *Beseda ni konj*. Ljubljana: Založba ZRC.

Babič, Saša (2019). Obravnava folklornih obrazcev v osnovnošolskih berilih in revijah. *Jezik in slovstvo, letnik 64, številka 2*, 19–30 URN:NBN:SI:DOC-93WJ15VR from <http://www.dlib.si>

Gomboc, Mateja (2009). *Mala slovnica slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS

Haramija, Dragica (2019). Ljudske pravljice v osnovni šoli. *Jezik in slovstvo, letnik 64, številka 3/4*, 17–28, URN:NBN:SI:DOC-IK3PT3XL

Ivančič Kutin, Barbara (2001). Dober pripovedovalec z zornega kota poslušalca in raziskovalca. *Traditiones (Ljubljana), letnik 30, številka 1*, 183–191. URN:NBN:SI:DOC-ANPNOID0

Ivančič Kutin, Barbara (2003). Raziskovalni položaji pri terenskem zbiranju prozne folklore. *Traditiones (Ljubljana), letnik 32, številka 1*, 117–124. URN:NBN:SI:DOC-LJCL4MTL

Ivančič Kutin, Barbara (2007). *Slovar bovškega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC, ISN ZRC SAZU

Ivančič Kutin, Barbara (2010). Folklorna pripoved v urbanem okolju, javnem prostoru. *Pripovedovalski dogodki v slovenski prestolnici. Vloge središča: konvergenca regij in kultur (Ljubljana)*. str. 200-209. <https://zdsds.si/wp-content/uploads/2019/01/zbornik2010.pdf>

Ivančič Kutin, Barbara (2011). *Živa pripoved v zapisu*. Ljubljana: Založba ZRC, ISN ZRC SAZU

Kerndl, Milena (2016). *Sodoben pouk (književnosti) in razlike med učenci*. Murska Sobota: BoMa

Kordigel Aberšek, Metka (2008). *Didaktika mladinske književnosti*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Logar, Tine (1975). *Slovenska narečja*. Ljubljana: Mladinska knjiga

Medved-Udovič, Vida (1994). Žanri slovstvene folklorne v šoli. *Otrok in knjiga, letnik 21, številka 37*, 130–141. URN:NBN:SI:DOC-VNMKQIVI

Medved-Udovič, Vida (2019). Književni pouk v osnovni šoli med tradicijo in sodobnostjo. *Jezik in slovstvo, letnik 64, številka 1* 29–38. URN:NBN:SI:DOC-68AQJ9F6

Petek, Tomaž (2014). Sodobno načrtovanje pouka književnosti v 1. In 2. VIO osnovne šole. Razredni pouk, letnik 16, številka 2/3, str. 56–61. Dostopno 29. 1. 2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-CAUWG7MN/7a1a9d99-a890-4602-a547-0ad32f09f818/PDF>

Program osnovna šola. Slovenščina. Učni načrt. (2018). Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf

Saksida, Igor (1992). *Mladinska književnost pri pouku na razredni stopnji osnovne šole*. Ljubljana: Mladinska knjiga

Saksida, Igor (1994). *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja.

Saksida, Igor (2003). Komunikacijski pouk književnosti v osnovni šoli. *Otrok in knjiga, letnik 30, številka 57*, 5–18. URN:NBN:SI:DOC-W5S5J3GY

Saksida, Igor (2006). Komunikacijski pouk književnosti. *Otrok in knjiga, letnik 33, številka 67*, 46–49. URN:NBN:SI:DOC-2RU284QW

Saksida, Igor (2019). Izhodišča in posledice komunikacijskega in tradicionalnega načrtovanja pouka književnosti. *Jezik in slovstvo, letnik 64, številka 1*, 21–28. URN:NBN:SI:DOC-PLTQVHMT

Ministrstvo za kulturo: Seznam registriranih enot nesnovne dediščine. Dostopno na: <https://www.gov.si/teme/nesnovna-dediscina/#e41268>

Stanonik, Marija (1999). *Slovenska slovstvena folklor*. Ljubljana: DZS

Stanonik, Marija (2001). *Teoretični oris slovstvene folklore*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU

Stanonik, Marija (2006). *Procesualnost slovstvene folklore*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU

Žbogar, Alenka (2019). Slovensko ljudsko slovstvo in antična književnost pri pouku književnosti. *Jezik in slovstvo, letnik 64, številka 2*, 31–40. URN:NBN:SI:DOC-JZ1YWSCE

6 PRILOGA

6.1 RAZREDNA KNJIGA

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO »PO NAŠE«

Razredna knjiga 5. razreda je nastala pri projektu spoznavanja lokalnih folklornih pripovedi, ki sem ga izvedla za magistrsko nalogo. Učenci so pri tem spoznavali in odkrivali lokalne folklorne pripovedi Bovškega in se na koncu preizkusili tudi v pisanju krajših zgodb. Za slovstveno folkloro je značilna variantnost (več različic iste zgodbe) Učenci so ustvarili svoje avtorske variante pripovedi Kako je nastalo Prestreljeniško okno.

Dragi učenci!

Brez vas bi bila ta razredna knjiga prazna. Hvala, da ste jo napolnili s svojimi zgodbami in ilustracijami. Hvala za vaše aktivno sodelovanje in vaš trud, ki ste ga vložili pri iskanju in pisanju zgodb. Hvala tudi vaši učiteljici Mojci Ostan, ki mi je sprejela v vaš razred in mi na različne načine pomagala pri izvedbi tega projekta.

Ostanite radovedni in veliko uspehov vam želim.

Lucija

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Jurij Černuta

Ko je bila v Bcu soška fronta, so vojaki s topi streljali proti Kaninu. Streljali so proti Italiji, da bi koga zadeli. Vse bombe pa niso prišle v Italijo, ampak so zadele v Kanin. Vojaki so streljali toliko časa, dokler ni v Kaninu nastala luknja. Takrat je zmanjkalo tudi bomb in nastalo je Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Andrej Bizjak

Enkrat sta bila kurent in mafijec. Nekega dne je prišel kurent na obisk, mafijec pa je predlagal, da vržeta kovanec, kdo bo šel na Kanin. Kurent je izbral številko, mafijec pa orla. Kovanec je padel na orla. Mafijec je rekel: »No, zdaj greva do Alpskih pokrajin, kar na Kanin.« Ko sta prišla do Bovca, sta vzela pot pod noge in odšla do D postaje. Kurent ni hotel z gondolo, da ga ne bi videli, ampak je šel naravnost skozi gozd. Mafijec ga je opazoval z daljnogledom. Ko je bil kurent na pol poti, je mafijec ustrelil s pištolo. Kurent se je tako ustrašil, da ni videl skal pred seboj in je treščil naravnost vanje. Tako je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Anže Vončina

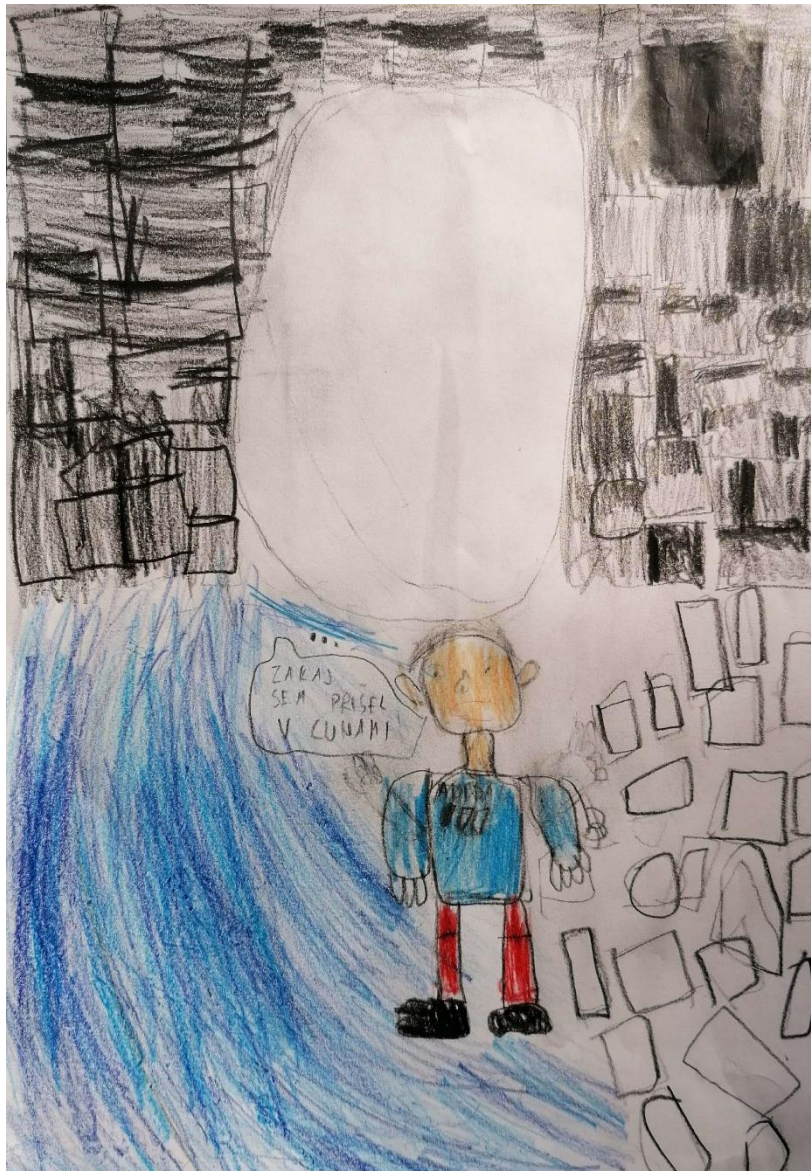
Nekoč so se vaščani zbrali in se skupaj odločili, da bodo porušili zid, ki je stal na polju. Pripeljali so top in prinesli vžigalice. Naredili so začasno obrambo in glavni je zakričal: »Ogenj!« Ravno takrat je mimo prišla ovca in top so od strahu obrnili navzgor. Ker pa je bilo prepozno, je top ustrelil v Kanin in tako je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Maj Mlekuž

Nekoč sta Kekec in Bedanec tekmovala, kdo prvi pride do Rombona. Začela sta v Kranjski Gori. Kekec je šel kar čez mejo v Italijo, Bedanec pa je šel čez Vršič, Svinjak, Golobar in Čuklo. Kekec je odšel do Rombona, da bi se priključil cesti, ki gre na Čuklo. Zgodilo se je, da sta bila Kekec in Bedanec istočasno na Čukli. Kekec je tekel naprej, Bedanec pa se je ustavil na Čukli, saj je bil žejen in utrujen. Kekec je prvi prišel do Rombona in zmagal. Kekec se je Bedancu smejal in ga zmerjal s počasnelo. Od žalosti se je Bedanec vrnil v Kranjsko Goro kar skozi goro. Tako je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Timotaj Mašera

Enkrat že dolgo nazaj je en človek kopal jamo. Ko se je utrudil, je hotel iti nazaj domov, ampak je bilo predač. Ko pa je kopal še malo naprej, je prišel do vode. Popil je vodo, jamo zakopal nazaj in začel kopati v drugo smer. Spet je postal utrujen, ampak tokrat ni našel vode. Mož je umrl in na tem mestu je nastalo Prestreljeniško okno, ki ga lahko ljudje vidijo še danes.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Tinkara Stergar

Nekoč sta bila mož in žena. Mož je razmišljal, kaj bi lahko počel in se domislil, da bi lahko izpred hiše v vrt skopal luknjo, da jima z ženo ne bi bilo treba hoditi po cesti. Mož je v vrt kopal luknjo kar nekaj časa. Ko je žena videla to luknjo, se je prestrašila, saj ni vedela, kaj njen mož počne. Žena je stekla skozi luknjo v vrtu, a na sredini te luknje je bil zid. Ker v zidu ni bilo okna, tako kot je Prestreljeniško, sta ostala za vedno narazen, saj se zid ni podrl. Mož je luknjo kopal še dlje, žena pa je žalostna odšla v hišo.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Eli Kovačič

V vasi, kjer so živeli večinoma stari ljudje, so bili tudi škrti in dobre vile. Nekega dne so se hudobne vile razjezile nad dobrimi, češ da pomagajo vsem ljudem. Hudobne vile so začele razmišljati, kaj bi naredile dobrim. Ena je rekla, da jih vržejo v reko, druga, da naj jih začarajo v osle, tretja, da naj jim uničijo vas in tako naprej. Zaradi tega so dobre vile preselile vas bolj visoko, škratje in mladi ljudje pa so zgradili obrambo, da jih hudobne vile ne bi dobile. V novi vasi pa ni bilo travnikov in njiv, ampak samo kamenje. Ljudje so morali hoditi po hrano in pri tem paziti, da jih hudobne vile ne opazijo, saj so vsem hotele samo slabo. Nekega dne so zaslišali hudobne vile in so se hitro poskrili za skalovje. Ko so jih hudobne vile našle, so vzele ostanke hiš in jih zalučale v ljudi, vile in škrate. Dobre vile so pomagale ljudem in jih umaknile od skal. Ko so hudobne vile videle, da so zadele napačno mesto, so se od jeze razpočile in tako je nastalo Prestreleniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Timon Ginoski

En lep dan so se ljudje smučali na Kaninu. Popoldan je bilo napovedano slabo vreme, vendar je nato samo pihalo. Kar naenkrat se je v Čezsoči pojavil tornado, a je bil tako majhen, da je samo nekaj listov padlo z dreves. Počasi je postajal večji in večji. Zelo me je skrbelo in z družino smo hiteli, da bi čimprej prišli na varno. Odšli smo do Gorice, medtem ko je v Bovcu odkrivalo strehe in po zraku metalo kamenje. Ravno takrat se je odlomila skala, ki jo je odpihnilo na Kanin. V steni je nastala luknja, tam je zdaj Prestreljensiško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Nej Mlekuž

Nekoč, ko so živeli še zmaji, je živel tudi škrat po imenu Janko, ki si je od malih nog želel ukrotiti zmaja. Ko je zrasel, je vzel sedlo in se odpravil krotit zmaja. Poskusil je dvakrat, vendar mu ni uspelo. Ko je poskusil tretjič, mu je končno uspelo. Ko je zmaja pripeljal domov, se je mama ustrašila zmaja, ker ni verjela, da bo njen sin ukrotil zmaja. Janko se je odločil, da se bo vpisal na jahaške igre in se pomeril v igri, kdo je najhitrejši. Med tekmovanjem je bil skoraj prvi, da pa bi mu uspelo zmagati, je z zmajem poletel skozi Kanin in naredil Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Mija Flajs

Nekoč predavnimi časi sta živela hudič in Marija. Nekega dne sta se zgodaj zjutraj zbudila in ljudstvu povedala, da sta se skregala. Ukazala sta razdeliti vas na pol. Hudič je šel čez Kanin in na drugi strani naredil vas, Marija pa je ostala doma. Nekega dne je Marija odšla na pot proti Italiji. Na poti so jo spremljali vaščani. Hudič je izkoristil priložnost in odšel v Marijino vas krast. Da pa je lahko prišel do Marijine vasi, je moral razbiti Kanin in narediti luknjo, ki ji zdaj pravimo Prestreljenik.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Jonatan Gabrijel Ostan

Nekoč pred davnimi, davnimi časi je živel kralj Dudimen. Bil je zelo uglajen človek. Ker je bil zelo ekološki, je namesto bencina uporabljal gnoj. Nekega dne je šel malo v Bovec. Ljudje so se začeli pritoževati nad njim, kar je Dudimerja zelo razjezilo. Od same jeze in trme se je Dudimer zaletel v goro. Ko je prišel skozi, je po njega prišel hudič in ga vzel s seboj v pekel. Tako je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Jaka Čopi Rot

Zmaj in divji prašič sta za meso tekmovala, kdo bo prej prišel iz Loga pod Mangartom do Žage. Zmaj je seveda mislil, da bo zmagal, saj je lahko letel. Divji prašič pa je bil hiter, zmaj pa prevelik. Ko je zmaj poskusil začeti leteti, je s krili udaril v Kanin, kjer je nastala luknja. Zmaj je padel na divjega prašiča tako močno, da sta oba umrla. Meso je ostalo na Žagi, zmagal pa ni nihče. Tam, kjer je nastala luknja, pa je danes Prestreleniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Lovro Razpet

Zmaj Goran in srnica Pika sta tekmovala, kdo bo prej prišel k maši na svete Višarje. Začela sta na sredini Kanina. Srnica Pika je šla lepo po poti, zmaj Goran pa je šel po ozki stezici proti veliki skali. Vanjo je bruhnil ogenj in v njej je nastala velika luknja. Zmaj je hotel skočiti skozi njo, vendar jo je zgrešil. Z nogo je stopil na bodičasto konico, ta pa se mu je zapičila v nogo. Zmaj se ni mogel več rešiti, zato je umrl na tistem mestu. Tako je nastalo Prestreljeniško okno, Srnica Pika pa je prava prišla k maši na svete Višarje.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Alina Ivančič

Nekoč je šel en pastirček na Kanin ovce past. Z njim je šel vedno še nekdo, saj bi mu v primeru, če bi kakšna ovca utekla le-to pomagal iskati. Nekega dne se je res ena ovca izgubila. Eden od pastircev je počakal s čredo, drugi pa je šel iskat izgubljeno ovco. Ko jo je že skoraj ujel, mu je ovca zopet pobegnila. To je pastirca tako razjezilo, da je dobil zabuhle oči. Kljub temu, da ni nič videl, je pastirček hodil naprej in se zaletel v skalo. Tako je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Tajda Klavora

Ko je bila v Bovcu soška fronta, so streljali tudi proti Kaninu. Pastirček Aleks in vila Alja sta odšla z gondolo na Kanin in zagledala velik kamen. Ravno takrat so iz Čezsoče s topi ustrelili v kamen, v katerem je nastala velika luknja. Tako je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Leo Kovač

Nekoč je živel fant Peter. Nekega dne je našel seme, ki ga je posadil, nato pa je šel v Bovec. Nekaj časa je hodil po Bovcu, kjer je na trgu Golobarskih žrtev dobil še eno sebe. Tudi tega je posadil in se odpravil v Italijo. Čez nekaj časa je našel mesti Porto Corsa. To mesto je bilo Petrovo najljubše mesto. Prav v tem mestu je našel ogromno seme in ga zopet posadil. To seme pa je zraslo v nebo, dokler ni zraslo skozi goro. Na tem mestu je nastalo Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Nik Erzetič

Bine in Tine sta bila najboljša prijatelja. Nekega dne, ko sta igrala nogomet, je Tine rekel: »Pojdiva igrat nogomet na Kanin.« Odločila sta se, da se bosta naslednji dan ob šestih odpravila na Kanin. Bine je vstal že ob petih, da bi prvi prišel na Kanin. Tine je vstal ob dogovorjeni uri in se odpravil na goro. Bine je Tineta že čakal, zato sta začela takoj igrati. Tine je naenkrat brcnil žogo na drugo stran Kanina, zato jo je odšel iskat. Ko jo je našel, jo je tako močno brcnil, da je prebila skalo. Od tistega časa je tam Prestreljeniško okno.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Anže Zorč

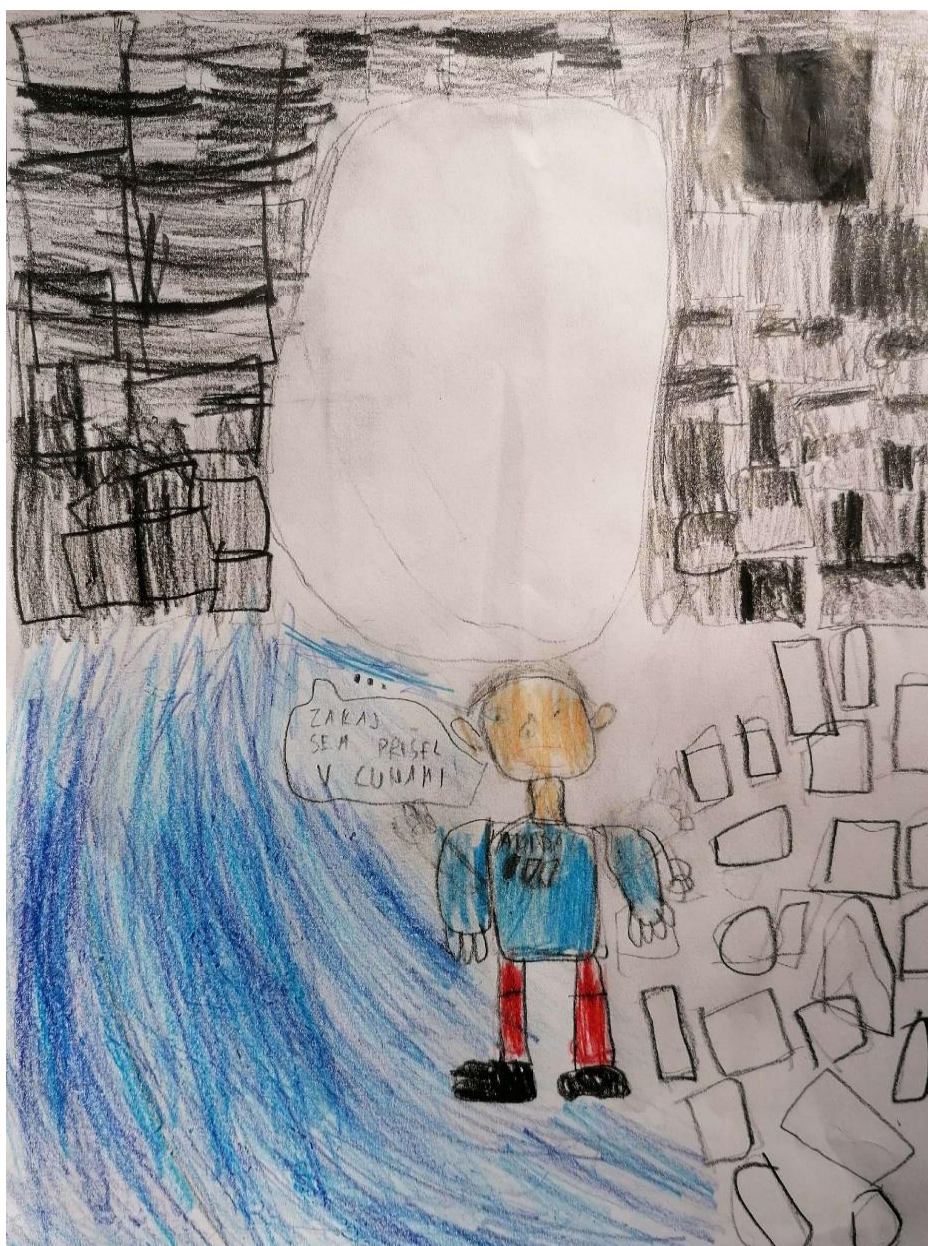
Nekoč so se ljudje med zimo dolgočasili. Družina Petelin se je odločila, da gredo na Kanin. Mislili so, da ne bo vetra, ampak je tisti dan zelo pihalo. Odločili so se, da bodo šli nazaj in se raje vrnili poleti. Tudi družina Kokoš se je odpravila na Kanin. Tudi tistega dne je pihalo in snežilo. Zaradi snega so se na Kaninu izgubili, saj niso videli več poti nazaj. Na poti nazaj so padli v jamo in tako je nastalo Prestreljeniško okno, ki je še danes tam.

KAKO JE NASTALO PRESTRELJENIŠKO OKNO

Tine Mlekuž

Nekega sončnega dne smo se igrali, ko je kar naenkrat streslo celo vas. Čez nekaj ur je prišel cunami in je s seboj odnesel vse hiše, avte in trgovine. Cunami pa je prišel tudi do Kanina. Ker je bil cunami zelo visok in močan, je predril tudi skalo na Kaninu. Na sredini Kanina je tako nastalo veliko Prestreljeniško okno. Zaradi cunamiija se je porušil cel Bovec. Skala, ki pa je bila prej na Kaninu, je zdaj v Novi Gorici. Ko je cunami odnesel skalo, se je streslo vse v Čezsoči, Bovcu in na Plužnah. Ker se je vse treslo, se je podrlo še več hiš. Naš blok pa se na srečo ni veliko poškodoval.

6.2 ANKETA O POZNAVANJU LOKALNE SLOVSTVENE FOLKLORE PRED TEMATSKIM SKLOPOM UČNIH UR

ANKETA ZA UČENCE

Draga učenka, dragi učenec!

Sem Lucija Šturm, študentka razrednega pouka. Za vaš razred sem pripravila sklop učnih ur, v katerih bomo skupaj odkrivali čar ljudskih pravljic, povedk in drugih pripovedi, ki so v preteklosti nastale na Bovškem.

Pred teboj je anketa, ki jo boš reševal/-a dvakrat, in sicer pred začetkom in na koncu našega sodelovanja. Anketa je anonimna, zato te prosim, da odgovarjaš iskreno in mi s tem pomagaš pri moji zaključni nalogi. Za tvoje odgovore se ti že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Izpolni.

Šifra: _____

Spol: M   Ž   (obkroži)

Ali poznaš zgodbe v razpredelnici? Pri vsaki zgodbi s križcem (X) označi odgovor, ki velja zate.

Zgodba	Poznam in znam povedati.	Delno poznam, približno poznam njeno vsebino.	Slišal sem, vendar je ne znam povedati.	Ne poznam, te zgodbe še nisem slišal.
Kako je nastal Prestreljenik				
Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci				
Kako/zakaj je nastal križ v steni nad Bavšico				
Od kod priimka Mlekuž in Kravanja				
Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več				
Kako je nastalo Rabeljsko jezero				

Zgodba	Poznam in znam povedati.	Delno poznam, približno poznam njeno vsebino.	Slišal sem, vendar je ne znam povedati.	Ne poznam, te zgodbe še nisem slišal.
O cerkvi Sv. Trojice, ki je nekoč stala na placu				
Ob polnoči na britof				
Grof brez skrbi				
Prodarja				
Otroke so strašili				
Kako so Francozi v Klužah popadali v prepad				
Kako je treba sejati repo				
Kmetijski nasvet				
O pulci in petelinčku				
Trije šoštarji				
Živalska vojna				
Marija Terezija v Bovcu				
O požaru v Bovcu l. 1903				
O Rušenku				

V razpredelnici s križcem (X) označi, kje ali od koga si slišal ali izvedel za našete zgodbe.

Zgodba	Doma od sorodnikov.	Pri pouku, v šoli.	Bral sem v knjigah.	Drugo (napiši).	Ne poznam zgodbe.
Kako je nastal Prestreljenik					
Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci					
Kako/zakaj je nastal križ v steni nad Bavšico					
Od kod priimka Mlekuž in Kravanja					
Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več					
Kako je nastalo Rabeljsko jezero					

Zgodba	Doma od sorodnikov.	Pri pouku, v šoli.	Bral sem v knjigah.	Drugo (napiši).	Ne poznam zgodbe.
O cerkvi Sv. Trojice, ki je nekoč stala na placu					
Ob polnoči na britof					
Grof brez skrbi					
Prodarja					
Otroke so strašili					
Kako so Francozi v Klužah popadali v prepad					
Kako je treba sejati repo					

Kmetijski nasvet					
------------------	--	--	--	--	--

Zgodba	Doma od sorodnikov.	Pri pouku, v šoli.	Bral sem v knjigah.	Drugo (napiši).	Ne poznam zgodbe.
O pulci in petelinčku					
Trije šoštarji					
Živalska vojna					
Marija Terezija v Bovcu					
O požaru v Bovcu l. 1903					
O Rušenku					

Ali poznaš koga, ki zna dobro pripovedovati zgodbe? O čem ta pripovedovalec največkrat pripoveduje?

Napiši eno od zgodb, za katero si označil, da jo dobro oziroma približno poznaš.

6.3 ANKETA O POZNAVANJU LOKALNE SLOVSTVENE FOLKLORE PO TEMATSKEM SKLOPU UČNIH UR

ANKETA ZA UČENCE – 2. del

Draga učenka, dragi učenec!

Pred teboj je anketa, ki si jo reševal na začetku našega sodelovanja. Ponovno te prosim, da izpolniš anketo. Anketa je anonimna, zato te prosim, da odgovarjaš iskreno in mi s tem pomagaš pri moji zaključni nalogi. Za tvoje odgovore se ti že vnaprej najlepše zahvaljujem.

Izpolni.

Šifra: _____

Spol: M   Ž   (obkroži)

Ali poznaš zgodbe v razpredelnici? Pri vsaki zgodbi s križcem (X) označi odgovor, ki velja zate.

Zgodba	Poznam in znam povedati.	Delno poznam, približno poznam njeno vsebino.	Slišal sem, vendar je ne znam povedati.	Ne poznam, te zgodbe še nisem slišal.
Kako je nastal Prestreljenik				
Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci				
Kako/zakaj je nastal križ v steni nad Bavšico				
Od kod priimka Mlekuž in Kravanja				
Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več				
Kako je nastalo Rabeljsko jezero				

Zgodba	Poznam in znam povedati.	Delno poznam, približno poznam njeno vsebino.	Slišal sem, vendar je ne znam povedati.	Ne poznam, te zgodbe še nisem slišal.
O cerkvi Sv. Trojice, ki je nekoč stala na placu				
Ob polnoči na britof				
Grof brez skrbi				
Prodarja				
Otroke so strašili				
Kako so Francozi v Klužah popadali v prepad				
Kako je treba sejati repo				
Kmetijski nasvet				
O pulci in petelinčku				
Trije šoštarji				
Živalska vojna				
Marija Terezija v Bovcu				
O požaru v Bovcu l. 1903				
O Rušenku				

V razpredelnici s križcem (X) označi kje ali od koga si slišal ali izvedel za našete zgodbe.

Zgodba	Doma od sorodnikov.	Pri pouku, v šoli.	Bral sem v knjigah.	Drugo (napiši).	Ne poznam zgodbe.
Kako je nastal Prestreljenik					
Zakaj so Bovčani Peteruše in Čezsočani Kilci					
Kako/zakaj je nastal križ v steni nad Bavšico					
Od kod priimka Mlekuž in Kravanja					
Zakaj morajo Čezsočani nositi eno jopo več					
Kako je nastalo Rabeljsko jezero					

Zgodba	Doma od sorodnikov.	Pri pouku, v šoli.	Bral sem v knjigah.	Drugo (napiši).	Ne poznam zgodbe.
O cerkvi Sv. Trojice, ki je nekoč stala na placu					
Ob polnoči na britof					
Grof brez skrbi					
Prodarja					
Otroke so strašili					
Kako so Francozi v Klužah popadali v prepad					
Kako je treba sejati repo					

Kmetijski nasvet					
------------------	--	--	--	--	--

Zgodba	Doma od sorodnikov.	Pri pouku, v šoli.	Bral sem v knjigah.	Drugo (napiši).	Ne poznam zgodbe.
O pulci in petelinčku					
Trije šoštarji					
Živalska vojna					
Marija Terezija v Bovcu					
O požaru v Bovcu l. 1903					
O Rušenku					

Ali poznaš koga, ki zna dobro pripovedovati zgodbe? O čem ta pripovedovalec največkrat pripoveduje?

Napiši (obnovi) eno od zgodb, za katero si označil, da jo dobro oziroma približno poznaš.

6.3 ANKETA O ZADOVOLJSTVU

Draga učenka, dragi učenec!

Ob zaključku našega sodelovanja bi se ti rada zahvalila za tvoje sodelovanje. Hvala, ker si aktivno sodeloval/-a pri učnih urah, pri katerih smo skupaj spoznavali in odkrivali bogato lokalno ljudsko izročilo.

Tudi tvoje mnenje šteje in je zame zelo pomembno. Prosim te, da odgovoriš na spodnja vprašanja in oceniš naše sodelovanje in učne ure.

S križcem (x) označi, kako ti je bila všeč posamezna učna ura, pri čemer rdeči smeško pomeni, da ti učna ura sploh ni bila všeč, zeleni smeško pa, da ti je bila učna ura zelo všeč.

					
1. šolska ura: Uvod in predstavitev ljudskega izročila					
2. in 3. šolska ura: Tematska pot					
4. šolska ura: Folklorno srečanje					
5. šolska ura: Poustvarjalno pisanje					
6. šolska ura: Predstavitev izdelkov in zaključek					
Splošna ocena celotnega sklopa učnih ur					

Napiši, kaj ti je bilo pri učnih urah najbolj všeč.

Napiši, kaj ti pri učnih urah ni bilo všeč.